

REPUBLIKA SLOVENIJA
RAČUNSKO SODIŠČE

Revizijsko poročilo

Učinkovitost spremljanja in preprečevanja škode zaradi podlubnikov

POSLANSTVO

Računsko sodišče pravočasno in objektivno obvešča javnosti o pomembnih razkritjih poslovanja državnih organov in drugih uporabnikov javnih sredstev ter svetuje, kako naj državni organi in drugi uporabniki javnih sredstev izboljšajo svoje poslovanje.

REPUBLIKA SLOVENIJA
RAČUNSKO SODIŠČE

Revizijsko poročilo

Učinkovitost spremljanja in preprečevanja škode zaradi podlubnikov

Številka: 320-12/2017/30

Ljubljana, 8. oktobra 2018

Povzetek

Računsko sodišče je izvedlo revizijo, da bi preverilo, ali so bili Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v nadaljevanju: ministrstvo), Zavod za gozdove Slovenije (v nadaljevanju: zavod) in Gozdarski inštitut Slovenije (v nadaljevanju: inštitut) učinkoviti pri spremljanju in preprečevanju škode zaradi podlubnikov v obdobju od 1. 1. 2014 do vključno 31. 12. 2017 (v nadaljevanju: obdobje, na katero se nanaša revizija). Po mnenju računskega sodišča so bili revidiranci, kljub izkazani precejšnji aktivnosti, pri spremljanju in preprečevanju škode zaradi podlubnikov *delno učinkoviti*. Na učinkovitost revidirancev sicer pomembno vpliva več dejavnikov, na katere revidiranci nimajo vpliva, kot so podnebne spremembe in z njimi povezanimi ekstremnimi vremenskimi pojavi, kakor tudi dejavniki, na katere imajo revidiranci omejen vpliv, kot je aktivnost lastnikov gozdov pri gospodarjenju z gozdovi.

Republika Slovenija je ena izmed najbolj gozdnatih držav v Evropi. Gozdovi s svojimi proizvodnimi, ekološkimi in socialnimi funkcijami predstavljajo korist tako za lastnike gozdov kakor tudi za družbo kot celoto. V zadnjem desetletju so gozdove od vseh abiotičnih in biotičnih dejavnikov v največji meri ogrožali podlubniki, zato je varstvo pred podlubniki eno od pomembnejših področij varstva gozdov. Podlubniki predstavljajo največje tveganje za gozdove, katerih drevesna sestava je najbolj spremenjena oziroma odmaknjena od naravnega stanja. Od naravnega stanja najbolj odstopa smreka. Na namnožitve podlubnikov ugodno vplivata tudi višja temperatura in suša, ki zmanjšata odpornost dreves. Projekcije podnebnih sprememb napovedujejo tako povišanje povprečne temperature kot tudi večjo pogostnost in dolgotrajnost sušnih obdobj, kar lahko vpliva na povečevanje škode zaradi podlubnikov tudi v prihodnje. Zavod je na zahtevo ministrstva že izdelal dve predhodni oceni škode zaradi prenamnožitve podlubnikov, in sicer je v letu 2015 ocenil škodo za obdobje od leta 2014 do vključno leta 2018 v višini 120 milijonov evrov, v letu 2016 pa je ocenil škodo za obdobje od leta 2014 do vključno leta 2020 v višini 394 milijonov evrov.

Najbolj učinkovit ukrep za preprečevanje škode zaradi podlubnikov je pravočasno odkrivanje in saniranje njihovih žarišč. Večino žarišč podlubnikov odkrije zavod, le manjši del pa tudi lastniki gozdov. Po odkritju žarišča zavod z odločbo določi napadena drevesa, ki jih je treba posekati, ter rok izvedbe poseka. V obdobju, na katero se nanaša revizija, je zavod v povprečju določal rok za izvršitev odločbe daljši od 21 dni, ki je kot instruktorski rok predviden v pravnih podlagah s področja gozdarstva. Lastniki gozdov se rokov, ki jih je določil zavod, pogosto niso držali, zavod pa je izvršbe odločb, ki niso bile izvršene v roku, izvajal v majhnem obsegu.

Z gozdovi gospodarijo lastniki gozdov, pri čemer jih v okviru javne gozdarske službe usmerja zavod z načrti za gospodarjenje z gozdovi, ki pa se pogosto ne uresničujejo v celoti. Pomemben pokazatelj neuresničevanja načrtov je premajhen obseg izvedenega poseka, poleg tega se v nezadostnem obsegu izvajajo tudi gojitvena in varstvena dela. Na obseg izvedenih del v gozdovih v največji meri vpliva premajhen interes oziroma zmožnost lastnikov gozdov za izvedbo del. Med izvajanjem revizije ni bilo povsem jasno, katera dela je možno opredeliti kot dela, ki so predvsem v javnem interesu in izvedbo

katerih lahko zavod zagotovi z izvršbo. Inštitut, ki na zahtevo ministrstva pripravlja mnenja k osnutkom načrtov za gospodarjenje z gozdovi, opozarja na potrebo po drugačnem pristopu do lastnikov gozdov, na neustrezno sestavo gozdov oziroma prevelik delež smreke ter potrebo po večjem obsegu uporabe obnove gozdov s sadnjo. Manjši obseg sadnje ter zato manj nabavljenih sadik je vodilo k zmanjšanju števila drevesnic; izmed 16 drevesnic, ki so gojile gozdno drevje pred 30 leti, so med izvajanjem revizije obstajale le še tri, kar bi po oceni računskega sodišča lahko vplivalo na zadostno preskrbo s sadikami v prihodnje.

Ker gozdovi z zagotavljanjem svojih funkcij predstavljajo korist celotni družbi, Republika Slovenija financira oziroma sofinancira gospodarjenje z gozdovi, predvsem zasebnimi. Računsko sodišče meni, da bi si moralo predvsem ministrstvo prizadevati, da bi zagotovilo bolj stabilno financiranje vlaganj v gozdove.

Revidiranci izvajajo tudi ukrepe, s katerimi si prizadevajo k čim bolj učinkovitemu spremljanju in preprečevanju škode zaradi podlubnikov. Zavod na pobudo ministrstva ali Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje ocenjuje škodo zaradi podlubnikov, za lastnike gozdov vsako leto organizira različne delavnice, tudi s področja obvladovanja podlubnikov, ter skupaj z ministrstvom, inštitutom ter drugimi deležniki s področja gozdarstva sodeluje v Delovni skupini za obvladovanje biotskega ravnovesja in škodljivih organizmov v gozdovih.

Računsko sodišče je ministrstvu, zavodu in inštitutu podalo več *priporočil* za doseganje večje učinkovitosti.

KAZALO

1. UVOD	7
1.1 CILJ REVIZIJE	7
1.2 PREDMET REVIZIJE	8
1.3 PREDSTAVITEV REVIDIRANCEV	8
1.3.1 Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.....	9
1.3.2 Zavod za gozdove Slovenije	9
1.3.3 Gozdarski inštitut Slovenije	10
1.4 REVIZIJSKI PRISTOP	10
2. UPRAVLJANJE Z GOZDOM	12
2.1 GOZD	12
2.2 OHRANJENOST GOZDOV	16
2.3 PODNEBNE SPREMEMBE.....	20
2.4 PODLUBNIKI	22
2.5 OBNOVA GOZDOV	26
2.6 FINANCIRANJE VLAGANJ V GOZDOVE.....	35
3. UKREPANJE PROTI PODLUBNIKOM	38
3.1 UPORABA KEMIČNIH SREDSTEV TER PASTI IN NASTAV.....	38
3.2 ODKRIVANJE PODLUBNIKOV	43
3.3 SANITARNI POSEK.....	44
3.4 DRUGI UKREPI.....	54
3.5 OCENJEVANJE ŠKODE.....	56
4. MNENJE	60
5. PRIPOROČILA	63

1. UVOD

Revidirali smo učinkovitost Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Zavoda za gozdove Slovenije in Gozdarskega inštituta Slovenije pri spremljanju in preprečevanju škode zaradi podlubnikov. Revizijo smo izvedli na podlagi Zakona o računskem sodišču¹ (v nadaljevanju: ZRacS-1) in Poslovnika Računskega sodišča Republike Slovenije² ter v skladu z mednarodnimi revizijskimi standardi, ki jih določa Napotilo za izvajanje revizij³. Sklep o izvedbi revizije⁴ je bil izdan 16. 8. 2017.

Naša pristojnost je na podlagi izvedene revizije podati opisno mnenje o učinkovitosti ministrstva, zavoda in inštituta pri spremljanju in preprečevanju škode zaradi podlubnikov. Revizijo smo načrtovali in izvedli tako, da smo pridobili zadostna in ustrezna zagotovila za izrek mnenja.

Revizija je obsegala obdobje od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2017.

1.1 Cilj revizije

Cilj revizije smotrnosti poslovanja je izrek mnenja o učinkovitosti ministrstva, zavoda in inštituta pri spremljanju in preprečevanju škode zaradi podlubnikov.

Da bi lahko izrekli mnenje, smo si zastavili glavno revizijsko vprašanje: *ali so bili revidiranci učinkoviti pri spremljanju in preprečevanju škode zaradi podlubnikov*. Odgovor na glavno vprašanje smo pridobili z odgovori na naslednji podvprašanja:

- *ali so revidiranci upravljali z gozdovi na način, da so zmanjševali tveganja nastanka škode zaradi podlubnikov;*
- *ali so revidiranci ob pojavih podlubnikov učinkovito ukrepali in s tem preprečili širitev podlubnikov in nadaljnjo škodo.*

V reviziji smo mnenje o učinkovitosti ministrstva, zavoda in inštituta pri spremljanju in preprečevanju škode zaradi podlubnikov oblikovali na podlagi vnaprej določenih sodil, ki so predstavljena v nadaljevanju revizijskega poročila.

---

¹ Uradni list RS, št. 11/01, 109/12.

² Uradni list RS, št. 91/01.

³ Uradni list RS, št. 43/13.

⁴ Št. 320-12/2017/2.

1.2 Predmet revizije

Republika Slovenija je ena izmed najbolj gozdnatih držav v Evropi.⁵ V slovenskih gozdovih uspeva več kot 70 drevesnih vrst. Obstoječa vrstna sestava gozdov, predvsem zaradi aktivnosti ljudi, odstopa od naravnega stanja oziroma potencialne vegetacije. Na gozdove vse bolj vplivajo podnebne spremembe z naraščajočimi temperaturami in spreminjanjem časovne razporeditve padavin skozi leto. Podnebne spremembe z vplivom na večjo pojavnost za gozd škodljivih abiotskih in biotskih dejavnikov predstavljajo preizkušnjo stabilnosti in vitalnosti gozdov.

Podlubniki so od vseh abiotskih in biotskih dejavnikov med letoma 2007 in 2017 povzročili največ škode v gozdovih, zato je varstvo pred podlubniki eno od pomembnejših področij varstva gozdov. V Republiki Sloveniji se v naravi pojavlja okoli 90 vrst podlubnikov, ki naseljujejo večinoma iglavce. Večjo škodo v slovenskih gozdovih povzročajo podlubniki na smreki, jelki in na borih. Daleč največ poškodb povzročajo smrekovi podlubniki. Smrekovi podlubniki najbolj ogrožajo gozdove starejših iglavcev na prisojnih, predvsem južnih in jugozahodnih legah, na rečnih naplavinah in v nižinah. Podlubniki se pogosto pojavljajo v gradacijah oziroma namnožitvah.⁶ Glavni ukrep za varstvo pred podlubniki v obdobju namnožitve podlubnikov je pravočasno odkrivanje in pravočasen sanitarni posek lubadark⁷ ter odvoz gozdnih lesnih sortimentov iz gozda.

Gospodarjenje z gozdovi obsega opravljanje varstvenih⁸ in gojitvenih⁹ ter vseh drugih del, ki so potrebna za zagotavljanje ekoloških in socialnih funkcij gozdov, gradnjo in vzdrževanje gozdne infrastrukture, izkoriščanje in rabo gozdov ter razpolaganje z gozdovi. Podlago za gospodarjenje z gozdovi poleg Zakona o gozdovih¹⁰ (v nadaljevanju: ZG) predstavljajo predvsem nacionalni gozdni program¹¹ in desetletni načrti za gospodarjenje z gozdovi.

1.3 Predstavitev revidirancev

Revidirance smo določili glede na njihovo vlogo in pristojnosti pri spremljanju in preprečevanju škode zaradi podlubnikov. Za revidiranca smo izbrali ministrstvo, ki je odgovorno za spremljanje in urejanje

⁵ Splošni podatki in dejstva o gozdovih v Sloveniji,

[URL: http://www.zgs.si/gozdovi_slovenije/o_gozdovih_slovenije/gozdnatost_in_pestrost/index.html], 6. 9. 2018.

⁶ Varstvo gozdov pred gozdnemu drevju škodljivimi organizmi,

[URL: http://www.zgs.si/delovna_podrocja/varstvo_gozdov/varstvo_gozdov_pred_gozdnemu_drevju_skodljivimi_organizmi/index.html], 6. 9. 2018.

⁷ Lubadarka je še živo ali sušeče se drevo, v katerem so lubadarji oziroma podlubniki. Suho drevo, iz katerega so podlubniki že izleteli, se ne šteje za lubadarko.

⁸ Varstvena dela so dela, ki se opravljajo zato, da se preprečijo ali omejijo motnje pri delovanju gozda. Mednje na primer spadajo izvajanje sanitarnih sečenj, spravilo in odvoz v sanitarnih sečnjah posekanega lesa, polaganje kontrolnih dreves in lovni nastav za podlubnike in podobno.

⁹ Gojitvena dela zajemajo izbiro dreves za možni posek, s katero se v skladu s stanjem gozdnega ekosistema, cilji in z intenzivnostjo gospodarjenja ter s potrebami lastnika gozda določijo posamezna drevesa ali skupine dreves za posek. Gojitveno delo je tudi premena gozda, s katero se spremeni mešanost ali zamenja drevesne vrste v gozdu. Glede na poročila zavoda med gozdnogojitvena dela spadata tudi nega in obnova gozdov.

¹⁰ Uradni list RS, št. 30/93, 67/02, 110/07, 106/10, 63/13, 17/14, 24/15, 77/16.

¹¹ Resolucija o nacionalnem gozdnem programu, Uradni list RS, št. 111/07.

področja gozdarstva ter opravljanje nadzora, predvsem nad zavodom in inštitutom, ki izvajata javno gozdarsko službo. Zavod kot javno gozdarsko službo usmerja gospodarjenje z gozdovi v vseh gozdovih. V primeru naravnih ujm, kot je bil žled v letu 2014, ter namnožitve podlubnikov, ki je sledila, pa je ključen predvsem pri evidentiranju nastale škode ter organizaciji njene sanacije. Inštitut skupaj z zavodom opravlja posamezne naloge javne gozdarske službe, ki so pomembne predvsem z vidika spremljanja stanja razvrednotenja in poškodovanosti gozdov, tudi zaradi namnožitve podlubnikov, ter usmerjanja gozdne semenarske in drevesničarske dejavnosti, ki je vedno bolj pomembna pri obnovi gozdov.

1.3.1 Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Ministrstvo na podlagi Zakona o državni upravi¹² opravlja naloge na področjih kmetijstva, razvoja podeželja, prehrane, varstva rastlin, veterinarstva in zootehnike, gozdarstva, lovstva, ribištva, varnosti ter kakovosti krme in hrane oziroma živil, uporabe materialov, ki prihajajo v stik z živali v postopkih pridelave, predelave in distribucije živil, ter varnosti in kakovosti živil oziroma hrane v gostinski dejavnosti, institucionalnih obratih prehrane in obratih za prehrano na delu.

V obdobju, na katero se nanaša revizija, se je ministrstvo, ki opravlja naloge s področja gozdarstva, preoblikovalo, in sicer se je Ministrstvo za kmetijstvo in okolje leta 2014 z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o Vladi Republike Slovenije¹³ preoblikovalo v Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Ministrstvo je kot pristojni organ odgovorno za spremljanje in urejanje področja gozdarstva ter je odgovorno, predvsem s pripravo in sprejemanjem predpisov in strateških aktov, za zagotovitev sistema, ki omogoča učinkovito in usklajeno delovanje vseh deležnikov, ki sodelujejo pri spremljanju in preprečevanju škode zaradi podlubnikov. Ministrstvo sodeluje tudi pri usmerjanju gospodarjenja z gozdovi tako, da sprejema ali sodeluje pri sprejemanju načrtov za gospodarjenje z gozdovi.

Ministrstvo med drugim tudi izvaja nadzor nad delom zavoda in inštituta, ki sta odgovorna za opravljanje javne gozdarske službe. V reviziji smo v okviru ministrstva obravnavali tudi inšpekcijski nadzor na področju gozdarstva, ki ga izvaja Inšpektorat Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo (v nadaljevanju: gozdarska inšpekcija), ki je organ v sestavi ministrstva.

Osebi, odgovorni za poslovanje ministrstva, v obdobju, na katero se nanaša revizija, in med izvajanjem revizije sta mag. Dejan Židan, minister do 13. 9. 2018 ter dr. Aleksandra Pivec, ministrica od 13. 9. 2018.

1.3.2 Zavod za gozdove Slovenije

Zavod opravlja javno gozdarsko službo v vseh gozdovih na podlagi ZG. Dejavnosti javne gozdarske službe, ki jih opravlja zavod, so:

- spremljanje stanja in razvoja gozdov;
- varstvo gozdov;
- usmerjanje gospodarjenja z gozdovi, gozdnim prostorom, posamičnim gozdnim drevjem ter skupinami gozdnega drevja zunaj naselij;

¹² Uradni list RS, št. 113/05-UPB4, 48/09, 21/12, 47/13, 12/14, 90/14, 51/16.

¹³ Uradni list RS, št. 65/14.

- usmerjanje gradnje in vzdrževanja gozdnih cest;
- vodenje evidenc in baz podatkov za gozdarstvo;
- strokovno svetovanje in usposabljanje lastnikov gozdov;
- gozdno semenarstvo vključno s pridelavo semena gozdnih in drevesnih vrst na semenskih plantažah, hranjenjem rezervnih količin semena gozdnih drevesnih in grmovnih vrst in ustanovitvijo in delovanjem semenske banke;
- zagotavljanje sadik gozdnih drevesnih in grmovnih vrst;
- prevzemanje del, ki so bila opravljena v gozdu, če so bila sofinancirana iz proračuna Republike Slovenije.

Zavod ima poleg centralne enote še 14 območnih enot, zastopa in predstavlja ga direktor¹⁴. Oseba, odgovorna za poslovanje zavoda, v obdobju, na katero se nanaša revizija, in med izvajanjem revizije je Damjan Oražem, do 11. 12. 2014 vršilec dolžnosti direktorja in od 12. 12. 2014 direktor.

1.3.3 Gozdarski inštitut Slovenije

Inštitut opravlja raziskovalno dejavnost na področju gozdov, gozdarstva, divjadi in lovstva. Poleg raziskovalne dejavnosti skupaj z zavodom opravlja tudi posamezne naloge, ki se nanašajo na nekatere dejavnosti javne gozdarske službe¹⁵, in sicer:

- usmerja in strokovno vodi spremljanje stanja razvrednotenja in poškodovanosti gozdov;
- usmerja in strokovno vodi poročevalsko, prognostično-diagnostično službo za gozdove;
- strokovno usmerja gozdno semenarsko in drevesničarsko dejavnost;
- razvija in strokovno usmerja informacijski sistem za gozdove;
- pripravlja strokovne podlage in predloge normativov za opravljanje del v gozdovih.

Inštitut ima javna pooblastila za izdajanje potrdil za gozdno seme in sadike v skladu s predpisi o semenu in sadikah ter opravlja strokovni in zdravstveni nadzor nad gozdnim semenarstvom in drevesničarstvom, poleg tega opravlja tudi program statističnih raziskav za gozdove.

Inštitut predstavlja in zastopa direktor.¹⁶ Oseba, odgovorna za poslovanje inštituta, v obdobju, na katero se nanaša revizija, in med izvajanjem revizije je dr. Primož Simončič, direktor.

1.4 Revizijski pristop

Odgovore na revizijska vprašanja smo pridobili predvsem pri ministrstvu, zavodu in inštitutu, nekatere pa smo pridobili tudi pri drugih pomembnih subjektih na področju revizije. Pri izvajanju revizije smo uporabili različne kvalitativne in kvantitativne metode in tehnike revidiranja.

¹⁴ Sklep o organizaciji in začetku dela Zavoda za gozdove Slovenije, Uradni list RS, št. 72/93 (3/94-popr.), 43/94, 15/98, 72/02, 112/06, 97/12, 20/13, 18/15.

¹⁵ Gre za naslednje dejavnosti javne gozdarske službe: spremljanje stanja in razvoja gozdov; varstvo gozdov; vodenje evidenc in zbirk podatkov za gozdarstvo; gozdno semenarstvo vključno s pridelavo semena gozdnih in drevesnih vrst na semenskih plantažah, hranjenjem rezervnih količin semena gozdnih drevesnih in grmovnih vrst in ustanovitvijo in delovanjem semenske banke; zagotavljanje sadik gozdnih drevesnih in grmovnih vrst.

¹⁶ Sklep o uskladitvi ustanovnega akta javnega raziskovalnega zavoda Gozdarski inštitut Slovenije; Uradni list RS, št. 1/94, 65/99, 69/02, 11/06, 47/11.

V reviziji smo proučili pravne podlage za spremljanje in preprečevanje škode zaradi podlubnikov. Opravili smo intervjuje z revidiranci in pregledali dokumentacijo, povezano z ravnanjem revidirancev pri spremljanju in preprečevanju škode zaradi podlubnikov.

2. UPRAVLJANJE Z GOZDOM

Pri presoji, ali so revidiranci upravljali z gozdovi na način, da so zmanjševali tveganja nastanka škode zaradi podlubnikov, smo preverili:

- obstoječe stanje gozdov,
- postopek načrtovanja gozdov,
- vpliv podnebnih sprememb in podlubnikov na gozd,
- obnovo gozdov in
- finančna sredstva za vlaganja v gozdove.

Sodila, ki smo jih uporabili pri presoji, so:

- ciljne vrednosti vrstne sestave gozdov so bile določene;
- ciljne vrednosti vrstne sestave gozdov se dosegajo z izvajanjem načrtov za gospodarjenje z gozdovi;
- sonaravna¹⁷ obnova gozda s sadnjo in setvijo (v nadaljevanju: obnova s sadnjo) se zagotavlja v zadostnem obsegu;
- vrstna struktura in količina sadik za obnovo gozdov je skladna s ciljnim vrednostmi vrstne sestave gozdov;
- zagotovljena finančna sredstva za vlaganje v gozdove zadoščajo za načrtovani obseg vlaganj v gozd.

2.1 Gozd

Gozdovi z vidika trajnostnega razvoja za ljudi predstavljajo korist, saj zagotavljajo vrsto ekoloških, socialnih in proizvodnih funkcij. V okviru proizvodnih funkcij zagotavljajo pridobivanje lesa ter drugih gozdnih dobrin. Ekološke funkcije varujejo gozdna zemljišča in sestoje, zagotavljajo hidrološko funkcijo, ohranjanje biotske raznovrstnosti ter klime. V okviru socialnih funkcij pa gozdovi varujejo objekte, omogočajo raziskovanje, rekreacijo, varujejo naravne vrednote in kulturno dediščino ter imajo druge funkcije.

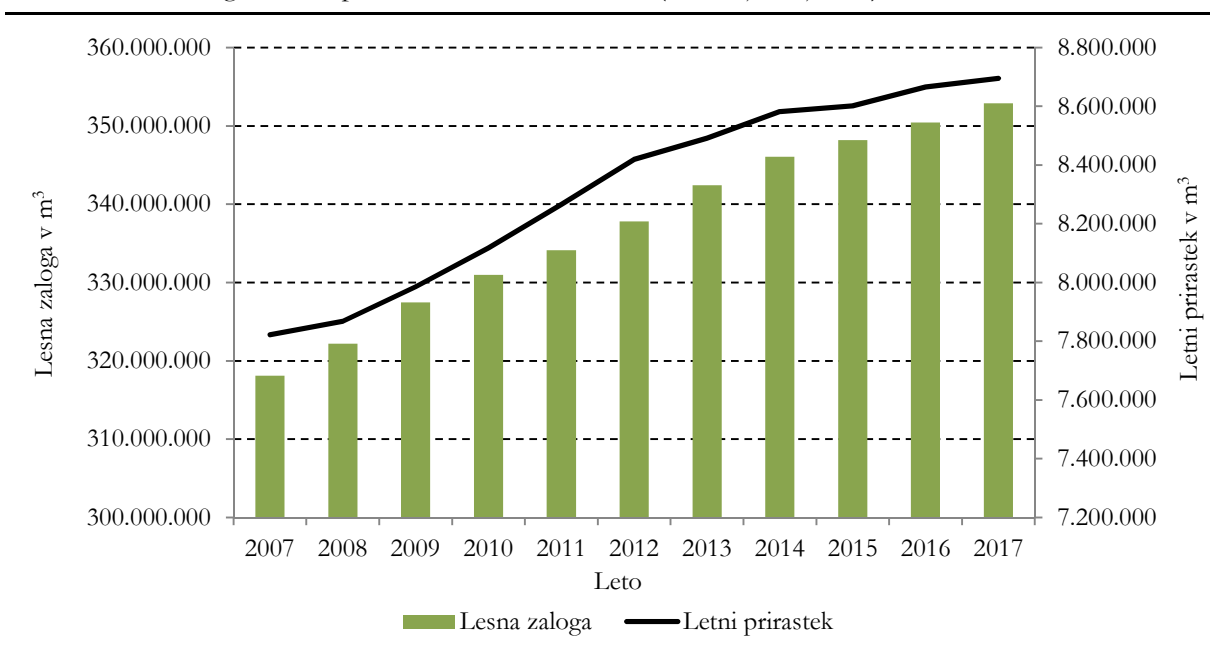
Gozdovi so v letu 2017 prekrivali kar 58,2 odstotka površine oziroma 1.180.281 hektarjev (v nadaljevanju: ha) Republike Slovenije. Z gozdovi gospodarijo lastniki gozdov; 21 odstotkov gozdov je v lasti Republike Slovenije, s katerimi gospodarja predvsem gospodarska družba Slovenski državni gozdovi, d. o. o., 3 odstotki so v lasti občin, 76 odstotkov gozdov pa je v zasebni lasti. Lastnike pri gospodarjenju z gozdovi usmerja javna gozdarska služba, naloge katere opravlja zavod ter v manjši meri inštitut. Podlago za gospodarjenje z gozdovi poleg ZG predstavljajo Resolucija o nacionalnem gozdnem programu in načrti za gospodarjenje

---

¹⁷ Sonaravno gospodarjenje je način ravnanja z gozdnimi ekosistemi, ki temelji na negi gozda in zagotavlja njihovo ohranitev, povečevanje pestrosti avtohtonih rastlinskih in živalskih vrst ter vzpostavljanje biotskega ravnovesja.

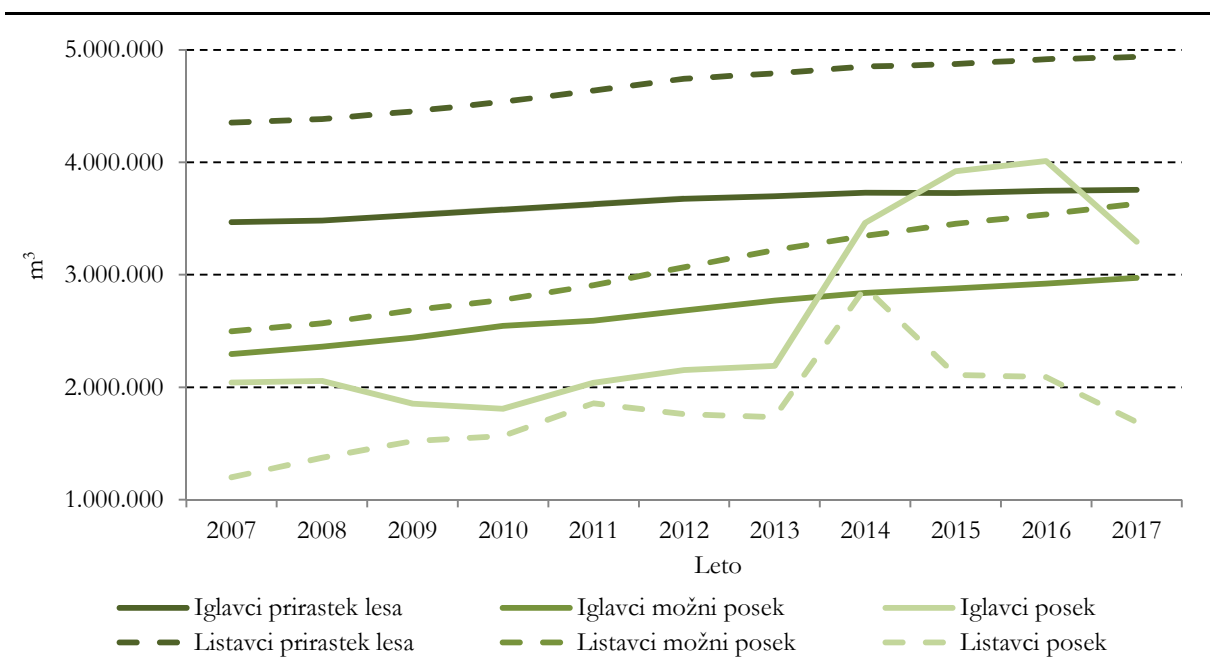
z gozdovi, ki so sprejeti na treh ravneh¹⁸. Najnižja raven načrtovanja v gozdu so gozdnogojitveni načrti, ki kot izvedbeni načrti predstavljajo podlago zavodu za izdajo odločb v upravnem postopku, s katerimi odredi oziroma dovoli izkoriščanje gozdov ter izvedbo gojitvenih in varstvenih del. Z izvajanjem načrtov za gospodarjenje z gozdovi javna gozdarska služba usmerja razvoj gozdov k bolj naravni drevesni sestavi, kar je tudi eden od ciljev ZG in Resolucije o nacionalnem gozdnem programu. Po pojasnilih zavoda je izvajanje poseka bistveni ukrep za doseganje ciljne drevesne sestave. Obseg možnega letnega poseka, ki je določen v načrtih za gospodarjenje z gozdovi, je odvisen od letnega prirastka lesa. Kot je razvidno s slike 1, prirastek in lesna zaloga v zadnjem desetletju stalno naraščata. V okviru vseh vrst poseka je vsako leto posekanih več iglavcev kot listavcev, čeprav sta letni prirastek in možni posek vsako leto večja pri listavcih, kar prikazujemo na sliki 2. Posledično se v korist listavcev spreminja razmerje med listavci in iglavci v skupni lesni zalogi, s čimer se drevesna sestava gozdov postopoma premika k bolj naravni sestavi (več v točki 2.2 tega poročila).

Slika 1: Lesna zaloga in letni prirastek v kubičnih metrih (v nadaljevanju: m³) med letoma 2007 in 2017

Viri: poročila zavoda za leta 2007 do 2016, podatki zavoda za leto 2017.

¹⁸ 14 gozdnogospodarskih območij (v nadaljevanju: GGO) se deli na 233 gozdnogospodarskih enot (v nadaljevanju: GGE), ki se nadalje delijo na še več odsekov. Načrte za gospodarjenje z gozdovi za GGO sprejema Vlada Republike Slovenije, za GGE ministrstvo, za odseke pa sprejema gozdnogojitvene načrte zavod.

Slika 2: Primerjava letnega prirastka, možnega in realiziranega poseka iglavcev in listavcev v m³ med letoma 2007 in 2017

Viri: poročila zavoda za leta 2007 do 2016, podatki zavoda za leto 2017.

Izvedeni posek praviloma ni dosegel možnega poseka. Preseganje možnega poseka iglavcev od leta 2014 dalje gre pripisati sanaciji škode zaradi žleda in prenamnožitve podlubnikov.

Cilj določitve možnega poseka in drugih gojitvenih in varstvenih del je doseganje ciljne drevesne sestave, ki je določena v načrtih za gospodarjenje z gozdovi, ter posledično optimalnih modelov gozdov. Optimalni model gozda je idealna podoba gozda na danem rastišču, ki z ustrezno drevesno sestavo in debelinsko strukturo zagotavlja vsestransko stabilnost gozda in optimalno izpolnjevanje vseh njegovih funkcij. Zavod je v letu 2000 pripravil študijo¹⁹, v kateri je določil izhodiščne optimalne modele gozdov, ki so zavodu služili kot podlaga za določitev optimalnih modelov gozdov. V zelo ohranjenih gozdovih, ki so blizu idealnemu stanju, je lahko optimalni model gozda hkrati tudi gozdnogojitveni cilj, v gozdovih, ki so bolj oddaljeni od optimalnega stanja, pa je lahko v pomoč pri določitvi gozdnogojitvenega cilja. Končni cilj je gozd, ki je naravni sestavi drevesnih vrst in naravni zgradbi blizu oziroma od njiju odklonjen v sprejemljivem obsegu zaradi njegovih ekoloških, socialnih in proizvodnih funkcij. Optimalni modeli gozdov predstavljajo strokovno podlago, ki jo pripravi zavod. V okviru sodelovanja v postopkih priprave načrtov za gospodarjenje z gozdovi lahko podajajo pripombe glede modelov gozdov tudi lastniki gozdov, kar pa, po navedbah predstavnikov zavoda, počnejo redko.

Pojasnilo zavoda

Optimalni modeli gozda na ravni Republike Slovenije niso izdelani. Podajo se na ravni rastiščno-gojitvenih razredov v GGO oziroma GGE in so odvisni od ciljev gospodarjenja in konkretnih naravnih razmer. Optimalni modeli gozda se večinoma razlikujejo od naravne drevesne sestave le po nekoliko večjem deležu smreke v lesni zalogi.

¹⁹ Izhodiščni optimalni modeli gozdov kot podlaga za določitev optimalnih modelov gozdov po območnih gospodarskih razredih; drugo dopolnjeno gradivo.

Glede na izračune zavoda se posek v državnih gozdovih približuje količini načrtovanega oziroma možnega poseka, posek v zasebnih gozdovih pa je v znatno manjšem obsegu. To pomeni, da so gozdovi v zasebni lasti gospodarsko manj izkoriščeni, kot bi lahko bili. Nedoseganje načrtovanega poseka je poleg nezadostnega izvajanja gojitvenih, varstvenih in drugih del, v skladu z ugotovitvami zavoda, glavni razlog za nezadostno izvrševanje načrtov za gospodarjenje z gozdovi. Glavna razloga za takšno stanje sta razdrobljena lastniška struktura in neobstoj učinkovitih vzvodov za usmerjanje razvoja gozdov.²⁰

Posledice premajhnega poseka so predvsem gospodarske; staranje gozda in posledično neustrezna vrstna struktura gozdov ogrožata enakomerno zagotavljanje lesa v prihodnosti. S staranjem pa se v določenem stadiju razvoja drevesa prične tudi zmanjševati kakovost lesa. Z manjšo realizacijo možnega poseka so gozdovi tudi bolj oddaljeni od optimalnega stanja, zaradi česar so manj odporni na abiotske in biotske dejavnike, ki se bodo v prihodnosti še v večji meri pojavljali zaradi podnebnih sprememb. Za takšno stanje sta po naši oceni odgovorna javna gozdarska služba, ki usmerja gospodarjenje z gozdovi, predvsem pa lastniki gozdov, ki z gozdovi gospodarijo oziroma izvajajo gojitvena, varstvena in druga dela oziroma jih ne izvajajo v skladu z načrti za gospodarjenje z gozdovi. Precejšnjo oviro pri gospodarjenju z gozdovi predstavlja neugodna lastniška struktura; 68 odstotkov lastnikov ima v lasti manj kot 1 ha gozdne površine in le 2 odstotka lastnikov gospodari z gozdno posestjo, večjo od 15 ha. V zemljiško knjigo je vpisanih več kot 460.000 lastnikov gozdov²¹, njihovo število pa se še naprej povečuje. Za veliko večino teh lastnikov gozdovi niso gospodarsko pomembni.²²

Po mnenju inštituta bi moral zavod za čim večjo aktivacijo lastnikov gozdov, ki so v večini zasebni, ubrati drugačen pristop kot sedaj. Inštitut predlaga izvedbo poglobljene analize o interesu lastnikov za gospodarjenje z gozdom in povezovanju z drugimi lastniki. Navedeno je razvidno iz mnenj, ki jih na pobudo ministrstva podaja k osnutkom načrtov za gospodarjenje z gozdovi.²³ Inštitut letno pripravi mnenja za 3 do 5 načrtov. Od leta 2016 pripravlja mnenja tudi v postopku priprave gozdnogojitvenih načrtov.

Inštitut v mnenjih pogosto opozarja na neustrezno sestavo gozdov, predvsem na prevelik delež smreke ter potrebo po obnovi gozdov s sadnjo v večjem obsegu. Po mnenju inštituta naravna obnova ni primerna na ogolelih površinah, saj drevesne vrste izpodrine gozdni plevel oziroma robidovje, kar onemogoči oziroma znatno podaljša obnovo gozda. Poleg tega pomanjkanje ustrezne velikosti populacije gozdnega drevja, ki prispeva k naravni obnovi, vpliva na pomanjkljivo genetsko pestrost bodočega gozda in tudi na zmanjšanje njihove prilagoditvene sposobnosti na prihodnje spremembe v okolju, kar vpliva na povečanje tveganja glede odpornosti na biotske in abiotske dejavnike okolja. Navedbe predstavnikov inštituta smo

²⁰ Gozdnogospodarski in lovsko upravljavski načrti območij za obdobje 2011–2020, Povzetek za Slovenijo, [URL: http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/GGO/Povzetek_nacrtov_obmocij_2011-2020.pdf], 6. 9. 2018.

²¹ Program razvoja podeželja RS za obdobje 2014–2020, [URL: https://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/1_PRP_2014-2020/1_1_Kaj_je_program_razvoja_podezelja/3_sprememba_PRP/Tretja_sprememba_PRP_Programme_2014SI06RDNP001_5_1_sl.pdf], 6. 9. 2018.

²² Lastništvo gozdov, [URL: http://www.zgs.si/gozdovi_slovenije/o_gozdovih_slovenije/lastnistvo_gozdov/index.html], 6. 9. 2018.

²³ Inštitut pripravlja mnenja v okviru naloge razvijanje in strokovno usmerjanje informacijskega sistema za gozdove.

preverili tako, da smo pregledali mnenja, ki nam jih je posredoval inštitut.²⁴ Ugotovili smo, da inštitut v mnenjih dejansko opozarja na prevelik delež smreke in prepočasno zmanjševanje deleža smreke ter na premalo ambiciozen pristop k obnovi gozdov s sadnjo. Prav tako inštitut v mnenjih ministrstvo in zavod opozarja na neobstojeziroma pomanjkanje vizije razvoja gozdov v načrtih za gospodarjenje z gozdovi.

Pojasnilo zavoda

Zavod načrte izdeluje v skladu s strategijami in vizijami, ki so zapisane v Resoluciji o nacionalnem gozdnem programu, v območnih gozdnogospodarskih načrtih 2011–2020, in glede na ugotovljeno stanje gozdov. Vsi načrtovani ukrepi so v postopkih sprejemanja načrtov podvrženi kritični presoji strokovne in laične javnosti ter ministrstva in drugih inštitucij. Trend upada deleža smreke ter naraščanja listavcev je jasen in nedvoumen. Če bi kot kazalnik sprememb drevesne sestave presojali drevesno sestavo mladovij, bi bile te spremembe še veliko večje in hitreje opazne.

Po naši oceni bi ministrstvo moralo preučiti, ali bi lahko za lastnike gozdov, ki jim gozdovi ne predstavljajo gospodarske koristi, organizirali in jih spodbudili, da v njihovem imenu in za njihov račun z njihovimi gozdovi gospodarji upravljavec državnih gozdov ali drug subjekt, ter s tem zagotovili izpolnjevanje načrtov za gospodarjenje z gozdovi v večji meri, pri tem pa bi lastnik gozda dobil tudi del prihodkov, zmanjšanih za stroške izvedbe del.

2.2 Ohranjenost gozdov

Ohranjenost oziroma spremenjenost gozdov je rezultat človekovega delovanja, s katerim je povzročil, da se je naravna drevesna sestava spremenila. Gozdovi v Republiki Sloveniji so razmeroma dobro ohranjeni.²⁵ Glede na indikator ohranjenosti gozdov, ki je pokazatelj odmika trenutne drevesne sestave od naravne drevesne sestave, delež ohranjenih gozdov presega 50 odstotkov vseh gozdov. Kot izhaja s slike 3, je močnejše spremenjenih, večinoma zasmrečenih in izmenjanih gozdov le nekaj več kot desetina gozdov.

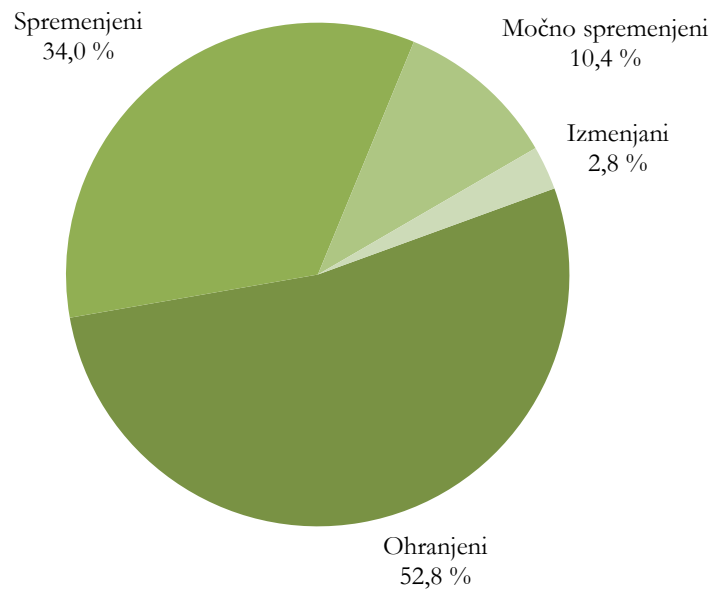
---

²⁴ Strokovna mnenja o osnutku gozdnogospodarskega načrta za GGE: Škofja Loka (2017–2026), Krka (2015–2024), Suhi Vrh–Podgora (2016–2025) in Vrhnika (2017–2026).

²⁵ Poročilo o izvajanju Nacionalnega gozdnega programa do leta 2014, ministrstvo, februar 2016, [URL: http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/podrocja/Gozdarstvo/PNGP_do_2014.pdf], 6. 9. 2018.

Slika 3: Indikator ohranjenosti gozdov v letu 2017

Opomba: Ohranjeni gozdovi vsebujejo do 30 odstotkov rastišč tujih drevesnih vrst, spremenjeni 31 do 70 odstotkov, močno spremenjeni 71 do 90 odstotkov ter izmenjani gozdovi nad 90 odstotkov rastišč tujih drevesnih vrst.

Vir: podatki zavoda.

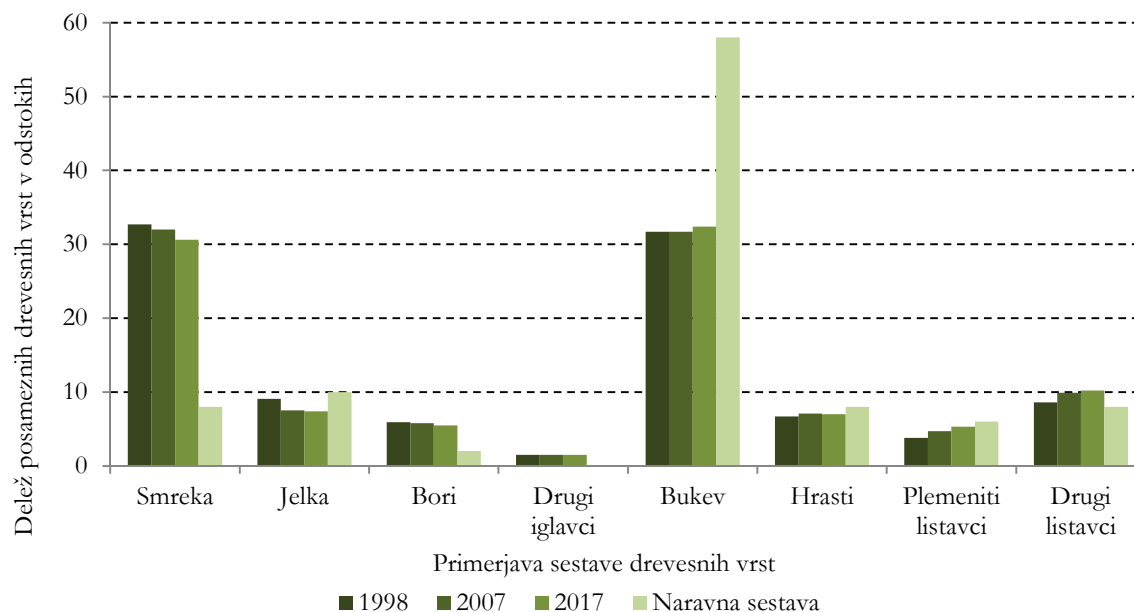
Vzrok za odmik od naravne drevesne sestave je predvsem posledica vnosa in širjenja iglavcev na zanje nenaravnih rastiščih. Do vnosa iglavcev je prišlo zaradi gospodarjenja v preteklosti, predvsem sajenja smreke po vzoru nemške šole gospodarjenja z gozdovi, zlasti na Štajerskem, Koroškem in ponekod na Gorenjskem, ter sajenja črnega bora in njegovega nadaljnjega razširjanja z lastno semenitvijo na Krasu.²⁶

O naravni drevesni sestavi lahko sklepamo na podlagi preteklih kartiranj gozdnih rastišč, ki so jih izvajali različni raziskovalci in inštitucije²⁷. Glede na ocenjeno naravno drevesno sestavo se dejanska drevesna sestava od naravne bistveno razlikuje predvsem v deležu smreke in bukve, kar je tudi razvidno s slike 4.

²⁶ Tako kot sprotne opombe 25.

²⁷ Biro za gozdarsko načrtovanje, Slovenska akademija znanosti in umetnosti in inštitut.

Slika 4: Primerjava med naravno in dejansko sestavo drevesnih vrst v letih 1998, 2007 in 2017

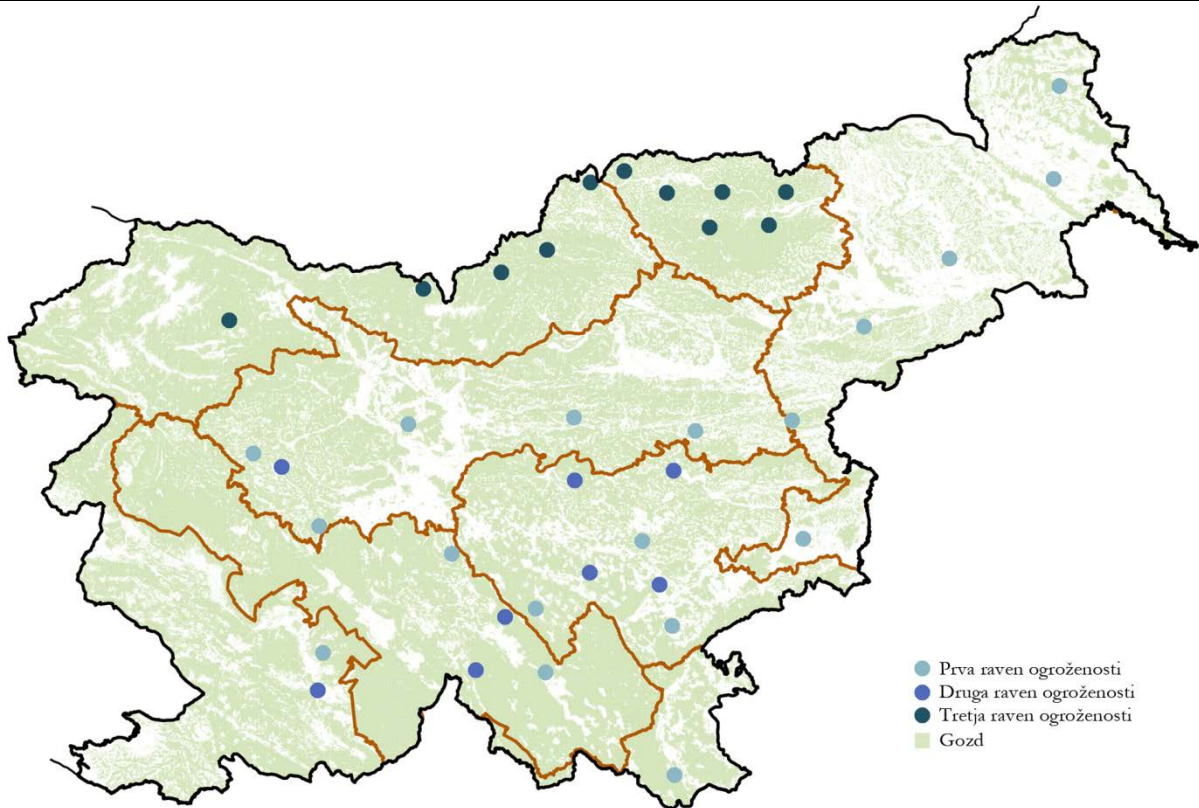
Vir: podatki zavoda.

Naravno bi bila bukev zastopana v skoraj enkrat večjem deležu, kot je njen sedajni delež v drevesni sestavi, na drugi strani pa bi naravni delež smreke znašal le 8 odstotkov. V celoti bi bil delež iglavcev za več kot polovico manjši, kot je sedaj, saj bi obsegal le okoli 20 odstotkov drevesne sestave gozdov. Večji odmik od naravnega in optimalnega stanja pomeni tudi večjo ogroženost gozdov zaradi abiotskih in biotskih dejavnikov.

Zavod je v letu 2014 pripravil oceno ogroženosti nenaravnih smrekovih gozdov v Republiki Sloveniji ter jih razvrstil v tri ravni ogroženosti.²⁸ Prva raven ogroženosti zajema gozdove, ki so eksistenčno ogroženi, kar pomeni, da je ogrožen tako trajnostni kot mnogonamenski vidik gozda. Druga in tretja raven ogroženosti zajemata gozdove, katerih rastišča so sprejemljivejša za smreko, vendar pa je biotska in abiotska stabilnost teh gozdov zmanjšana. Okvirne lokacije nenaravnih smrekovih gozdov glede na raven ogroženosti so predstavljene na sliki 5.

²⁸ Greccs, Z.: Gospodarjenje z enovrstnimi nenaravnimi gozdovi v Sloveniji, [URL: http://web.bf.uni-lj.si/go/gsd2014/material/Zoran_Greccs.pdf], 6. 9. 2018.

Slika 5: Okvirne lokacije nenaravnih smrekovih gozdov glede na raven ogroženosti

Opomba: Na prvi ravni ogroženosti smreka predstavlja prevladujočo drevesno vrsto, na drugi ravni nad 75 odstotkov, na tretji ravni pa prek 90-odstotni delež v drevesni sestavi gozdov.

Vir: podatki zavoda.

Zavod je v letu 2000 pripravil Projekt obnove smrekovih monokultur na Pohorju s predvidenim obdobjem trajanja obnove 10 let. Cilj projekta je osnovanje mreže skupin ali sestojev z rastišču primerno drevesno sestavo, da bi naravnejši gozd postopno izmenjeval in izrinil smrekove monokulture.²⁹ Mreža obnovljenih površin naj bi obsegala 420 ha od skupno 27.220 ha enovrstnih smrekovih sestojev na Pohorju. V letu 2009 je zavod ugotovil³⁰, da je bilo v devetletnem obdobju obnovljenih približno 80 od 420 ha gozdov, kar je manj kot petina načrtovanih površin. Med razlogi za nedoseganje zastavljenih ciljev so bili pomanjkanje sredstev ter nezadostno informiranje, vključevanje in sodelovanje lastnikov gozdov. Cilj projekta obnove pa naj bi bil dosežen v naslednjih 30 letih, torej do leta 2039. Zavod bi torej moral za doseg cilja od leta 2009 v povprečju zagotoviti obnovo 11 ha smrekovih monokulturnih površin letno. Glede na podatke zavoda o izvedeni, posebej evidentirani obnovi nenaravnih enovrstnih gozdov s sadnjo, ki se nanaša zgolj na območje Pohorja, je bilo od leta 2009 s sadnjo v povprečju obnovljeno 3,5 ha površine nenaravnih enovrstnih gozdov letno. Zaradi majhnega obsega obnovljenih površin ocenjujemo, da cilj obnove smrekovih monokultur na Pohorju tudi do leta 2039 ne bo dosežen. Projekt obnove

²⁹ Obnova s sadnjo smrekovih monokultur je potrebna zaradi otežene naravne obnove. Pomlajevanje vrst s semenom namreč ovira debela plast surovega humusa. Vrste, ki naj bi gradile naravno zgradbo, predvsem bukev, pa so tako oddaljene, da seme, ki ga prenašajo ptice in druge živali, ne more zagotoviti uspešne naravne obnove.

³⁰ Projekt obnove antropogenih smrekovih monokultur na Pohorju.

smrekovih monokultur na Pohorju je edini tovrstni projekt v Republiki Sloveniji. Premene gozdov na ostalih področjih pa zavod uvršča v načrte za gospodarjenje z gozdovi.

Pojasnilo zavoda

Zaradi doseganja večje realizacije Projekta obnove smrekovih monokultur se ta vključuje v načrte za gospodarjenje z gozdovi kot redna oblika gospodarjenja z gozdovi, za izvedbo katere ne bodo potrebna dodatna sredstva, ki so bila doslej glavni omejitveni razlog izvedbe.

2.3 Podnebne spremembe

Podnebne spremembe imajo številne posredne in neposredne vplive na rast dreves, na razvoj in produktivnost gozdnih ekosistemov, na selitve drevesnih vrst in tudi na pogostost motenj v gozdnih ekosistemih, kot so vetrolomi, žledolomi, napadi podlubnikov, gozdni požari in podobno.³¹ Povišanje povprečne temperature in vedno večja količina ogljikovega dioksida v atmosferi sicer lahko pozitivno učinkujeta na rast dreves, vendar samo do določene mere. Spreminjajoča se razporeditev padavin vpliva na pojav suše tam, kjer je doslej vsaj v večjem obsegu ni bilo, in vpliva na rast in produktivnost gozdnih ekosistemov.³²

Podnebni scenariji za naslednja desetletja napovedujejo segrevanje podnebja, ki naj bi bilo v osrednjem delu Evrope izrazitejše v poletnem času. Podnebje v Republiki Sloveniji se je že v zadnjih 50 letih ogrelo za 1 stopinjo Celzija (v nadaljevanju: °C), opazno pa je tudi zmanjšanje količin padavin v prvi polovici leta in povečanje v drugi polovici leta. Posledica so pogostejše ter dlje časa trajajoče pomladne in poletne suše. Temperatura naj bi se do leta 2090 v primerjavi z letom 2001 še povečala, in sicer za od 1,5 °C do 6,5 °C. Količina padavin bi se poleti lahko zmanjšala za 20 odstotkov, s čimer bi se še povečalo tveganje za namnožitve podlubnikov.³³ Dolgotrajna suša namreč poruši ravnovesje med vnosom in izgubo vode ter s tem zmanjša odpornost dreves na napade podlubnikov.³⁴

Podnebne spremembe bi lahko v prihodnje bistveno spremenile strukturo gozdov, s čimer se bodo spremenile tudi funkcije gozdov. V skladu z modelnimi napovedmi projekta prilagajanja gospodarjenja z gozdovi podnebnim spremembam³⁵ bi se lahko lesne zaloge danes gospodarsko zanimivih drevesnih vrst, bukve, jelke, smreke in gorskega javorja, v prihodnosti močno zmanjšale. Celo ob najbolj optimističnem scenariju podnebnih sprememb naj bi prišlo do izmenjave drevesnih vrst. Ob koncu stoletja naj bi bil areal³⁶ bukve, smreke in jelke omejen predvsem na gorski pas. Ob realizaciji najbolj pesimističnega

³¹ Levanič, T.: Odziv gozdnega drevja na globalno segrevanje; Gozdarski vestnik, 75/2017, št. 4.

³² Tako kot sprotna opomba 31.

³³ Prilagajanje gospodarjenja z gozdovi podnebnim spremembam glede na pričakovane spremembe značilnosti in prostorske razporeditve gozdov 2011, vodja projekta: dr. Kutnar, L.

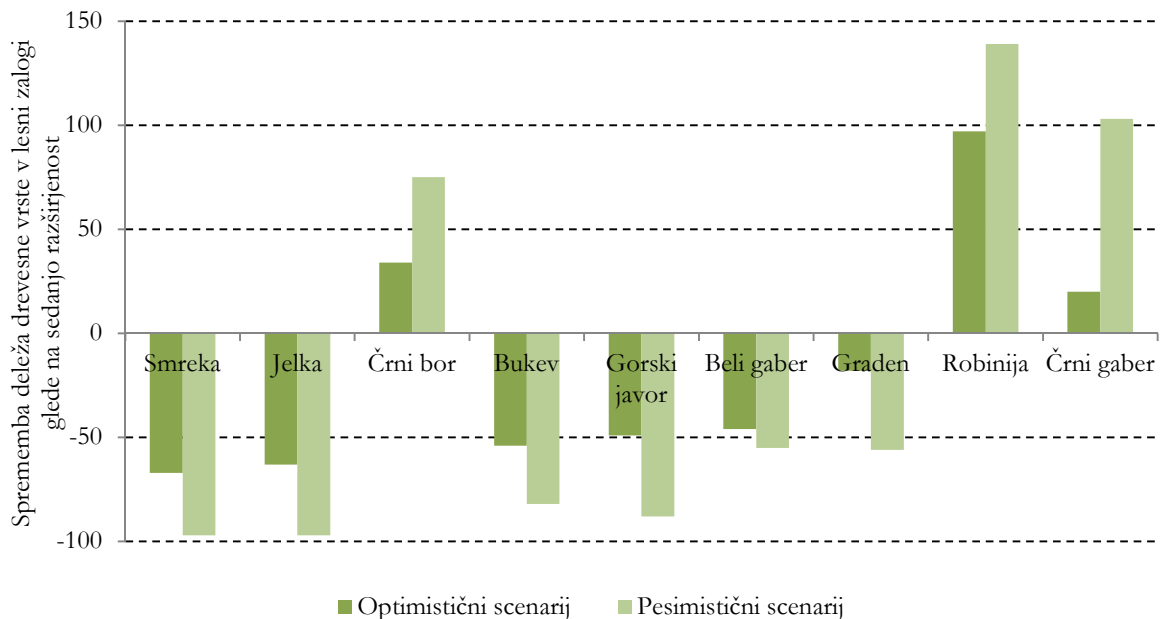
³⁴ Primerjava sistema varstva gozdov pred podlubniki v izbranih državah, ministrstvo, oktober 2017, [URL: http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/podrocja/Gozdarstvo/Drzavni_gozdovi/Podlubniki_analiza_delovno.pdf], 6. 9. 2018.

³⁵ Predstavniki inštituta so v okviru izvedbe projekta pripravili modelne napovedi možne dinamike spreminjanja 13 gozdnih rastišč in deleža 16 drevesnih vrst (s poudarkom na bukvi) zaradi podnebnih sprememb. Simulacije za leta 2040, 2070 in 2100 upoštevajo optimističen, srednji ter pesimističen scenarij. Optimistični scenarij predvideva toplejše razmere ob večji količini padavin, pesimistični scenarij pa še bolj toplo in izrazito sušno podnebje.

³⁶ Območje zemljepisne razširjenosti, površina.

scenarija pa naj bi bili smreka in jelka skorajda popolnoma odsotni, bukev pa bi bila omejena zgolj še na alpske predele severozahodne Slovenije. Tudi v prihodnje naj bi se povečeval delež listavcev v skupni lesni zalogi. Predvidene spremembe deležev nekaterih drevesnih vrst do konca stoletja predstavljamo na sliki 6.³⁷

Slika 6: Predvidene spremembe deleža nekaterih drevesnih vrst v skupni lesni zalogi do konca stoletja v skladu z optimističnim in pesimističnim scenarijem glede na dosedanji areal teh drevesnih vrst

Opomba: Zmanjšanje deleža belega gabra in gradna naj ne bi bilo problematično, saj naj bi ti dve vrsti uspevali v višjih nadmorskih višinah, kar pa ne velja tudi za bukev.

Vir: Projekt prilagajanje gospodarjenja z gozdovi podnebnim spremembam.

Podnebne spremembe povzročajo in bodo verjetno še v večji meri povzročile povečan obseg poškodb zaradi abiotičnih in biotičnih dejavnikov ter posledično tudi večji obseg sanitarne sečnje. V gozdovih s spremenjeno drevesno sestavo bo povprečni sanitarni posek večji kot v gozdovih z ohranjeno drevesno sestavo. Medtem ko vremenskih in rastiščnih razmer ni mogoče spremeniti, se lahko s pravilnim gospodarjenjem z gozdovi zmanjša nevarnost za nastanek poškodb gozdnega drevja.³⁸

³⁷ Napovedi so lahko preveč pesimistične, saj ne upoštevajo plastičnosti ekoloških niš posameznih drevesnih vrst in vegetacijskih tipov, oziroma preveč optimistične v primeru nastanka sekundarnih učinkov podnebnih sprememb (bolezni, škodljivci in podobno), ki bi lahko pripeljali do katastrofalnih sprememb na prizadetih površinah.

³⁸ Kolšek, M., zavod: Pričakovani vplivi podnebnih sprememb na sečnjo v gozdu v Sloveniji, [URL: http://www.zgs.si/fileadmin/zgs/main/img/CE/varstvo/Zanimivosti/Pricakovani_vpliv_naravnih_nesrcc.pdf], 6. 9. 2018.

2.4 Podlubniki

Na področju Republike Slovenije je znanih približno 90 vrst podlubnikov. V normalnih razmerah, ko številčnost populacije ni visoka, so podlubniki koristni s tem, ko kot sekundarni paraziti napadajo bolna, oslabela in poškodovana drevesa. V primeru prenamnožitev pa postanejo primarni paraziti, kar pomeni, da lahko napadejo tudi zdrava drevesa.³⁹ V Republiki Sloveniji največ škode povzročita osmerozobi in šesterozobi smrekov lubadar.

Podlubniki so pri širjenju oziroma iskanju gostitelja odvisni od receptorjev za vonj, s katerim zaznavajo hlapljive snovi, ki jih oddaja drevo pod stresom, na primer poškodovana drevesa. Napad na zdravo drevo pa je uspešen le, če je množičen. Drevo ima na začetku napada podlubnikov še močan obrambni sistem ter izloča velike količine smole in hlapljivih snovi, ki lahko onemogočijo posamezne osebkke. Obrambni sistem drevesa pa lahko poleg množičnosti napada oslabi tudi suša, ki poruši ravnovesje med vnosom in izgubo vode v drevo. Množičen napad, ki mu uspe streči obrambne mehanizme gostitelja, je možen zaradi oddajanja feromonov, s katerimi podlubniki regulirajo gostoto populacije na napadenem drevesu in napad usmerjajo na druge dele napadenega drevesa ali na sosednja drevesa.⁴⁰

Glavni ukrep za varstvo pred podlubniki v obdobju namnožitve je pravočasno odkrivanje in sanitarni posek napadenih dreves. Med letoma 2007 in 2017 je skupno več kot 40 odstotkov celotnega poseka predstavljal sanitarni posek, med letoma 2014 in 2017 pa celo več kot 60 odstotkov. Največji delež sanitarnega poseka je predstavljal sanitarni posek zaradi žuželk, kar prikazujemo na sliki 7. Vzrok za sanitarni posek zaradi žuželk so bili v več kot 99 odstotkih podlubniki⁴¹.

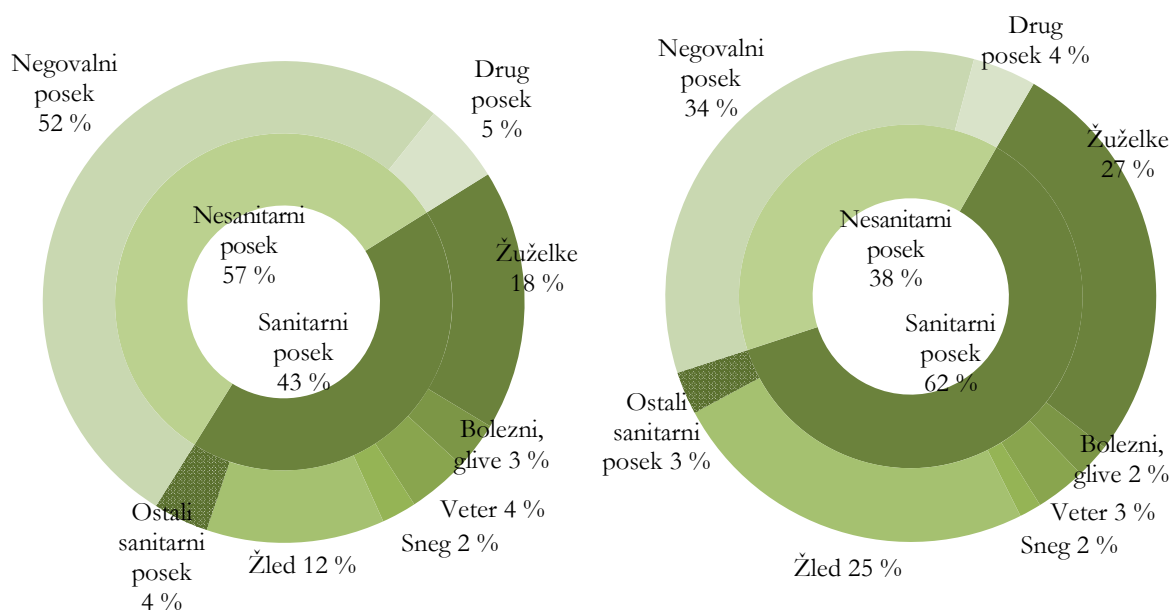
---

³⁹ Tako kot sprotne opombe 34.

⁴⁰ Tako kot sprotne opombe 34.

⁴¹ Tako kot sprotne opombe 34.

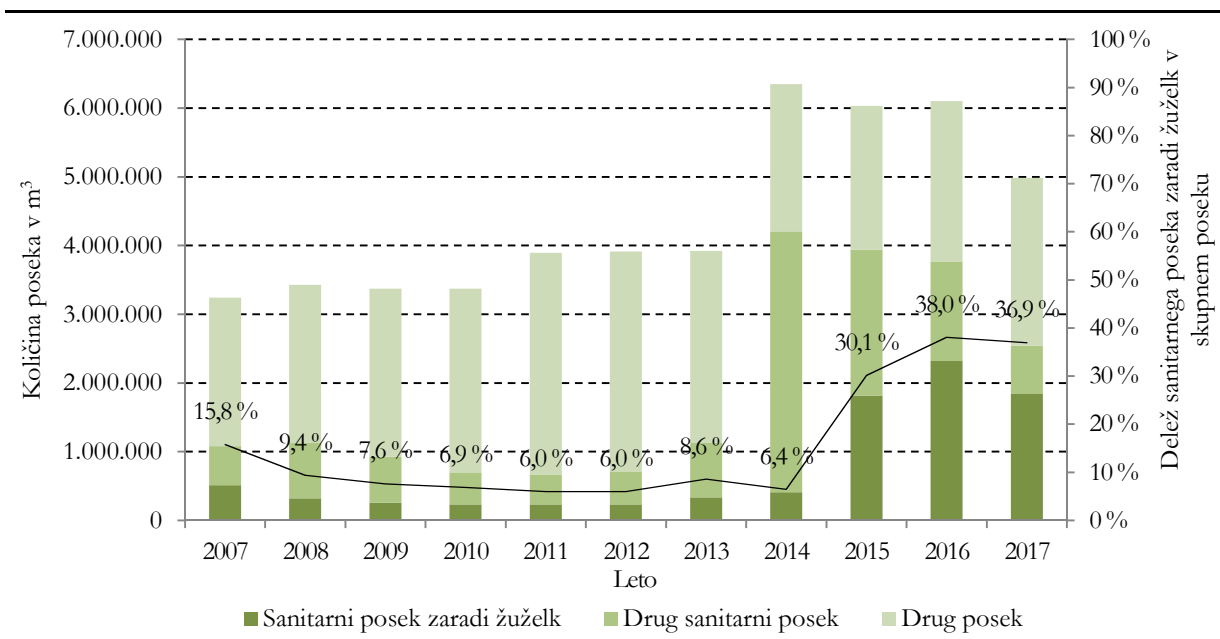
Slika 7: Struktura poseka v obdobju med letoma 2007 in 2017 (levo) ter 2014 in 2017 (desno)

Opomba: Nesanitarni posek zajema negovalni posek ter drug posek, in sicer posek za obnovo s sadnjo, za gozdno infrastrukturo, krčitve, drugo, posek brez odobritve. Ostali sanitarni posek zajema posek zaradi divjadi, plazov in usadov, požara, imisij, dela v gozdu ter drugo.

Viri: poročila zavoda med letoma 2007 in 2016 ter podatki zavoda za leto 2017.

Sanitarni posek je bil povečan predvsem v letih 2014, 2015 in 2016, in sicer predvsem zaradi žledoloma in posledičnega napada podlubnikov. V letu 2017 se je obseg sanitarnega posega nekoliko zmanjšal. Abiotski in biotski dejavniki bolj ogrožajo iglavce kot listavce; tako med letoma 2007 in 2017 kot tudi med letoma 2014 in 2017 je bilo v okviru skupnega sanitarnega poseka posekanih več kot 70 odstotkov, v okviru sanitarnega poseka zaradi žuželk pa več kot 99 odstotkov iglavcev. Na sliki 8 prikazujemo strukturo poseka med letoma 2007 in 2017 s podatkom o deležu poseka zaradi žuželk v skupnem poseku.

Slika 8: Struktura poseka po letih v obdobju med letoma 2007 in 2017 v m³ s podatkom o deležu poseka zaradi žuželk v skupnem poseku

Viri: poročila zavoda za leta 2007 do 2016 ter podatki zavoda za leto 2017.

Prenamnožitve podlubnikov, zaradi katerih se povečajo sanitarne sečnje, so povezane z dejavniki, ki vplivajo na razvoj podlubnikov, in sicer temperatura, vlaga, dostopnost hrane in stanje naravnih sovražnikov podlubnikov. Najpomembnejši abiotični dejavnik pri naselitvi in razvoju podlubnikov je temperatura. Povišanju temperature sledi povečanje hitrosti razvoja podlubnikov. Razvoj ene generacije podlubnikov traja v srednji in južni Evropi od 8 do 10 tednov. Pri temperaturi nad 24 °C pa lahko razvojne faze trajajo le od 4 do 6 tednov.⁴² Zaradi hitrejšega razvoja generacij je odkrivanje podlubnikov težje, saj podlubniki iz lubadark izletijo prej, zaradi česar je treba iskati zgodnejše znake napada podlubnika. Na območjih z dolgotrajnimi primernimi temperaturami se tako v eni sezoni lahko razvijejo dve čisti in ena sestrski generaciji ali celo tri čiste in dve sestrski generaciji⁴³. V povprečju se tako iz ene samice podlubnikov v enem letu lahko razvije od 130.000 do 500.000 podlubnikov. Temperatura vpliva tudi na prezimovanje podlubnikov. Smrtnost zaradi zime je približno 50-odstotna. Z višanjem temperatur se spomladi prične prehranjevanje in razkropitveni let. Rojenje se prične običajno v mesecu aprilu, v višjih legah pa v maju. V primeru prenamnožitve populacije se 90 odstotkov novih žarišč pojavi v radiju oddaljenosti do 100 metrov od prejšnjega žarišča. Največja razdalja, ki so jo podlubniki zmožni preleteti pa je celo več kot 40 kilometrov.⁴⁴

⁴² Navodila za preprečevanje in zatiranje škodljivcev in bolezni gozdnega drevja v Sloveniji, Priročnik za javno gozdarsko službo, [URL: http://www.gozdis.si/data/publikacije/36_navodila_szkodljivci.pdf], 6. 9. 2018.

⁴³ Sestrsko generacijo ustvari oplojena samica, ki je že odložila jajčeca in po dopolnilnem hranjenju odleti na drugo primerno drevo, zavrta v skorjo in ponovno odloži jajčeca.

⁴⁴ Tako kot sprotna opomba 34.

Predstavniki inštituta od leta 2016 v okviru projektne naloge⁴⁵ razvijajo model za napovedovanje namnožitve smrekovih in jelovih podlubnikov v slovenskih razmerah. Projekt naj bi bil zaključen v letu 2019. Kljub temu da model še ni kalibriran in potrjen, je spletna aplikacija za prikaz razvoja osmerozobega smrekovega lubadarja poskusno že objavljena na spletu⁴⁶. Cilj razvoja modela je razvoj sistema za samodejni izračun predvidenega začetka rojenja spomladi in datuma konca razvoja prve generacije, do katerega se spremlja ulov za osmerozobega in šesterozobega smrekovega lubadarja, ter vzpostavitev sistema obveščanja krajevnih in območnih enot zavoda o pričetku rojenja in koncu razvoja prve generacije osmerozobega in šesterozobega smrekovega lubadarja. Kalibriran in potrjen model bo olajšal delo zavodu, saj bo omogočil zanesljivejše napovedovanje prekomernih namnožitev in pravočasno načrtovanje ukrepov ob prekomernih namnožitvah.

Pojasnilo inštituta

Modeli za napovedovanje namnožitve podlubnikov zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ne bodo veljali za celotno območje Republike Slovenije.

Do prenamnožitve prihaja zaradi različnih abiotskih ali biotskih dejavnikov, zlasti v kombinaciji z ugodnimi razmerami za podlubnike, kot sta visoka temperatura in suša. Povečano tveganje za nastanek prenamnožitve podlubnikov povzroča tudi razširjenost smreke na zanjo nenaravnih rastiščih, kar pomeni stres za drevesa, ki so tako bolj dovzetna za napade podlubnikov. Raziskava o sanitarnih sečnjah zaradi podlubnikov v Sloveniji je na podlagi modela ugotovila, da podlubniki povzročajo večjo škodo na smrekah, ki rastejo zunaj njihovega naravnega areala. Najboljša preventiva pred namnožitvijo podlubnikov je predvsem gojenje gozdov, primernih tipu rastišča, kar pomeni čim bolj naraven gozd.

Glede na modelne napovedi sprememb gozdov zaradi podnebnih sprememb naj bi se zaradi višjih temperatur in sprememb količin padavin pogoji za iglavce, predvsem smreko in jelko, še poslabšali. Navedene spremembe dolgoročno predstavljajo večjo verjetnost povečevanja sanitarnega poseka ter s tem večja vlaganja v gozdove, predvsem sanacijo poškodovanih površin.⁴⁷ Oceno potrjujejo tudi izsledki modelov za ocenjevanje pojavljanja skupnega sanitarnega poseka in sanitarnega poseka zaradi žuželk do konca stoletja, ki so jih pripravili predstavniki inštituta. V skladu z modeli naj bi se obseg sanitarnega poseka, tako zaradi žuželk kot skupnega poseka, zaradi podnebnih sprememb v prihodnje še povečeval.⁴⁸ Povečeval naj bi se tako povprečni delež potencialne sanitarne sečnje glede na lesno zalogo, kot tudi potencialna površina, kjer se lahko pojavi sanitarna sečnja.⁴⁹

⁴⁵ Razvoj metod zaznavanja poškodb iglavcev zaradi smrekovih in jelovih podlubnikov ter izdelava modelov za napovedovanje namnožitve smrekovih in jelovih podlubnikov v slovenskih razmerah.

⁴⁶ Fenološki model osmerozobega smrekovega lubadarja (*Ips typographus*), inštitut, [URL: http://www.zdravgozd.si/prognoze_zapis.aspx?idpor=35], 6. 9. 2018.

⁴⁷ Tako kot sprotna opomba 33.

⁴⁸ Modela sta pripravljena za tri scenarije podnebnih sprememb. Model za ocenjevanje pojavljanja skupne sanitarne sečnje, [URL: http://www.zdravgozd.si/prognoze_zapis.aspx?idpor=7] in model za ocenjevanje pojavljanja sanitarne sečnje zaradi žuželk, [URL: http://www.zdravgozd.si/prognoze_zapis.aspx?idpor=8], 6. 9. 2018.

⁴⁹ Tako kot sprotna opomba 38.

2.5 Obnova gozdov

Obnova gozdov lahko poteka povsem po naravni poti ali s pomočjo človeka. Pristop k obnovi je postopoma prešel z nenaravne umetne obnove z uporabo skoraj izključno smreke k obnovi s sadnjo, ki posnema naravne procese. Obnova gozdov je namreč sto in več let temeljila na umetni obnovi, predvsem s sadnjo smreke, ki je predstavljala kar 95-odstotni delež med posajenimi drevesnimi vrstami.⁵⁰ Razlogi za množično sadnjo smreke so bili predvsem gospodarski, poleg tega pa je vzgoja, sadnja in zaščita smreke v primerjavi z ostalimi drevesnimi vrstami tudi enostavnejša.⁵¹ V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je pri obnovi gozdov prišlo do konceptualnega premika od umetne obnove k bolj sonaravni obnovi gozdov s sadnjo. Delež naravne obnove glede na celotno obnovo je narastel, gostota sadnje se je manjšala, s čimer je bila omogočena naravna vrast drevesnih in grmovnih vrst. K naravnejši in pestrejši vrstni sestavi pa je prispevala tudi nega z uravnavanjem vrstne sestave.⁵²

Sonaravna obnova s sadnjo posnema naravne procese, in sicer tako pri pripravi ustrezne mikroklimne za sadnjo sadik, kot pri določitvi vrstne sestave sadik in prostorskega reda sadnje. Uporablja se kot dopolnilo in ne nadomestilo naravne obnove, in sicer takrat, ko biotski ali abiotski dejavniki motijo, ovirajo ali onemogočajo naravno obnovo. Smiselna je, ko bi se namesto dreves razrasla preostala vegetacija, ki lahko za desetletja ali dobo cele generacije zavre ali upočasni razvoj gozda. S sadnjo se zagotavlja tudi premena nenaravnih gozdnih kultur, predvsem smreke in bora, v sestoji z naravnejšo vrstno sestavo.⁵³ Obnova s sadnjo je med vsemi gozdnogojitvenimi ukrepi daleč najdražji ukrep, kar omejuje njeno izvajanje.⁵⁴ Zahteva namreč načrtovanje potreb po sadikah, zbiranje semena, vodenje semenskih zalog in vzgojo sadik z vso pestrostjo po drevesnih vrstah, količinah in proveniencah, ki so čim skladnejše z rastiščem.⁵⁵ Operativna izvedba obnove s sadnjo se začneja z načrtom obnove s sadnjo. Vsa gozdnogojitvena dela, ki se izvedejo v gozdovih, tudi obnova s sadnjo, temelji na Programu del in vlaganj v gozdove, ki ga vsako leto pripravi zavod in vključuje gozdove vseh lastništev.

V zadnjih dveh desetletjih je obseg površin, obnovljenih po naravni poti, znašal prek 90 odstotkov vseh obnovljenih površin.⁵⁶ Kljub vse večjim potrebam po obnovi gozdov zaradi abiotskih in biotskih dejavnikov se je obseg obnove s sadnjo zmanjševal, kar je privedlo do zaostanka v razvoju gozdnih drevesnic.⁵⁷ Izmed 16 drevesnic, ki so še pred tremi desetletji v Republiki Sloveniji gojile drevje za potrebe

⁵⁰ Greccs, Z.: Obnova gozdov s sadnjo – korak k višji kakovosti ravni gozdarske operativne stroke, Zbornik gozdarstva in lesarstva, št. 51, 1996. Z referatom je bil verificiran prehod na sonaravno obnovo gozda, ki predstavlja odmik od umetne obnove. Referat je bil posredovan zaposlenim na zavodu leta 1996 kot navodilo glede obnove gozdov.

⁵¹ Tako kot sprotne opombe 50 in Opredelitev oziroma mnenje inštituta glede vrstne sestave dreves (delež smreke), Kutnar, L.

⁵² Tako kot sprotne opombe 50.

⁵³ Tako kot sprotne opombe 50.

⁵⁴ Westergren, M., Božič, G., Kraigher, H.: Trendi v gozdnem semenarstvu in drevesničarstvu v Sloveniji; Gozdarski vestnik, 75/2017, št. 4, [URL: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-7NW9RHJ4/fdd22332-567d-4ac9-a77a-68bcd398d51f/PDF>], 6. 9. 2018.

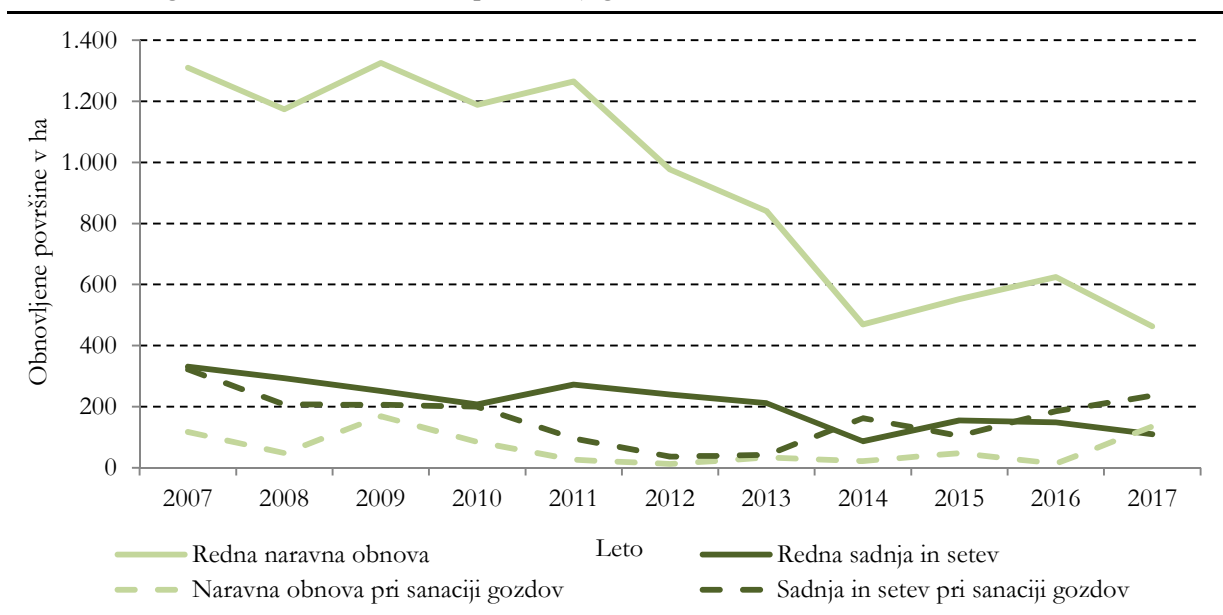
⁵⁵ Tako kot sprotne opombe 50.

⁵⁶ Kraigher, H.; Kranjc, A.; Torelli, N.; Zupančič, M.: Povzetek in zaključki znanstvenega srečanja GOZD in LES: Sistemski problemi obnove gozdov, Gozdarski vestnik, 75/2017, št. 4.

⁵⁷ Tako kot sprotne opombe 54.

gozdarstva, so v času izvajanja revizije obstajale le še tri, od katerih je imela ena samo enega zaposlenega. Med letoma 1997 in 2015 se je načrtovana površina za redno obnovo s sadnjo zmanjšala za 50 do 66 odstotkov⁵⁸, daleč pod mejo 500 ha na leto, ki je dolgo veljala za najmanjšo površino redne obnove s sadnjo, ki še vedno šteje za aktivno usmerjanje razvoja gozdov. Hkrati je bila tudi realizacija obnove s sadnjo praviloma nižja od načrtovane.⁵⁹ Obseg realizirane redne naravne obnove ter obnove s sadnjo med letoma 2007 in 2017 prikazujemo na sliki 9, s katere je jasno razvidno, da je obseg realizirane redne obnove s sadnjo v zadnjem desetletju vedno nižji od 500 ha. Opazen je tudi trend zmanjševanja obsega redne obnove, ki je še posebej izrazit pri naravni obnovi. Poleg redne obnove zavod zagotavlja tudi izvajanje obnove pri sanaciji gozdov, kar prav tako prikazujemo na sliki 9.

Slika 9: Obseg redne obnove in obnove pri sanaciji gozdov v ha med letoma 2007 in 2017

Opomba: Na sliki niso prikazane površine obnove enovrstnih nenaravnih gozdov.

Viri: poročila zavoda za leta 2007 do 2016, podatki zavoda za leto 2017.

Po mnenju predstavnikov inštituta bo v času vse bolj pogostih abiotskih in biotskih dejavnikov treba prilagoditi doktrino novim razmeram z načrtovanjem večjih površin za obnovo s sadnjo, predvsem kot dopolnilno sadnjo z večjim številom drevesnih vrst velike genetske pestrosti in ustreznih provenienc. Obnova s sadnjo bi morala biti dosti bolj poudarjena vsaj na področjih žledoloma iz leta 2014. Problematiko premajhnega obsega obnove s sadnjo inštitut izpostavlja tudi v mnenjih, ki jih pripravlja za ministrstvo glede ustreznosti osnutkov načrtov za gospodarjenje z gozdovi, o katerih pišemo v točki 2.1 tega poročila. Na sliki 10 prikazujemo primer območja po sanaciji in primer območja, na katerem po sanaciji ni bila izvedena obnova s sadnjo in je tudi zato v procesu zaraščanja.

⁵⁸ S 620 do 900 ha na leto med letoma 1997 in 2000 na manj kot 307 ha na leto med letoma 2012 do 2015.

⁵⁹ Tako kot sprotne opombe 54.

Slika 10: Območje sanacije in zaraščanje po sanaciji

Foto: računsko sodišče.

Pojasnilo zavoda

Obnova s sadnjo v normalnih razmerah predstavlja 2 do 3 odstotke površin v obnovi, v razmerah sanacije gozdov, poškodovanih od ujm, pa se to razmerje spremeni do 10 odstotkov, v ujmah največjih razsežnosti pa do 20 odstotkov v skupni površini gozdov v obnovi, med katere spadajo tudi površine, na katerih je bil izveden redni oziroma negovalni posek. Minimalna ogolela površina, na kateri zavod odobri izvedbo obnove s sadnjo, je 0,3 ha. Uspeh obnove s sadnjo je pogojen z obranjenostjo gozdne mikroklimi. V poškodovanih gozdovih večjih površinskih razsežnosti, na nižinskih in prisojnih legah je ustrezno, da grmovna in zeliščna plast sooblikuje ustrezno mikroklimo, in potem je smiselno gozd obnavljati tudi z obnovo s sadnjo sadik. K uspešnejši sadnji sadik bodo pripomogle tudi kontejnersko vzgojene sadike.

Zavod je po žledolomu v letu 2014 pripravil Načrt sanacije gozdov, poškodovanih v žledolomu od 30. januarja do 10. februarja 2014⁶⁰ (v nadaljevanju: načrt sanacije gozdov, poškodovanih v žledolomu), v letu 2015 pa tudi Strategijo obnavljanja gozdov v Sloveniji, ki je podlaga za načrtovanje in izvajanje obnove gozda, poškodovanega od žleda in podlubnikov, ki je v veliki meri zajeta v načrt sanacije gozdov, poškodovanih v žledolomu. V oktobru 2017 je načrt sanacije gozdov, poškodovanih v žledolomu, posodobil s podatki, ki se nanašajo na škodo, ki so jo povzročile namnožitve podlubnikov po žledolomu. V okviru sanacije zavod načrtuje obnovo gozda na 4.153 ha, od tega z naravno obnovo na površini 2.977 ha in s sadnjo na 1.176 ha.⁶¹ Realizacija obnove s sadnjo je bila v letu 2015 malo nižja, v letih 2016 in 2017 pa večja od načrtovane ter je skupaj preseгла načrtovani obseg obnove s sadnjo za ta tri leta skupaj⁶².

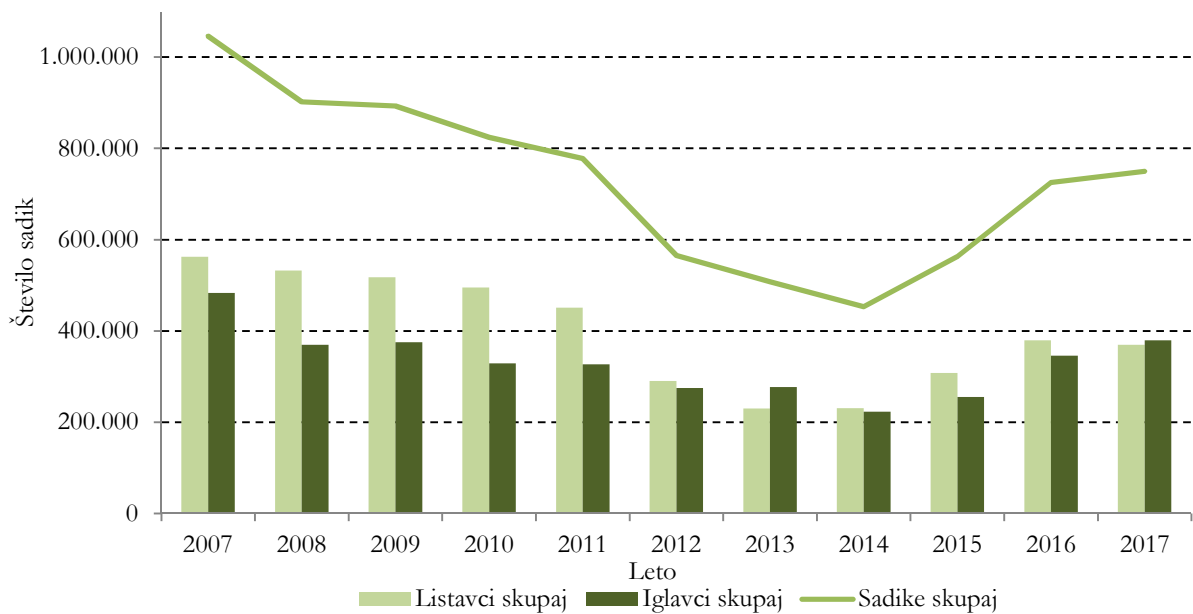
Skladno s spreminjanjem obsega površin, obnovljenih s sadnjo, se je spreminjalo tudi število posajenih sadik. Med letoma 2007 in 2014 se je število posajenih sadik zmanjšalo za več kot 50 odstotkov, v letih 2015, 2016 in 2017 pa se je obseg posajenih sadik ponovno pričel povečevati, kot je prikazano na sliki 11. V tem obdobju je bilo, z izjemo let 2013 in 2017, letno posajenih tudi več sadik listavcev kot iglavcev.

⁶⁰ [URL: http://www.zgs.si/fileadmin/zgs/main/img/CE/varstvo/2014Ujma/Nacrt_sanacije_zled_2014.pdf], 6. 9. 2018.

⁶¹ Načrt sanacije gozdov, poškodovanih v žledolomu, oktober 2017. Zavod je s posodobitvijo načrta sanacije gozdov, poškodovanih v žledolomu, spremenil predviden obseg površin za naravno obnovo in obnovo s sadnjo, prav tako je spremenil tudi načrtovano dinamiko obnove gozdov.

⁶² Izvedena obnova s sadnjo v letu 2015: 67,86 ha, v letu 2016: 154,97 ha in v letu 2017: 210,76 ha.

Slika 11: Število posajenih sadik za namen obnove gozdov med letoma 2007 in 2017

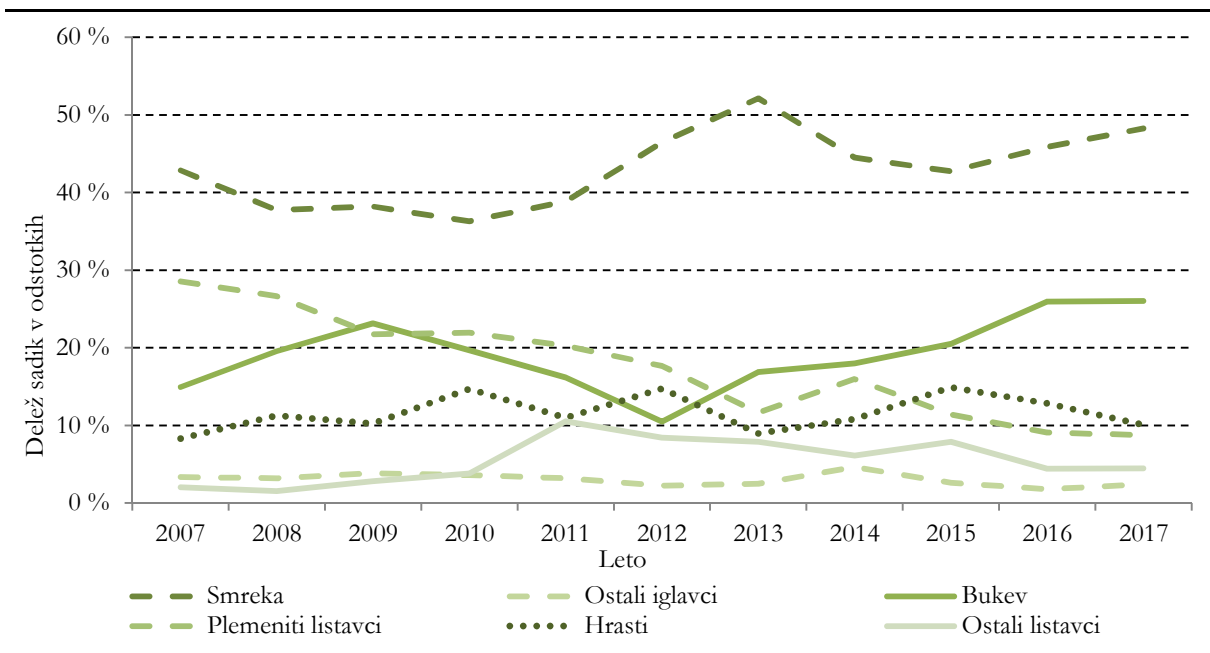

Vir: podatki zavoda.

Pri obnovi s sadnjo se v zadnjih letih uporablja od 25 do 35 drevesnih vrst, kar je z vidika biološke pestrosti pozitivno.⁶³ Vrsto strukturo sadik načrtuje zavod na podlagi gozdnogojitvenih ciljev, rastiščnih in sestojnih razmer, provenienčne pripadnosti, razpoložljivosti sadik v drevesnicah in razpoložljivih finančnih sredstev. Poleg navedenih kriterijev izbira drevesne vrste tudi glede na številčno prisotnost divjadi, ki z objedanjem mladih dreves vpliva na uspešnost sadnje. Zavod upošteva tudi interes lastnikov gozdov, saj je izbira drevesnih vrst kompromis med cilji glede drevesne sestave, ki je določena v načrtih za gospodarjenje z gozdovi, ter med željami lastnikov gozdov oziroma njihovimi ekonomskimi interesi. Med letoma 2007 in 2017 je bilo skupno posajenih več kot 8 milijonov sadik. Od tega je bilo med letoma 2014 in 2017 posajenih nekaj manj kot 2,5 milijona sadik. Med letoma 2014 in 2017 je bilo posajenih največ sadik smreke, ki je bila najbolj zastopana v vsakem letu, sledijo bukev, hrasti, plemeniti listavci ter druge vrste, kar prikazuje slika 12.

⁶³ Tako kot sprotne opombe 54.

Slika 12: Struktura sadik pri obnovi s sadnjo med letoma 2007 in 2017

Vir: podatki zavoda.

Predstavniki inštituta so pripravili predlog potencialnih drevesnih vrst, ki bi jih lahko uporabili pri obnovi gozdov.⁶⁴ Bukev, jelko in graden predlagajo kot nosilne drevesne vrste, smreko in gorski javor kot spremljevalne, plemenite listavce pa kot manjšinsko drevesno vrsto. Smreko naj bi se sadilo le na njej ustreznih rastiščih, večinoma kot primešano vrsto, lokalno pa tudi kot predkulturo⁶⁵ za druge drevesne vrste. Izmed tujerodnih drevesnih vrst kot manjšinsko vrsto predlagajo navadno ameriško duglazijo (v nadaljevanju: duglazija), ki je pokazala zelo veliko odpornost proti žledu, podlubnikom in suši, ima visoko vreden les in ni invazivna vrsta. Po načrtih zavoda naj bi se na račun duglazije delež smreke zmanjšal za 3 odstotke. Pri duglaziji je problematično pomanjkanje sadik in omejitve glede sajenja te tujerodne vrste v posebnih varstvenih območjih oziroma območjih Nature 2000. Pri obnovi s sadnjo se je treba izogibati čistim enovrstnim sestojem.⁶⁶

Pojasnilo inštituta

Pred uporabo duglazije bi bilo treba ugotoviti provenienco v Republiki Sloveniji že prisotne duglazije. Pretirano pospeševanje posamezne drevesne vrste, kot se je to dogajalo s smreko, ni primerno. Trenutna odsotnost boleznih in škodljivcev ter odpornost na vremenske razmere pri duglaziji še niso zagotovilo, da se stanje v prihodnje ne bo spremenilo. Zaradi pomanjkanja sadik duglazije obstajajo tendence glede njenega uvoza iz sosednjih držav, za katere pa ni znano, ali so primerne tudi za naše pogoje. Pred uvozom sadik je treba ugotoviti izvor provenienc duglazije, ki pri nas že uspeva, povezati njen izvor s proveniencami sadik, ki so v prodaji v tujini, in šele na podlagi te primerjave omogočiti uporabo sadik v slovenskih gozdovih.

⁶⁴ Brus, R., Kutnar, L.: Drevesne vrste za obnovo gozdov po naravnih motnjah v Sloveniji; Gozdarski vestnik, 75/2017, št. 4. Prispevek vsebuje seznam potencialnih drevesnih vrst po rastiščnih tipih, značilnih za 2/3 gozdov, prizadetih zaradi žleda.

⁶⁵ Smreka preprečuje rast drugemu rastju ter s tem prispeva k večjemu uspehu drevesnih vrst, ki se naravno nasemenijo ali sadijo v naslednji fazi obnove gozda.

⁶⁶ Tako kot sprotna opomba 64.

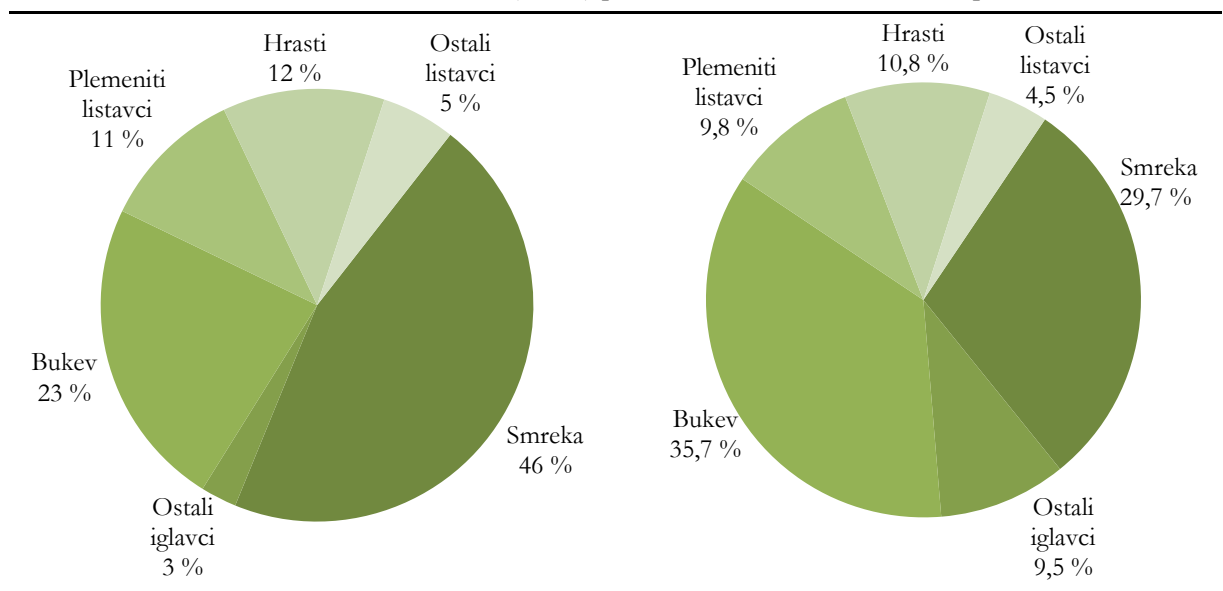
Taka molekularna analiza in primerjava z obstoječimi zbirkami podatkov v tujini bi bila izvedljiva v roku okoli pol leta, ocena stroškov je približno 11.000 evrov. Poleg tega je pri uvozu duglazije iz tujine treba izvesti laboratorijsko testiranje na prisotnost karantenske bolezni, ki jo duglazija lahko prenaša, to je borov smolasti rak, ki jo povzroča gliva *Fusarium circinatum*.

Pojasnilo zavoda

Glede na naglo spreminjajoče se podnebne razmere in posredno hitro spreminjajoče se rastiščne razmere je s provenienčnimi testi determinacija prilagojenih lastnosti nezanesljiva, še zlasti ko gre za tujo drevesno vrsto. Provenienčni testi so zamudni, zavod želi začeti s sadnjo duglazije čim prej. V Republiki Sloveniji so bili prvi nasadi duglazije posajeni v letu 1885. Duglazija je med vsemi drevesnimi vrstami najbolje prestala zledolom, sušo in vetrolom, zato zavod načrtuje obnovo poškodovanih gozdov s sadnjo tudi z duglazijo.

Zavod je oblikoval seznam drevesnih vrst za obnovo s sadnjo. Za obdobje med letoma 2017 in 2022 je pripravil tudi srednjeročne potrebe po sadikah. Zavod načrtuje nabavo okvirno 1.200.000 sadik letno, kar je 60-odstotno povečanje obsega nabavljenih sadik v primerjavi z letom 2017 in je tudi za okoli 150.000 sadik več od obsega nabavljenih sadik v letu 2007, ko je bilo nabavljenih največ sadik v zadnjem obdobju. Poleg skupnega letnega števila sadik naj bi se v skladu s srednjeročnimi potrebami spremenila tudi vrstna struktura nabavljenih sadik; predvsem delež bukve, smreke, ostalih iglavcev in tudi plemenitih iglavcev, s čimer zavod glede izbire drevesnih vrst po naši oceni sledi predlogu predstavnikov inštituta glede drevesnih vrst za obnovo gozdov. Primerjavo strukture posajenih sadik med letoma 2014 in 2017 in načrtovanimi letnimi potrebami zavoda prikazujemo na sliki 13.

Slika 13: Struktura posajenih sadik med letoma 2014 in 2017 (levo) in načrtovane letne potrebe zavoda po sadikah med letoma 2017 in 2022 (desno) po drevesnih vrstah oziroma skupinah drevesnih vrst

Vir: podatki zavoda.

V letu 2017 struktura nabavljenih sadik še ni bila usklajena z izraženimi srednjeročnimi potrebami zavoda po sadikah. Zavod pri obnovi s sadnjo tudi v zadnjih letih uporablja največ sadik smreke, in sicer tudi kot predkulturo za druge drevesne vrste, kar pomeni, da bo končna podoba gozda drugačna, kot v času po obnovi.

Poleg raznolikosti drevesnih vrst, uporabljenih pri obnovi, je bistven tudi izvor gozdnega reprodukcijskega materiala, ki mora biti prilagojen okolju, v katerem poteka obnova gozda. Po mnenju inštituta bi morali več pozornosti posvetiti načrtnemu iskanju predvsem domačih drevesnih vrst, provenienc in osebkov, ki bi izkazovali večjo sposobnost prilagajanja na neugodne okoljske razmere oziroma odpornost na boleznii gozdnega drevja, s katerimi bi lahko osnovali semenske plantaže. K večji uspešnosti obnove s sadnjo bi po mnenju predstavnikov inštituta prispevalo tudi lokalno razvito semenarstvo in drevesničarstvo.⁶⁷

K izboljšanju uspešnosti obnove s sadnjo bi lahko pripomoglo tudi izvajanje provenienčnih testov⁶⁸, ki bi se po mnenju inštituta morali izvajati v večji meri, kot se izvajajo sedaj. S provenienčnimi testi se ugotavlja primernost posameznih drevesnih vrst oziroma njihovih provenienc za rast v določenih razmerah. Med izvajanjem revizije sta se izvajala dva provenienčna testa bukve in smreke ter testiranje topola v okviru treh testnih nasadov. Provenienčne teste bi lahko nadomestili tudi z natančnim načrtovanjem, nego in sledenjem uspešnosti dopolnilne oziroma spolnitvene sadnje v gozdovih. Po naši oceni bi bilo z vidika zagotavljanja konkurence ter predvsem samopreskrbe s sadikami smiselno tudi povečanje števila drevesnic, ki gojijo gozdno drevje. Smiselno bi bilo proučiti, če bi lahko vsaj za svoje potrebe sadike gozdnega drevja gojil upravljavec državnih gozdov, morda tudi izvajalec javne gozdarske službe.

V jeseni 2016 zaloge, s katerimi so razpolagale drevesnice, še niso sledile trendu povečanja deleža sadik listavcev ter zmanjšanja deleža sadik iglavcev, predvsem smreke. Zaloge so zadoščale zgolj za smreko, jelko, dob in topol, prevladovala je smreka s 54-odstotnim deležem.⁶⁹ V letu 2017 so drevesnice že razpolagale z večjim deležem sadik listavcev kot iglavcev. Zmanjšal se je tudi delež sadik smreke, ki je najmanjši v zadnjih 11 letih. Hkrati pa so drevesnice v letu 2017 razpolagale z najmanjšo skupno količino sadik od leta 2007 dalje. Skupno število sadik ter deleže sadik po posameznih drevesnih vrstah prikazujemo na sliki 14.

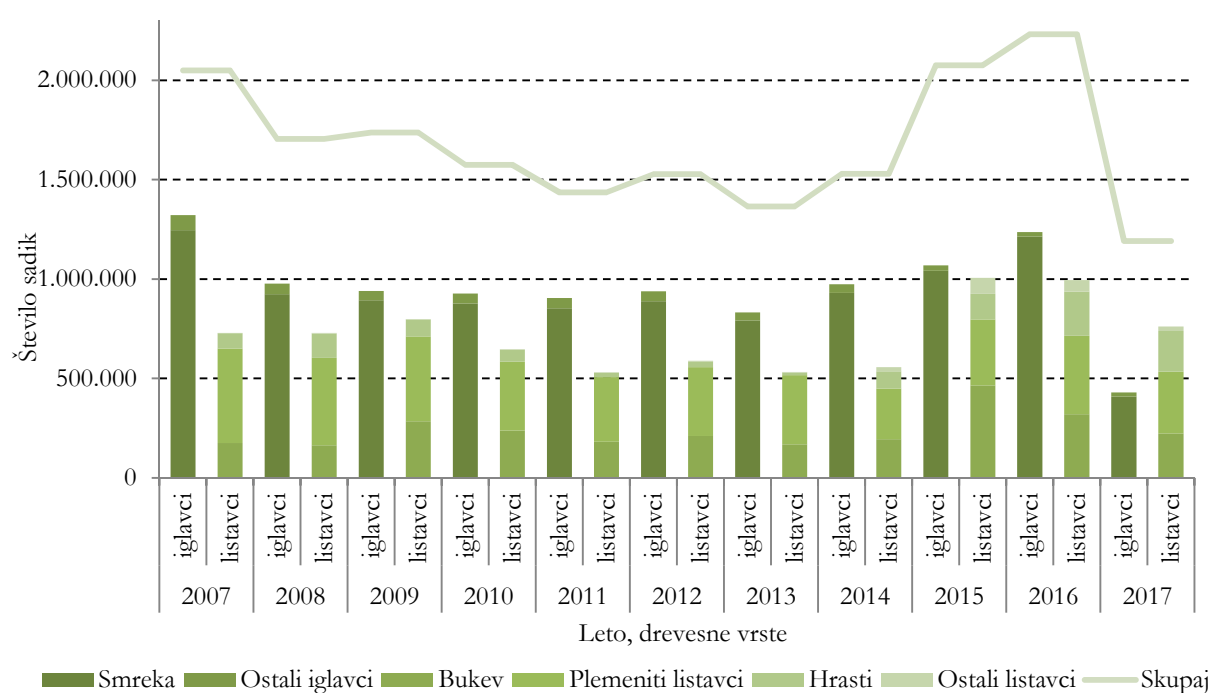
⁶⁷ Tako kot sprotne opombi 54 in 56 ter Jakša, J.: Obnova gozda danes, jutri, *Gozdarski vestnik*, 75/2017, št. 4.

⁶⁸ Provenienčni testi so nasadi dreves določene vrste iz različnih območij, tudi iz tujine, in lahko trajajo med 25 in 50 let.

⁶⁹ Tako kot sprotna opomba 54.

Slika 14: Število sadik, s katerimi so razpolagale drevesnice med letoma 2007 in 2017

Vir: podatki inštituta.

Na razpoložljivost sadik za obnovo s sadnjo vpliva nereden obrod dreves s semeni, omejitve glede dolgoročnega shranjevanja nabranega semena, ki so izrazite predvsem pri listavcih, ter v največji meri obstoj dolgoročnih pogodb o nabavi sadik med zavodom in drevesnicami. Po navedbah zavoda z drevesnicami do nedavnega ni bilo mogoče sklepati dolgoročnih pogodb, kar se je spremenilo z zagotovitvijo dolgoročnega financiranja sadik s sredstvi Evropske unije (v nadaljevanju: EU), o čemer podrobneje pišemo v točki 2.6 tega poročila.⁷⁰

Pojasnilo zavoda

Zadnji semenski obrod nosilnih vrst za obnovo gozda je bil v letu 2013 in od tod tudi izvira postopno pomanjkanje sadik, zlasti bukev.

Obnovo s sadnjo ovira tudi divjad z objedanjem sadik. Za objedanje so najmanj priljubljene smreka in bukev, bolj priljubljene pa so jelka, hrasti in plemeniti listavci, predvsem umetno vzgojene sadike.⁷¹ Poleg zmanjševanja številčnosti populacij divjadi je primeren ukrep za uravnavanje razmer med divjadjo in gozdom tudi ustrezen količinski posek gozdnega drevja ter s tem povečanje deleža mladih razvojnih faz gozda in povečanje razpoložljive hrane za divjad. Delež mladih razvojnih faz gozda je že nekaj desetletij bistveno prenizek v primerjavi z modelnim stanjem⁷², kar je posledica premalo intenzivne sečnje.

⁷⁰ Oražem, D.: Sanacija gozdov po katastrofah in Zavod za gozdove Slovenije; Gozdarski vestnik, 75/2017, št. 4.

⁷¹ Veselič, Ž.: Nezdovoljivo pomlajevanje zaradi preštevilne rastlinojede divjadi je največja grožnja ohranjenosti slovenskih gozdov; Gozdarski vestnik, 75/2017, št. 9.

⁷² Analiza stanja poškodovanosti gozdnega mladja od rastlinojede parkljaste divjadi v letih 2010 in 2014, zavod, 2016, [URL: http://www.zgs.si/fileadmin/zgs/main/img/CE/lovstvo/Porocilo_objedenosti_gozdnega_mladja2016.pdf], 6. 9. 2018.

Obnova gozdov je v največji meri odvisna od lastnikov gozdov, ki z gozdovi gospodarijo. Zavod lastnikom gozdov predlaga izvedbo obnove gozdov s sadnjo le tam, kjer je to nujno, in sicer zaradi zagotavljanja funkcij gozdov oziroma pri obnovi nenaravnih enovrstnih gozdov. Na območjih, kjer je obnova s sadnjo po oceni zavoda nujna, si zavod z dogovorom prizadeva lastnike gozdov pripraviti k izvedbi obnovitvenih del. Zavod bi na teh območjih lahko lastnike gozdov, ki prostovoljno ne izpolnijo obveznosti iz upravne odločbe, z izvršbo prisilil k izvedbi obnovitvenih del, do česar pa po navedbah zavoda na področju obnove še ni prišlo oziroma za to ni bilo potrebe. Kjer pa bi bilo treba izvesti obnovo, vendar bi zavod težko dokazal nujnost njene izvedbe, je izvedba obnovitvenih del odvisna od volje lastnikov gozdov.

Mnenja revidirancev glede tega, kaj bi zavod lahko zahteval od lastnikov gozdov, so različna. Po mnenju gozdarske inšpekcije zavod z oblastnimi ukrepi ne zagotovi izvedbe načrtovanih gojitvenih del, torej tudi obnove, saj večina lastnikov ne kaže pripravljenosti za izvedbo del. Glede na Poročilo o delu gozdarske inšpekcije v letu 2016⁷³ obstoječi sistem deluje v obratni smeri, kot bi moral, kar pomeni, da dela izvajajo tisti lastniki, ki so jih bili pripravljeni opraviti, nato zavod izda odločbo in po potrebi še dopolni gojitveni načrt. Po mnenju gozdarske inšpekcije bi za vzpostavitev učinkovitega sistema gojenja gozdov morali temeljito spremeniti ZG. Ločiti bi bilo treba dela, ki krepijo gospodarsko vrednost gozdov, od tistih, ki so nujno potrebna v javnem interesu, da se prepreči škoda v gozdovih ali na površinah, ki jih ti gozdovi varujejo. Tista dela, ki so nujno potrebna, bi moral lastnik gozda opraviti ali pa bi jih na njegove stroške izvršil organ z javnimi pooblastili. Ostala dela, ki zgolj krepijo gospodarsko funkcijo gozdov, pa bi bilo treba vzpodbujati na drugačen način, na primer z davčnimi olajšavami.

Pojasnilo ministrstva

Ministrstvo se ne strinja z oceno, da obstoječi sistem deluje v obratni smeri, kot bi moral. Sistem gojitvenih in varstvenih del je jasen in poteka od gozdnogospodarskih načrtov območij, gozdnogospodarskih načrtov za gozdnogospodarske enote do konkretnih gozdnogojitvenih načrtov. Tudi sedanja ureditev omogoča, da se opredeli nujna dela z odločbo in morebitno kasnejšo izvršbo ter priporočljiva dela, kjer je možna pogodba. Ministrstvo meni, da je sicer mogoče določiti, katera dela so potrebna za dosego stabilnih in kakovostnih gozdov, težje pa je določiti, katera dela in v kakšnem deležu so v javnem interesu.

Zavod je v letu 2012 pripravil predlog naprednega usmerjanja razvoja gozdov, s katerim bi zagotovil višjo realizacijo načrtovanih del. V skladu s predlogom bi ukrepe, s katerimi zavod usmerja razvoj gozdov, razdelili na nujne in priporočljive⁷⁴. Nujni ukrepi bi se izvajali na podlagi odločbe zavoda ter bi bili v celoti financirani s proračunskimi sredstvi ter delno iz sredstev za vlaganja v gozdove, zbranih od vseh lastnikov gozdov. V primeru neizvedbe nujnih del s strani lastnikov gozdov bi njihovo izvedbo zagotovil zavod. Priporočljivi ukrepi, ki bi bili tudi v javnem interesu, predvsem pa v interesu lastnikov gozdov, pa bi se izvajali na podlagi pogodbe, sklenjene z zavodom, ter bi se lahko prav tako sofinancirali.

⁷³ Poročilo o delu gozdarske inšpekcije v letu 2016,

[URL: <http://www.ikglr.gov.si/fileadmin/ikglr.gov.si/pageuploads/GI/Porocila/Letno-porocilo-gozdarske-inspekcije-2016.pdf>], 6. 9. 2018.

⁷⁴ Nujni ukrepi: nujno potrebni gozdnogojitveni in varstveni ukrepi, ki omogočajo, da se gozd lahko obnovi; ukrepi, ki preprečijo ogroženost sestojev, in ukrepi, ki so pomembni za krepitev biološke pestrosti oziroma dolgoročne stabilnosti sestojev. Priporočljivi ukrepi: predvsem ukrepi za povečevanje vrednosti sestoja.

Ocenjujemo, da bi poleg jasnejše opredelitve del v javnem interesu k večjemu obsegu obnove gozdov pozitivno prispevala tudi možnost, da z gozdovi lastnikov, ki nimajo interesa za aktivno gospodarjenje, gospodarji upravljavec državnih gozdov ali drug subjekt, pri tem pa bi upravitelj gozdov del prihodkov, zmanjšanih za stroške, delil z lastnikom gozdov.

2.6 Financiranje vlaganj v gozdove

Gospodarjenje z gozdom je pravica in obveznost lastnikov gozdov. Zaradi splošnih gospodarskih, okoljskih in drugih koristi, ki jih gozdovi zagotavljajo vsem prebivalcem države, Republika Slovenija usmerja gospodarjenje z gozdovi, njihov razvoj in varovanje. Ta interes uveljavlja z delovanjem in financiranjem javne gozdarske službe ter z zagotavljanjem proračunskih sredstev za vlaganja v gozdove. Republika Slovenija lastnikom gozdov financira ali sofinancira stroške, ki nastanejo pri izvajanju gojitvenih in varstvenih del ter del za vzdrževanje življenjskega okolja prosto živečih živali. Iz proračunskih sredstev občinam sofinancira tudi vzdrževanje gozdnih cest. Iz proračunskih sredstev so sofinancirana tudi vlaganja za izboljšanje pogojev pridobivanja in trženja proizvodov ter dejavnosti združenj lastnikov gozdov.⁷⁵

Podlago za financiranje ali sofinanciranje vlaganja v gozdove iz proračuna Republike Slovenije predstavlja 48. člen ZG ter na njegovi podlagi sprejet Pravilnik o financiranju in sofinanciranju vlaganj v gozdove⁷⁶ (v nadaljevanju: pravilnik o financiranju). S proračunskimi sredstvi se poleg zagotavljanja javne gozdarske službe financira predvsem izvedba preprečevalnih in preprečevalno-zatiralnih ukrepov ter nabava materiala za izvedbo aktivnosti, ki se financirajo in sofinancirajo iz proračunskih sredstev, kot so sadike in seme za izvajanje obnove ter sredstva za zaščito sadik. Proračunska sredstva se zagotovijo tudi za aktivnosti, ki jih mora zagotoviti zavod, na primer izvršitev odločbe.

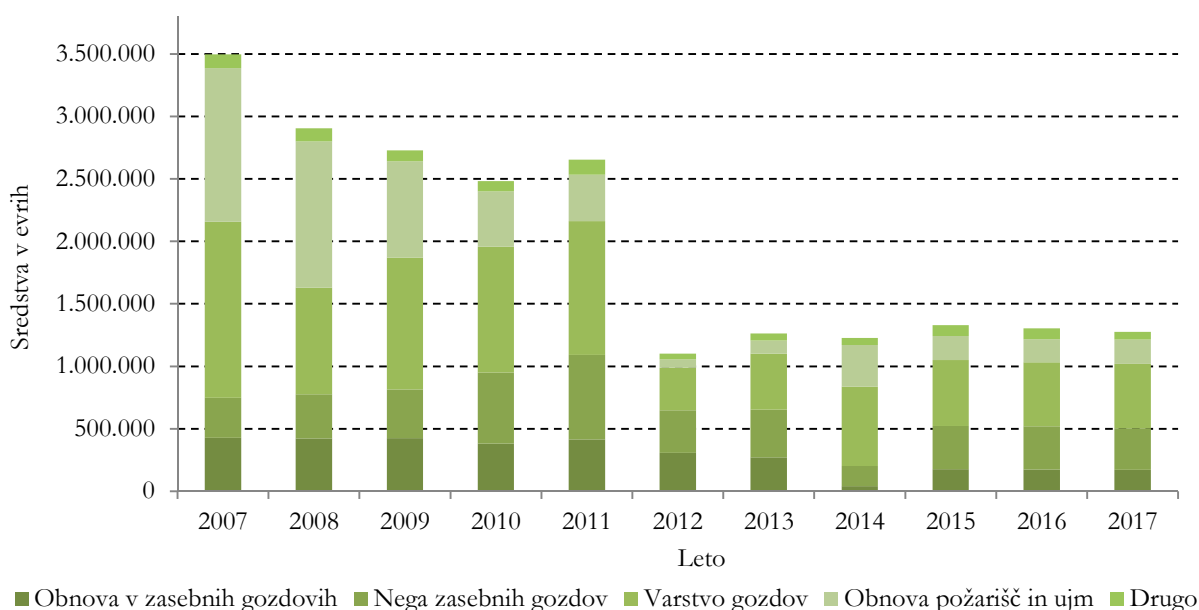
S proračunskimi sredstvi se sofinancira predvsem izvedba gozdnogojitvenih del (naravna obnova in obnova gozdov s sadnjo, obžetev podrasti okoli sadik, nega gozda v različnih razvojnih fazah), varstvenih del (izdelava lubadark, zatiranje bolezni in škodljivcev, zaščita sadik gozdnega drevja pred divjadjo in podobno), obnova gozdov, poškodovanih zaradi abiotičnih in biotičnih dejavnikov (požara, naravnih ujm, škodljivcev in rastlinskih bolezni) in drugih aktivnosti, kot so premena gozdov, investicije v semenarstvo in drevesničarstvo ter gozdne prometnice. Delež sofinanciranja aktivnosti je odvisen od vrste aktivnosti in od stopnje poudarjenosti ekoloških in socialnih funkcij gozda, v katerem se aktivnosti izvajajo. Na sliki 15 prikazujemo obseg porabljenih proračunskih sredstev Republike Slovenije za gojenje in varstvo gozdov med letoma 2007 in 2017. Zavod na podlagi gozdnogojitvenega načrta vsako leto izdela program vlaganj v gozdove, ki je pogoj za financiranje in sofinanciranje izvajanja del v gozdovih. Podlaga za koriščenje proračunskih sredstev sta odločba ali pogodba, ki jo izda oziroma z lastnikom sklene zavod⁷⁷.

⁷⁵ Financiranje in sofinanciranje vlaganj v gozdove iz proračuna Republike Slovenije, [URL: <http://www.zgs.si/?id=263>], 6. 9. 2018.

⁷⁶ Uradni list RS, št. 71/04, 95/04, 37/05, 87/05, 73/08, 63/10, 54/14, 60/15, 86/16.

⁷⁷ Postopki izdaje odločb oziroma sklenitve pogodb niso bili predmet revizije.

Slika 15: Proračunska sredstva Republike Slovenije za gojenje in varstvo gozdov med letoma 2007 in 2017

Opomba: V prikaz so zajete aktivnosti, ki jih zavod v poročilih o gozdovih prikazuje v poglavju o sofinanciranju in financiranju gojitvenih in varstvenih del v gozdovih.

Viri: poročila zavoda v obdobju med letoma 2007 in 2016, podatki ministrstva za leto 2017.

V primerjavi z obdobjem pred letom 2012 so se letna sredstva v obdobju po letu 2012 v povprečju zmanjšala za več kot polovico. Razpoložljiva proračunska sredstva praviloma ne zadoščajo za sofinanciranje celotnega programa vlaganj v gozdove glede gozdnogojitvenih in varstvenih aktivnosti, v katerega zavod v okviru finančnih možnosti uvršča potrebna gojitvena in varstvena dela po kriteriju nujnosti izvedbe del.⁷⁸ Največ proračunskih sredstev za sofinanciranje gojitvenih in varstvenih del pridobijo lastniki zasebnih gozdov, sledi zavod, ki sredstva koristi za nabavo materiala za obnovo in varstvo gozdov ter v manjšem obsegu tudi za opravljanje izvršb izdanih odločb. Preostanek sredstev je namenjen upravljavcem občinskih in državnih gozdov.

Zmanjšanje obsega proračunskih sredstev, namenjenih za vlaganja v gozdove, negativno vpliva na obseg del, ki jih izvedejo lastniki gozdov. Zavod je ugotovil, da je bila do leta 2011, ko je bilo na razpolago znatno več proračunskih sredstev za vlaganja v gozdove, realizacija načrtovanih gozdnogojitvenih del in del ostalega varstva v gozdovih, zlasti nege mladega gozda, enkrat do dvakrat višja kot po letu 2011.⁷⁹

Pojasnilo zavoda

Razpoložljiva sredstva bi morala biti čim bolj konstantna, saj se morajo dela v gozdovih izvajati več let zapored, če sredstev ni, pa lastniki lahko izgubijo interes za izvedbo del.

Republika Slovenija zagotavlja vlaganje v gozdove tudi iz sredstev EU. Po letu 2008, ko je še zagotavljalo sredstva EU za izvedbo gojitvenih in varstvenih del, se ministrstvo za to možnost ni več odločilo, ker se je

⁷⁸ Tako kot sprotne opomba 75.

⁷⁹ Poročilo zavoda o gozdovih za leto 2016.

izkazala za neučinkovito za slovenske razmere. Zaradi razdrobljene posesti ter številnih lastnikov so namreč individualne vloge za zneske sofinanciranj izjemno nizke. Zato je ministrstvo po letu 2008 iz sredstev EU omogočalo financiranje ukrepov, ki so vključevali večje investicije. Se pa v programskem obdobju 2014–2020 iz sredstev EU financirajo tudi dela za gojenje in varstvo gozdov v okviru ukrepa za sanacijo in obnovo gozdov po naravni nesreči, kjer so predvideni višji individualni zahtevki.

Od jeseni leta 2016 se sredstva EU koristijo tudi na podlagi Programa razvoja podeželja 2014–2020 (v nadaljevanju: PRP 2014–2020). Iz teh sredstev se financira in sofinancira nakup sadik, materiala za zaščito pred divjadjo ter dela, ki so potrebna za odpravo škode in obnovo gozda.⁸⁰ Do podpore so upravičeni lastniki gozdov, ki izvajajo dela na območju, kjer se je prirastni potencial gozda zaradi žleda in posledično podlubnikov zmanjšal za 20 odstotkov ali več oziroma kjer je bilo treba iz gozda odstraniti več kot 5 odstotkov lesne mase.⁸¹ Območje, kjer je mogoče koristiti sredstva PRP 2014–2020, je zavod v oktobru 2017 prilagodil glede na škodo, ki so jo povzročile namnožitve podlubnikov.

PRP 2014–2020 za odpravo škode in obnovo gozdov po naravni nesreči in gozdne vlake predvideva 20.454.400 evrov skupnih javnih izdatkov. V letu 2017 je bilo iz PRP 2014–2020 za dela za odpravo škode in obnovo gozda izplačano 245.133 evrov ter 131.725 evrov za nakup sadik gozdnega drevja in materiala za zaščito mladja pred divjadjo. Zavod je v letu 2017 izvedel tudi nakup sadik in zaščitnega materiala v skupnem znesku 348.657 evrov, za kar je založil lastna sredstva in ki v letu 2017 še niso bila povrnjena.

Zagotovitev sredstev PRP 2014–2020 bi lahko omogočila stabilno financiranje obnove s sadnjo, kar bi lahko pomembno vplivalo na razvoj gozdnih drevesnic. Kljub temu pa imajo, po mnenju predstavnikov zavoda, lastniki gozdov zaradi zahtevnosti postopkov pridobivanja sredstev EU in kasnejšega nadzora njihove porabe manjši interes za izvedbo del v gozdovih kot v primeru sredstev, zagotovljenih iz državnega proračuna. Za izboljšanje realizacije načrtovanih del v gozdovih bo po njihovi oceni treba povečati obseg financiranja gojitvenih in varstvenih del iz proračuna Republike Slovenije, saj so postopki črpanja teh sredstev bolj enostavni. Poleg tega mora zavod določena sredstva za nakup sadik in materiala založiti vnaprej. S tem tudi prevzame tveganje, da založenih sredstev v izjemnih primerih ne dobi povrnjenih.

Po naši oceni so sredstva EU za vlaganje v gozdove dobrodošla, vendar pa zaradi omejitev, ki sta jih navedla ministrstvo in zavod, ne morejo predstavljati ustrezne nadomestitve proračunskih sredstev države, zato bo potreben razmislek o zagotovitvi bolj stabilnega vira financiranja vlaganj v gozdove.

---

⁸⁰ Uredba o ukrepih za sanacijo in obnovo gozda po naravni nesreči žledu med 30. januarjem in 10. februarjem 2014 iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020, Uradni list RS, št. 3/16, 63/17.

⁸¹ Obnova gozda s sadnjo sadik v letu 2017, [URL: http://www.zgs.si/delovna_podrocja/gojenje_gozdov/obnova_gozda_s_sadnjo_sadik_v_letu_2017/index.html] in tako kot sprotna opomba 21.

3. UKREPANJE PROTI PODLUBNIKOM

Pri presoji, ali je ukrepanje proti podlubnikom učinkovito, smo preverili:

- uporabo kemičnih sredstev, predvsem kontrolno-lovnih pasti (v nadaljevanju: pasti) in kontrolnih in lovnih nastav (v nadaljevanju: nastave), za odkrivanje in zatiranje podlubnikov;
- odkrivanje žarišč podlubnikov;
- izdajanje odločb o sanitarni sečnji;
- preverjanje izvrševanja odločb o sanitarni sečnji in ukrepanje, če te niso izvršene pravočasno;
- ocenjevanje škode zaradi podlubnikov.

Sodila, ki smo jih uporabili pri presoji učinkovitosti ukrepanja proti podlubnikom, so bila:

- pasti in nastave so uporabljene v zadostnem obsegu;
- delež napadov podlubnikov, ki jih odkrijejo lastniki in zavod, ter ureditev odgovornosti za odkrivanje žarišč podlubnikov v pravnih podlagah;
- povprečna dolžina roka, določenega za sanacijo žarišč podlubnikov, ter delež odločb, izvršenih v roku;
- hitrost ukrepanja zavoda, če lastnik ne izvrši odločbe, in
- obstoj metodologije za ocenjevanje škode zaradi podlubnikov ter sistematično spremljanje škode.

3.1 Uporaba kemičnih sredstev ter pasti in nastav

V skladu z ZG je uporaba kemičnih sredstev v gozdu prepovedana. V gozdu se izjemoma lahko uporabljajo atestirana kemična sredstva, ki ne ogrožajo biotskega ravnovesja, za zaščito gozdnega mladja pred divjadjo in za zatiranje prenamnoženih populacij žuželk, ki jih ni mogoče drugače številčno zmanjšati, ter za zatiranje boleznih gozdnega drevja, ki lahko ogrozijo gozd. Dovoljenje za uporabo kemičnih sredstev izda zavod v upravnem postopku. Med kemična sredstva, ki se uporabljajo proti podlubnikom, se štejejo insekticidi ter pasti.

Uporaba insekticidov za zatiranje podlubnikov je v veliki meri neučinkovita, saj podlubniki živijo pod lubjem, ki jim nudi zaščito, poleg tega pa uporaba insekticidov v veliki meri vpliva tudi na populacije drugih žuželk, med njimi tudi na naravne sovražnike podlubnikov. Zato je uporaba insekticidov namenjena izključno začasemu imobiliziranju neolupljenih gozdnih lesnih sortimentov, ki jih ni mogoče pravočasno odstraniti iz gozda.⁸²

---

⁸² Mnenje o uporabi različnih vrst pasti in feromonov za podlubnike in primernosti uporabe kemičnih sredstev za obvladovanje podlubnikov (v nadaljevanju: mnenje o pasteh), [URL: <http://www.zdravgozd.si/dat/gradivo/37.pdf>], 20. 9. 2018.

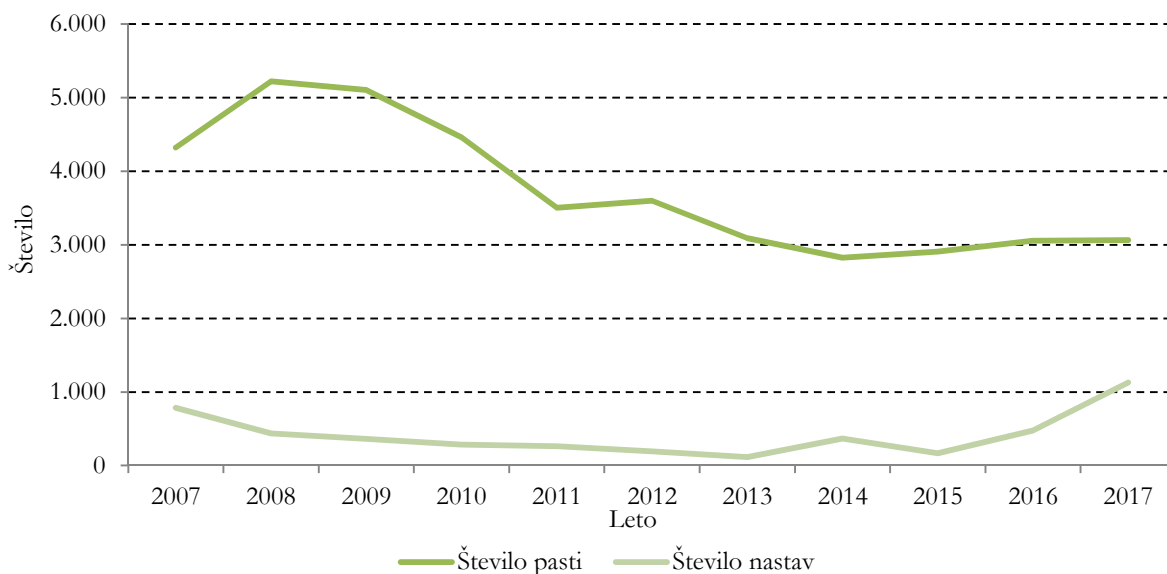
Zavod na podlagi letnega programa varstva gozdov in navodil redno spremlja podlubnike na smreki s pastmi s specifičnimi feromonskimi pripravki ter z nastavami. Pasti so izdelane iz umetnih materialov, opremljene so s specifičnimi feromoni in se postavljajo zaradi kontrole populacij podlubnikov oziroma ocenjevanja njihove številčnosti. Nastave so načrtno podrta, sveža in s podlubniki še nenaseljena drevesa, debla ali kupi vej, ki se polagajo (drevesa, debla) ali zlagajo (kupi) na gozdna tla zaradi kontrole populacij podlubnikov oziroma ocenjevanja njihove številčnosti. Nastave se morajo izdelati pred izletom podlubnikov. Primer pasti in primer nastave sta prikazana na sliki 16, število postavljenih pasti in nastav po letih prikazujemo na sliki 17, geografsko porazdelitev pasti pa na sliki 18.

Slika 16: Past in nastava

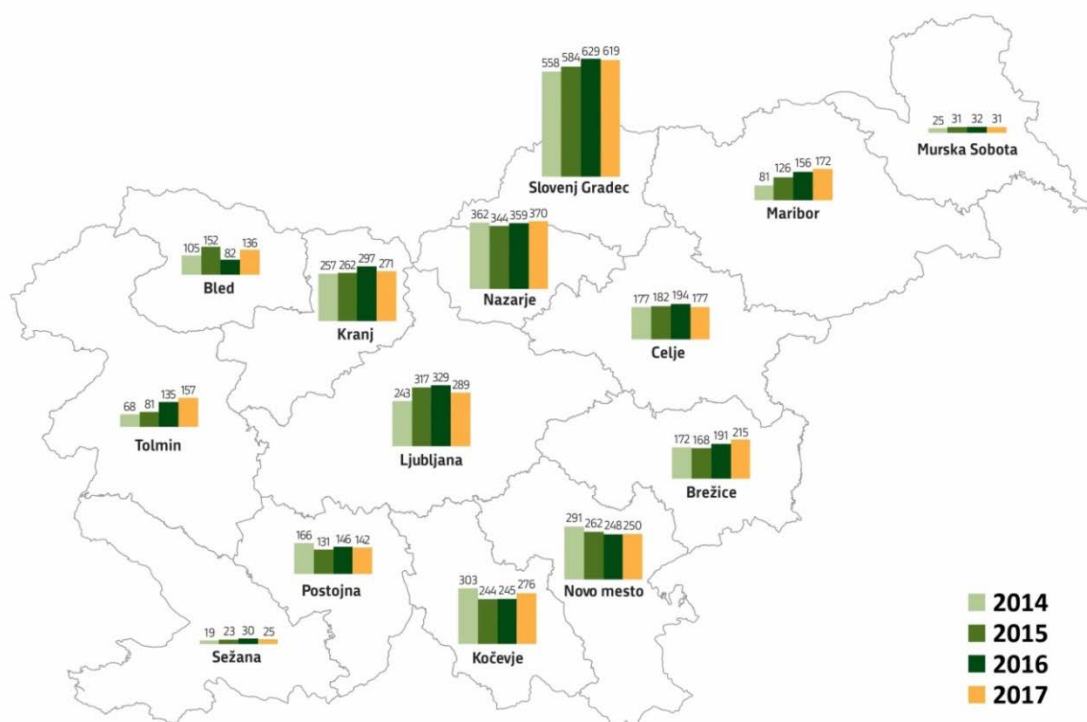
Vir: podatki zavoda.

Slika 17: Število pasti in nastav po letih

Viri: letna poročila zavoda.

Slika 18: Geografska porazdelitev pasti v obdobju od leta 2014 do vključno leta 2017

Vir: podatki zavoda.

V letu 2015 se je število nastav zmanjšalo, saj je bila v gozdovih velika količina poškodovanih dreves iglavcev in posledično velika količina naravno privlačnih oziroma primernih dreves za naselitev podlubnikov. Tudi ulov v pasti je bil na najbolj poškodovanih območjih zato manjši.⁸³

Na podlagi sklepa Delovne skupine za obvladovanje biotskega ravnovesja in škodljivih organizmov v gozdovih (v nadaljevanju: delovna skupina), o kateri podrobneje pišemo v točki 3.4 tega poročila, je bilo ob upoštevanju najnovejše strokovne literature in lastnih raziskav pripravljeno Mnenje o uporabi različnih vrst pasti in feromonov za podlubnike in primernosti uporabe kemičnih sredstev za obvladovanje podlubnikov. Iz mnenja je razvidno, da naj bi uporaba pasti pozitivno vplivala na zmanjšanje številčnosti podlubnikov. Zmanjšanje podlubnikov je bilo različno, v različnih raziskavah se je gibalo od 0,2 odstotka do 80 odstotkov populacije podlubnikov. Slaba stran pasti je, da se poleg podlubnikov ujamejo tudi njihovi naravni sovražniki. Zaradi variiranja rezultatov in visokih stroškov nakupa pasti in feromonov naj bi se pasti v večji meri uporabljale za zaščito zdravih dreves in ne za zatiranje podlubnikov. Za zatiranje podlubnikov je uporaba pasti smiselna le na lokalni ravni in izključno kot dodaten ukrep skupaj z ostalimi ukrepi. Delovna skupina je predlagala tudi povečanje števila pasti, ki se uporabljajo za monitoring, in sicer 1 past na 50 ha. V letu 2017 je bilo postavljenih 3.064 pasti, kar glede na celotno površino gozda pomeni, da je bila postavljena 1 past na 385 ha gozda, kar pomeni, da je predlagani cilj število pasti še vedno precej oddaljen.

Pojasnilo inštituta

Z uporabo pasti in nastav inštitut ugotavlja, ali je populacija podlubnikov namnožena. Ko je populacija podlubnikov namnožena, se prične z ukrepi njihovega zatiranja. Za to inštitut uporablja povečano število pasti in nastav. Uporaba pasti in nastav ni učinkovita in zato ni smiselna kot samostojni ukrep, ampak izključno skupaj z vsemi ostalimi ukrepi integralnega varstva gozdov. Inštitut meni, da so nastave bolj učinkovite za zatiranje podlubnikov kot pasti, vendar se ta način v praksi premalo uporablja.

Pojasnilo zavoda

Iz podatkov za leto 2016 je razvidno, da je bilo 266.779 ha gozdov z lesno zalogo smreke nad 50 odstotkov. Če bi bila v teh gozdovih postavljena po ena past ali nastava na 50 ha, bi jih bilo treba postaviti 5.335. Vendar zaradi obsežnih poškodb od žleda in podlubnikov izračun priporočene gostote pasti iz obstoječih podatkov opisov sestojev ne izkazuje dejanskega stanja. Delež ogroženih smrekovih gozdov se je na najbolj prizadetih območjih od naravnih ujm in prenamnožitve podlubnikov v zadnjih letih občutno zmanjšal, to zmanjšanje pa še ni v celoti zajeto v opisih sestojev. Poleg tega v letu po naravnih ujmi ni smiselno povečevati obsega dela s pastmi, ker ulov v pasti na teh območjih ne kaže pravega stanja številčnosti podlubnikov, saj so za podlubnike bolj privlačna sveže poškodovana drevesa kot feromonske pasti.

Pasti lahko nastavlja le zavod, lastniki gozdov pa ne. Pasti kot sredstvo za zatiranje podlubnikov spadajo med kemična sredstva, ki jih je v gozdu dovoljeno uporabljati le na podlagi dovoljenja, ki ga izda zavod.

Pojasnilo zavoda

Z nepravilno postavitvijo pasti bi lahko lastniki gozdov povzročili nastanek žarišč podlubnikov v bližnji okolici pasti. Z načrtnim postavljanjem pasti, ki je v pristojnosti zavoda, do napačnih lokacij postavitve pasti praviloma ne prihaja.

⁸³ Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2015.

Pasti so učinkovite predvsem v zgodnji pomladi ter do sredine junija. Po tem času se učinkovitost pasti zaradi velike prisotnosti naravnih atraktantov zelo zmanjša.⁸⁴ Pasti ali nastave se prednostno namestijo v gozdovih, ki so starejši od 60 let in imajo lesno zalogo smreke več kot 50 odstotkov ter kjer so se v preteklih letih pojavljale prenamnožitve smrekovih podlubnikov, in sicer se praviloma namesti ena past ali nastava na 50 ha. Spremljanje pasti in nastav se izvaja predvsem v spomladanskem obdobju. Prenamnoženost populacije podlubnikov se ugotavlja glede na število ulovljenih osebkov v pasti oziroma glede na število vhodnih odprtih na nastavi. Osmerozobi lubadar je prenamnožen, če se ulovi 9.000 osebkov na past, šesterozobi pa, če se ulovi 20.000 osebkov na past. Poletno spremljanje podlubnikov se v obdobju od julija do avgusta izvaja po večjih naravnih ujmah in drugih nenadnih škodljivih vplivih na gozd v tekočem letu.

Pasti so pomembne tudi za spremljanje in uničevanje podlubnikov na začasnih skladiščih gozdno lesnih sortimentov. Te morajo biti od sestojev z iglavci oddaljene vsaj 100 metrov.

Inštitut spremlja število osebkov osmerozobih in šesterozobih smrekovih lubadarjev v izbranih pasteh z namenom razviti fenološki model za osmerozobega smrekovega lubadarja. Inštitut je v letu 2017 ugotovil, da se je število pasti povečalo. Večje število pasti in širša ter gostejša mreža lahko pomembno prispevata k zanesljivejši napovedi, tudi prostorsko. Vendar pa še vedno obstajajo območja z nezadostno razširjeno mrežo in gostoto pasti, z nezadostnim številom izpraznitev pasti in posledično manj zanesljivo napovedjo⁸⁵. Podatki o rezultatih spremljanja osmerozobega in šesterozobega smrekovega lubadarja so predstavljeni v tabeli 1.

Tabela 1: Rezultati spremljanja osmerozobega in šesterozobega smrekovega lubadarja

Leto	Število spremljanih pasti		Delež pasti s prenamnoženo populacijo v odstotkih	
	šesterozobi	osmerozobi	šesterozobi	osmerozobi
2014	1.627	1.729	10,6	3,9
2015	2.258	2.392	28,1	6,6
2016	2.624	2.760	13,9	13,7
2017	2.956	3.076	27,0	22,9

Vir: podatki inštituta.

Ugotovili smo, da se je delež pasti z ulovom nad 9.000 osmerozobih smrekovih lubadarjev od leta 2014 do leta 2017 vseskozi povečeval. Delež pasti z ulovom nad 20.000 šesterozobih smrekovih lubadarjev v obdobju od leta 2014 do leta 2017 pa se izmenično povečuje in zmanjšuje.

⁸⁴ Navodila za preprečevanje in zatiranje škodljivcev in boleznih gozdnega drevja v Sloveniji.

⁸⁵ Kratkoročna napoved ulova osmerozobega smrekovega lubadarja (*Ips typographus*) v kontrolno-lovne pasti tipa Theysohn za leto 2017, [URL: http://www.zdravgozd.si/prognoze_zapis.aspx?idpor=37], 6. 9. 2018.

3.2 Odkrivanje podlubnikov

Standarde odkrivanja podlubnikov določa Pravilnik o varstvu gozdov, ki določa, da je treba gozd zaradi odkrivanja žarišč škodljivih organizmov pregledati najmanj dvakrat letno, in sicer ob koncu zime in ob začetku poletja. Pretežno iglast gozd se mora v poletnem obdobju pregledati enkrat mesečno. Posebno pozorno se pregledujejo sestoji, ki so jih v preteklosti prizadele ujme ali požari, sestoji na sušnih rastiščih in sestoji, v katerih se je v prejšnjih letih izvajala sečnja, dlje časa skladiščil les ali pa so bila v njihovi bližini odkrita žarišča podlubnikov ali drugih škodljivih organizmov, ter sestoji iglavcev, starejši od 60 let, ki imajo več kot 50-odstotno zastopanost iglavcev v lesni zalogi.

Simptomi napada podlubnikov so črvine ob skorji ob vznožju drevesa ter na okoliški podrasti, poleg tega so na deblu vidne vhodne odprtine, deblo pa se smoli. Znaki spomladanskega napada se pokažejo zgodaj, in sicer krošnja postane zelenkasto siva, rumenkasto rjava ali rdečkasta, skorja pa odstopa od debel šele po osutju iglic. Znaki poletnega napada so težje opazni, saj začne skorja odstopati ter začnejo zelene iglice odpadati šele v poznem poletju ali jeseni, lahko pa celo šele naslednjo pomlad.⁸⁶ Simptome napada posameznega drevesa in gozda prikazujemo na sliki 19.

Slika 19: Simptomi napada posameznega drevesa in gozda

Foto: zavod.

Kljub temu da bi lastniki gozdov morali gozdove pregledovati sami in odkrivati s podlubniki napadena drevesa, tega po navedbah zavoda, razen izjemoma, ne izvajajo. K temu prispeva razpršitev lastništva gozdov, saj kar velik del lastnikov ne izrablja ekonomskega potenciala gozda, njihova neaktivnost pa tudi ni sankcionirana. Odkrivanje s podlubniki napadenih dreves je oteženo, saj so se simptomi napadenih dreves s podnebnimi spremembami in posledično skrajšanim razvojnim ciklom podlubnikov spremenili v tej meri, da napadenih dreves ni mogoče odkriti s površnim pregledom in od daleč, ampak je treba podrobno pregledati vsako drevo posebej. Ko postanejo iglice rjave in začnejo odpadati, so namreč podlubniki iz drevesa že izleteli.

⁸⁶ Tako kot sprotna opomba 82.

Pri odkrivanju podlubnikov je najbolj aktiven zavod, saj odkrije večino žarišč podlubnikov. Začetne znake napada dreves s podlubniki zavod ugotavlja okularno v okviru javne gozdarske službe, zaradi pregleda ogromnih površin to predstavlja veliko porabo časa. Zaradi velikih površin in težje dostopnih terenov se žarišča podlubnikov pogosto odkrijejo prepozno. Zaradi nepravočasne ali neizvedene sanacije žarišč, podlubniki izletijo iz napadenih dreves ter osnujejo nova žarišča. S tem se poveča številčnost hroščev kakor tudi napadenih dreves, kar vodi v večjo gospodarsko škodo. Zavod je po žledolomu v letu 2014 pridobil dodatne zaposlene za sanacijo gozdov prek javnih del, in sicer 63 dodatnih zaposlenih v letih 2014 in 2015, 51 dodatnih zaposlenih v letu 2016 in 52 dodatnih zaposlenih v letu 2017. Njihova glavna naloga je bila odkrivanje žarišč podlubnikov. Financiranje ukrepa, ki je omogočil zaposlitev uslužbencev prek javnih del, je poteklo 30. 11. 2017.

Zavod je v letu 2015 izvedel analizo, v kolikšni meri so v obdobju od leta 2012 do leta 2015 napade podlubnikov odkrili lastniki sami, v kolikšni meri pa zavod. Ugotovil je, da so v zasebnih gozdovih lastniki sami odkrili napade podlubnikov v 16 odstotkih, zavod pa v 84 odstotkih, v državnih gozdovih pa je bil delež napadov podlubnikov, ki so jih odkrili upravljavci državnih gozdov, še precej manjši in je znašal zgolj 4 odstotke, zavod pa je odkril napade podlubnikov v kar 96 odstotkih. Ugotovimo lahko, da država kot lastnik še precej slabše izvaja svoje naloge glede odkrivanja napadov podlubnikov kot zasebni lastniki, čeprav je tudi stanje pri zasebnih lastnikih glede odkrivanja napadov podlubnikov zelo slabo.

Inštitut je v letu 2016 začel izvajati triletni projekt Razvoj metod zaznavanja poškodb iglavcev zaradi smrekovih in jelovih podlubnikov ter izdelava modelov za napovedovanje namnožitev smrekovih in jelovih podlubnikov v slovenskih razmerah⁸⁷. Inštitut bo v okviru projekta preveril možnost zaznavanja, spremljanja in nadzora nad sanacijo žarišč podlubnikov s pomočjo metod daljinskega zaznavanja, kot so multispektralni posnetki (posnetki satelita in multikopterjev). Ocenjujemo, da bi pozitivni rezultati projekta lahko v veliki meri olajšali odkrivanje podlubnikov ter omogočili hitrejše odkrivanje s podlubniki napadenih dreves ter posledično tudi vzpostavili pogoje za hitrejše ukrepanje.

3.3 Sanitarni posek

V primeru, da so drevo napadli podlubniki, je edini učinkovit ukrep za preprečitev njihovega širjenja hiter posek in spravilo napadenega drevesa iz gozda. V skladu z ZG zagotavlja izvajanje varstvenih del v gozdovih, na posameznem gozdnem drevju zunaj naselij in na skladiščih gozdnih lesnih sortimentov zavod, na posameznem gozdnem drevju v naseljih pa gozdarska inšpekcija. Postopek se izvaja v skladu z določili Zakona o splošnem upravnem postopku⁸⁸ (v nadaljevanju: ZUP).

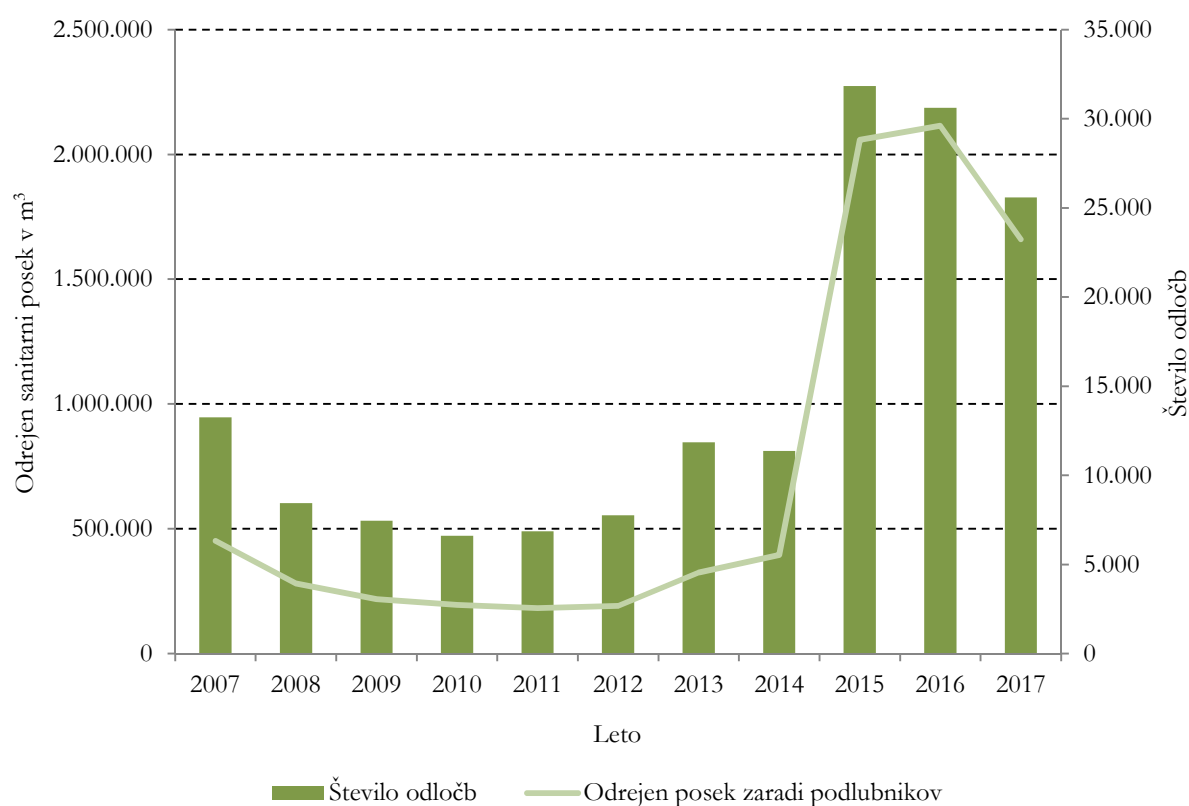
Gozdarska inšpekcija ukrepa na podlagi lastnih opažanj, na podlagi obvestil zavoda in na podlagi prijav. V inšpekcijskem postopku lahko gozdarski inšpektor z odločbo odredi izvedbo sanitarne sečnje ali izreče opozorilo z rokom za odpravo nepravilnosti. V obdobju od leta 2014 do vključno leta 2017 je gozdarska inšpekcija izdala skupaj 21 odločb, v obdobju od leta 2007 do vključno leta 2017 pa skupaj 39 odločb o izvedbi sanitarne sečnje. Po preteku rokov za odpravo nepravilnosti gozdarska inšpekcija opravi kontrolni inšpekcijski pregled. Razen v dveh primerih je bil sanitarni posek izveden v roku. V enem primeru, ko odločba ni bila izvršena v roku, je bila v letu 2014 opravljena izvršba po drugi osebi, v drugem primeru pa je bil v letu 2015 izdan sklep o dovolitvi upravne izvršbe, vendar je bilo v naknadnem roku delo izvedeno.

⁸⁷ [URL: <http://sl.gozdis.si/projekti/razvoj-metod-zaznavanja-poskodb-iglavcev-zaradi-smrekovih-in-jelovih-podlubnikov-ter-izdelava-modelov-za-napovedovanje-namnozitev-smrekovih-in-jelovih>], 6. 9. 2018.

⁸⁸ Uradni list RS, št. 24/06-UPB2, 126/07, 65/08, 8/10, 82/13.

Zavod lastniku gozda in lastniku posameznega gozdnega drevja zunaj naselij z odločbo v upravnem postopku določi izvedbo sanitarne sečnje, spravilo in odvoz okuženega ali z insekti napadenega, močno poškodovanega ali podrtega drevja iz gozda na lokacijo, ki ne predstavlja nevarnosti za nadaljnje širjenje škodljivih organizmov, preventivna varstvena dela ter rok, do kdaj jih mora opraviti. Zavod kot preventivni ukrep odreja sečnjo zelenega pasu okoli žarišč podlubnikov, s čimer želi postopati preventivno in ne zgolj kurativno. V primeru sanacije škode, ki jo je povzročil žledolom, je imel zavod pristojnost izdaje skupne odločbe za izvedbo sanitarne sečnje več lastnikom.⁸⁹ V obdobju od leta 2014 do vključno leta 2017 je zavod izdal 99.415 odločb za sanitarni posek zaradi podlubnikov, ki je skupaj zajemal 6.228.118 m³ lesa, napadenega s podlubniki. Podatke o številu odločb in obsegu odrejenega poseka v okviru sanitarne sečnje zaradi podlubnikov po letih prikazujemo na sliki 20.

Slika 20: Število odločb in obseg odrejenega sanitarnega poseka od leta 2007 do vključno leta 2017

Vir: podatki zavoda.

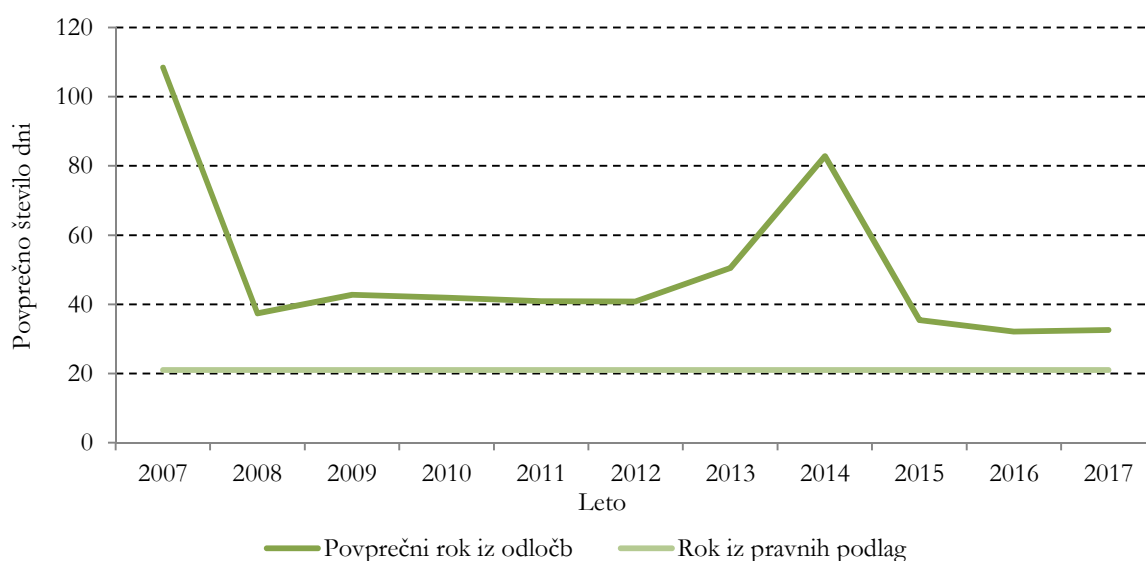
Ugotovili smo, da se je v letu 2015 povečal obseg odrejenega sanitarnega poseka zaradi napadov podlubnikov. V letu 2017 je zaznati padec odrejenega sanitarnega poseka zaradi napadov podlubnikov glede na leti pred tem.

⁸⁹ Zakon o ukrepih za odpravo posledic žleda med 30. januarjem in 10. februarjem 2014, Uradni list RS, št. 17/14.

Lastnik gozda mora na podlagi prvega odstavka 27. člena Pravilnika o varstvu gozdov ukrepe iz odločbe izvršiti najpozneje v 21 dneh po odkritju žarišča podlubnikov. Lahko pa zavod ob izpolnjevanju pogojev iz drugega odstavka istega člena z odločbo določi daljši ali krajši rok za izvedbo ukrepov, pri čemer se pri določanju roka upošteva razvojna faza podlubnikov v žarišču, velikost žarišča, delež iglavcev v preostalem sestoji, vremenske in druge razmere ter populacijske značilnosti podlubnikov na območju krajevne enote zavoda.

V obdobju od leta 2014 do vključno leta 2017 je bil povprečen rok, določen v odločbah, za izvršitev sanitarnega poseka in spravila lesa 39,1 dne. Podatke o povprečnih rokih, določenih v odločbah za izvršitev sanitarnega poseka, po letih prikazujemo na sliki 21.

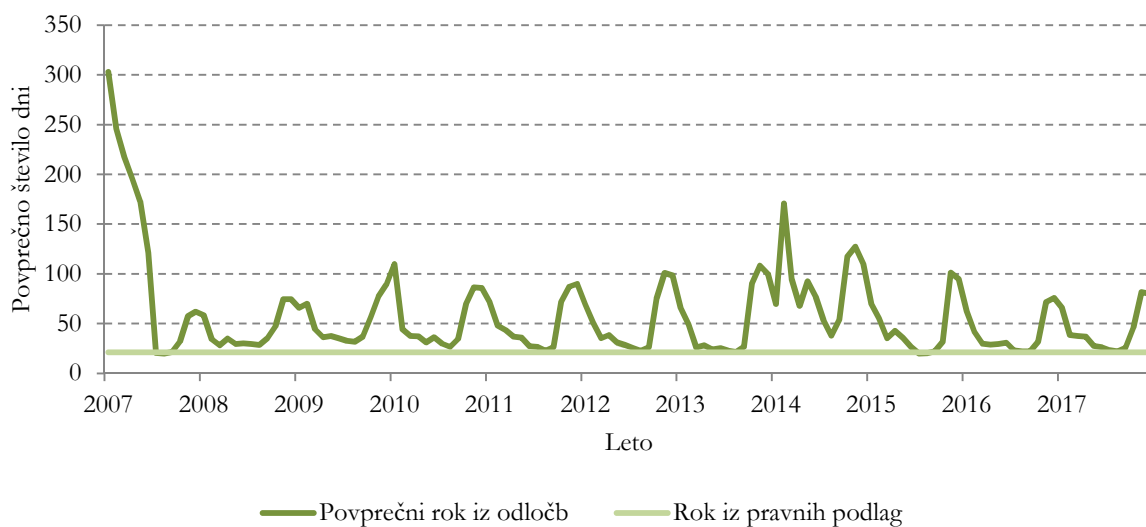
Slika 21: Povprečni rok, določen z odločbo, v obdobju od leta 2007 do vključno leta 2017

Vir: podatki zavoda.

Ugotovili smo, da zavod v povprečju določa rok za izvršitev odločbe daljši od 21 dni, ki je kot instrukcijski rok predviden v pravnih podlagah. V določeni meri je lahko to posledica dejstva, da podlubniki v hladnejših mesecih mirujejo, zato takrat hitrost izvršitve odločbe ne vpliva na širitev podlubnikov. Zato smo preverili tudi povprečni rok za izvršitev odločb glede na posamezen mesec izdaje odločbe, ki ga prikazujemo na sliki 22.

Slika 22: Povprečni rok, določen z odločbo, v obdobju od leta 2007 do vključno 2017 po mesecih

Vir: podatki zavoda.

Ugotovili smo, da je določanje roka za izvršitev odločb ciklično, kar pomeni, da je rok v poletnih mesecih krajši in se dejansko približa v pravnih podlagah predpisanemu instruktorskemu roku 21 dni. Delovna skupina je zavod pozvala, da se pri določitvi rokov za izvedbo sanitarne sečnje vsako žarišče obravnava individualno, pri tem pa se je pred odločitvijo treba prepričati o vseh dejstvih, ki vplivajo na odločitev. Predvsem pri odločitvah, ki rok podaljšujejo prek 21 dni, naj se zapiše uradni zaznamek, v katerem se pojasni, kaj je vplivalo na odločitev. Tudi naša ocena je, da bi zaposleni zavoda morali vsaj v mesecih, ko so podlubniki aktivni, pojasniti razloge za določitev rokov, ki presegajo 21 dni.

Pojasnilo zavoda

Zavod ima določene okvirne usmeritve za izvedbo ukrepov za zatiranje podlubnikov, in sicer se za žarišča, evidentirana od 19. marca do konca oktobra, izdajajo odločbe z 21-dnevnim rokom po vročitvi odločbe, za žarišča, odkrita v drugih mesecih, pa imajo lahko odločbe tudi daljši rok.

V odločbi zavod zavezanca opozori, da se bodo, če odrejenih del ne opravi v določenem roku, odrejeni ukrepi izvedli na podlagi upravne izvršbe. Odločbe se vročajo osebno v skladu z določili ZUP. V skladu z ZUP se roki štejejo v dneh od prvega naslednjega dne po vročitvi odločbe, lahko pa je konec roka določen tudi s koledarskim dnem. Zavod glede določanja rokov za izvršitev ukrepov za zatiranje podlubnikov nima enotne prakse. Navedeno je glede na okoliščine razumljivo, saj je treba s podlubniki napadena drevesa posekati pred izletom podlubnikov, torej ustreznega roka glede na vročitev pogosto ni mogoče določiti. Pri določitvi roka na določen koledarski dan pa tudi rokov določenih po vročitvi odločbe se dogajajo primeri, ko izvršitev odločbe realno ni več mogoča, saj ima lahko lastnik na voljo zgolj nekaj dni, v skrajnih primerih pa rok lahko celo poteče pred vročitvijo odločbe. Zavedati se je treba, da morajo lastniki po prevzemu odločbe bodisi izvesti sanitarni posek in spravilo s podlubniki napadenih dreves sami ali v še več primerih poiskati izvajalce, se z njimi dogovoriti, ti pa morajo izvesti sanitarni posek in spravilo s podlubniki napadenega drevesa, kar terja čas. Poleg tega je predvsem v poletnih mesecih pogosto težko pridobiti izvajalce, ko se z izvedbo sanitarne sečnje mudi, saj je njihovo število omejeno. To so tudi razlogi, zaradi katerih se nekateri prejemniki odločb na roke, določene v odločbi, pritožijo.

V obdobju od leta 2014 do vključno leta 2017 je bilo teh pritožb 30, v obdobju od leta 2007 do leta 2017 pa 44. Ugotovili smo, da število pritožb glede na število izdanih odločb ni veliko, je pa bilo v obdobju od leta 2014 do leta 2017 v korist pritožnikov rešenih kar 66,7 odstotka pritožb, v obdobju od leta 2007 do leta 2017 pa 61,4 odstotka.

Pojasnilo ministrstva

Ministrstvo je želelo spremeniti ZG na način, da bi se odločba o izvedbi sanitarne sečnje vročala z običajno pošto in ne osebno po ZUP, vendar predlog ministrstva ni bil sprejet, saj se s tovrstnimi odločbami lastnikom nalagajo obveznosti.

Lastnik gozda lahko začne z izvedbo sanitarne sečnje in preventivnih varstvenih del že pred izdajo odločbe, mora pa o tem predhodno obvestiti zavod. Lastnik mora o izvršenih odrejenih ukrepih obvestiti zavod v roku treh dni, vendar je po navedbah zavoda obvestil lastnikov o izvršitvi odločb zelo malo, saj neobveščanje ni sankcionirano.

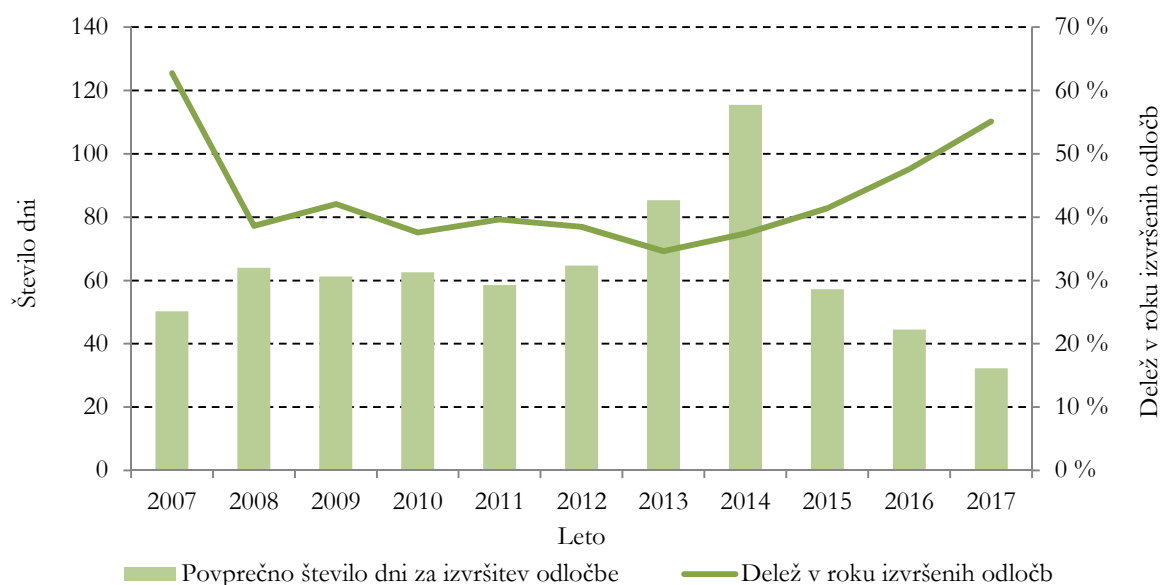
Gozdar zavoda po poteku roka za izvršitev odločbe, s katero je bil odrejen sanitarni posek, na terenu preveri, ali je bila odločba izvršena. Informacijski sistem zavoda gozdarju omogoča vpogled v vse izdane odločbe in ga tudi opozori na odločbe, ki bi morale biti na določen dan izvršene.

Pojasnilo zavoda

Čas, v katerem revirni gozdar izvede preverbo izvršitve odločbe, je različen in odvisen od več okoliščin, med drugim obsega dela ter vremena. Preverba izvršitve odločb predstavlja precejšno obremenitev za revirnega gozdarja, saj mora ob nepravčasni izvedbi del posamezno lokacijo pregledati večkrat.

Glede na podatke zavoda so lastniki odločbe o sanitarnem poseku v obdobju od leta 2014 do vključno leta 2017 izvršili povprečno v 53,8 dne oziroma so povprečno v 53,8 dne predstavniki zavoda potrdili, da je odločba izvršena, medtem ko je bilo 46,2 odstotka odločb izvršenih v roku, določenem v odločbi. Podatke o povprečnem številu dni za izvršitev odločbe in odstotku odločb, izvršenih v roku, prikazujemo na sliki 23.

Slika 23: Povprečno število dni za izvršitev odločbe in delež odločb izvršenih v roku

Vir: podatki zavoda.

Ugotovili smo, da delež v roku izvršenih odločb po letu 2014 narašča, vendar pa je delež v roku neizvršenih odločb še vedno prevelik za zagotavljanje učinkovitega varstva pred podlubniki.

Pojasnilo zavoda

Analiza neizvršenih odločb v roku ne daje realne slike o izvrševanju odločb v roku, saj je upoštevan datum potrditve izvršitve odločbe, medtem ko je lastnik lahko izvršil odločbo že prej. Lastniki kljub obvezi namreč zgolj izjemoma obveščajo zavod o izvršitvi odločbe. V poletnem času zaradi obilice dela lokalno pristojni gozdarji ne morejo vsakodnevno pregledovati vsega terena oziroma ne morejo tekoče spremljati izvajanja del v žariščih po pretečenih rokih.

K pravočasni izvršitvi odločb bi po naši oceni lahko v primeru pozitivnih rezultatov pripomogel tudi projekt Razvoj metod zaznavanja poškodb iglavcev zaradi smrekovih in jelovih podlubnikov ter izdelava modelov za napovedovanje namnožitve smrekovih in jelovih podlubnikov v slovenskih razmerah. Inštitut namerava v okviru projekta preveriti zaznavanje, spremljanje in nadzor nad sanacijo žarišč podlubnikov s pomočjo metod daljinskega zaznavanja, kot so multispektralni posnetki (posnetki satelita in multikopterjev). Ocenjujemo, da bi pozitivni rezultati projekta lahko v veliki meri olajšali delo zavodu ter omogočili hitrejši in lažji nadzor nad sanacijo žarišč in pravočasno ukrepanje, kadar lastniki ne sanirajo žarišč podlubnikov pravočasno.

Če lastnik z odločbo odrejenih del ne opravi v določenem roku, zavod začne s postopkom upravne izvršbe oziroma zagotovi izvršitev odrejenih ukrepov. V skladu z ZUP je odločba o sanitarnem poseku izvršljiva, ko se vroči stranki in preteče rok za izpolnitev obveznosti po odločbi.

V obdobju, na katero se nanaša revizija, je zavod izdal več navodil za izvajanje postopka upravne izvršbe. V skladu z Navodili za vodenje postopka upravnih izvršb za področje gojenja in varstva gozdov (v nadaljevanju: navodila zavoda) postopek upravne izvršbe praviloma vodi tisti, ki je odločil v postopku izdaje odločbe, pri tem pa je instruktorski rok za izdajo sklepov o upravnih izvršbi glede na navodilo zavoda najpozneje v 30 dneh po preteku roka za izpolnitev obveznosti po upravnih odločbi.⁹⁰ Torej se lahko postopek upravne izvršbe začne najpozneje 51 dni⁹¹ po odkritju podlubnikov, kar je glede na razvojni cikel podlubnikov, ki traja od 28 do največ 70 dni, po naši oceni prepozno.

Izvršba za izpolnitev zavezančevih nedenarnih obveznosti se opravlja po drugih osebah ali s prisilitvijo. Izvršba po drugih osebah se opravi na način, da obveznost namesto lastnika gozda opravi druga oseba na zavezančeve stroške. Izvršba s prisilitvijo pa se izvede tako, da se lastnika gozda k izpolnitvi obveznosti prisili z denarno kaznijo.

V obdobju, na katero se nanaša revizija, se je postopek izvajanja upravne izvršbe za področje gojenja in varstva gozdov spremenil oziroma dopolnil, in sicer z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih⁹², ki se je začel uporabljati s 1. 1. 2017 in podrobneje določa izvajanje upravne izvršbe. Tako je v ZG določeno, da se v odločbi zavezanca opozori, da se bodo, če odločbe ne izvrši pravočasno, odrejeni ukrepi izvedli na podlagi postopka upravne izvršbe po drugi osebi.

⁹⁰ ZUP določa, da je sklep o dovolitvi izvršbe treba izdati najpozneje v 30 dneh od dneva, ko je postala odločba izvršljiva.

⁹¹ 21-dnevni rok, določen v odločbi, in 30 dni po roku za izvršitev odločbe.

⁹² Uradni list RS, št. 77/16.

Postopek izvršbe po drugi osebi se začne z izdajo sklepa o dovolitvi izvršbe. Sklepi se v primerih, ko gre za zatiranje podlubnikov, izdajajo s kratkim naknadnim rokom, kar naj bi bilo pet dni po vročitvi sklepa oziroma prilagojeno nujnosti izvedbe. Če zavezanec v tem roku sam ne izvrši odločbe, zavod začne postopek upravne izvršbe po drugi osebi.

Da bi lahko izvršbe po drugi osebi izvajali čim hitreje, je zavod pristopil k vzpostavitvi mreže izvršiteljev, in sicer je v letih 2014, 2015, 2016 in 2017⁹³ na podlagi zakona, ki ureja javno naročanje, izvedel javne razpise, s katerimi je želel pridobiti izvršitelje za posamezne območne enote. Pri tem pa ni bil v celoti uspešen, saj kljub večkratnim ponovitvam javnih razpisov ni uspel pridobiti izvršiteljev za vse sklope javnega naročila. Tako v letu 2014 ni uspel pridobiti izvršitelja za enega od 18 razpisanih sklopov, prav tako v letu 2015 ni uspel pridobiti izvršitelja za enega izmed sedmih sklopov, v letu 2016 pa zavodu ni uspelo pridobiti izvršitelja za nobenega od razpisanih 4 sklopov. Na štirih območnih enotah zavoda, kjer se je pričakovalo večje število izvršb, so območne enote zavoda izbrale izvajalce za celo leto in z njimi sklenile pogodbe, drugje pa so izvajalce izbirale za vsako izvršbo posebej. Zamude pri iskanju izvajalcev so bile vzrok, da zavod ni imel sklenjenih pogodb z izvršitelji v poletnih mesecih, ko je razvojni cikel podlubnikov pospešen. Neobstoj mreže izvršiteljev po naši oceni podaljšuje postopke izvajanja upravnih izvršb, saj morajo predstavniki zavoda v postopkih izvajanja izvršb po drugi osebi najprej izbrati izvršitelja. Obstaja neustrezno obvladovano tveganje, da zato nekatere izvršbe niso bile izvršene pravočasno, kar je lahko privedlo do razvoja novih generacij podlubnikov.

Pojasnilo zavoda

Med izvajalci gozdnih del ni bilo interesa za prijavo na razpis zavoda, saj so izvajalci imeli že dovolj povpraševanja s strani lastnikov gozdov za izvajanje sanitarne sečnje. Hkrati pa je zavod v javnem razpisu za izbiro izvajalcev izvršb postavil stroge pogoje glede izvajanja izvršb, in sicer glede rokov izvedbe in denarnih kazni. Zavod je izdal veliko sklepov o izvedbi izvršbe, izvedenih izvršb po drugi osebi pa je bilo zaradi odsotnosti izvajalcev malo. Zavod je sklenil ustni dogovor o sodelovanju z izvajalci izvršb tudi po preteku pogodb v letu 2016.

Pojasnilo ministrstva

Podjetje Slovenski državni gozdovi d. o. o. razpolaga s kadri, kar mu bo omogočilo, da bo tudi za zavod izvajalo izvršbe po drugi osebi.

Postopek izbire izvršitelja, če območna enota zavoda nima že sklenjene pogodbe z izvajalcem izvršb, je določen v internem navodilu zavoda.⁹⁴ Povabila morajo biti poslana vsaj trem izvajalcem⁹⁵, ki izpolnjujejo pogoje, in sicer morajo biti registrirani za izvajanje ustrezne dejavnosti, se ne nahajajo na seznamu gozdarske inšpekcije izvajalcev del v gozdovih, ki jim je bilo z odločbo prepovedano opravljati delo v gozdovih, območna enota pozna njihove reference, ki so ustrezne, ter razpolagajo z zadostnim kadrom in tehničnimi zmogljivostmi, da lahko zagotovijo izvedbo del. V navodilu GLS pa ni določeno, po katerih merilih se po prejemu ponudb izbere izvajalca. Glede na navedbe predstavnikov zavoda je merilo izbora izvajalcev cena.

⁹³ V letu 2017 so izvajalca zbirale območne enote zavoda, pogodba pa je bila sklenjena z zavodom.

⁹⁴ Navodilo za vodenje postopka upravne izvršbe po drugi osebi s prodajo gozdno lesnih sortimentov (v nadaljevanju: navodilo GLS), št. 3409-9/2017 z dne 4. 7. 2017.

⁹⁵ Zavod ali lastnik gozda si lahko pri izbiri izvajalcev pomaga tudi s spletno stranjo www.mojgozdar.si.

Upravna izvršba se opravi tako, da se na podlagi izvršljive odločbe in sklepa o dovolitvi izvršbe izvršitelju izda delovni nalog, v katerem se določi vrsta in obseg del, način oziroma kakovost del, rok izvedbe del in potreben material. Pred dogovorjenim dnevom za začetek upravne izvršbe pristojni delavec zavoda izvede kontrolo območja, kjer bo potekala izvršba, da preveri, če je v vmesnem času lastnik sam izpolnil obveznost. Če se ugotovi, da je obveznost izpolnjena, se upravna izvršba po uradni dolžnosti ustavi. Po izvedenem postopku upravne izvršbe po drugi osebi odgovorna oseba zavoda opravi popoln prevzem izvedenih del in porabe materialov na terenu ter izračun stroškov izvršbe skladno z nalogom za izvedbo del.

Od uveljavitve Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih izvršitelj v imenu lastnika izvede tudi prodajo tako posekanega lesa. Zavod v postopku javnega razpisa izbere centre, ki so pripravljene odkupovati les, posekan po upravnih izvršbah, po minimalnih odkupnih cenah, in z njimi sklene pogodbe⁹⁶. Zavod ob začetku postopka upravne izvršbe po drugi osebi na svoji spletni strani objavi pričakovano količino in strukturo sortimentov, ki bodo predmet upravne izvršbe po drugi osebi, ter okvirno lokacijo. Na podlagi prejetih ponudb zavod glede na ponujeno ceno določi center za odkup. Če se na objavo zavoda ne odzove noben center, mora sortimente odkupiti center, ki ima lokacijo najbližje kraju poseka sortimentov, ki so predmet prodaje, in sicer po minimalnih odkupnih cenah, določenih v prilogi uredbe o izbiri centrov. Predlog minimalnih odkupnih cen sortimentov pripravi inštitut na podlagi preverbe stanja na trgu ter s primerjavo cen gozdnih lesnih sortimentov, katerih razvid vodi Statistični urad Republike Slovenije. Predlog minimalne odkupne cene sortimentov vsebuje cene po drevesnih vrstah in sortimentih ter cene za les lubadark in preostali les, ki je razvrednoten zaradi bolezni in drugih žuželk.

Kupnina od prodanih gozdno lesnih sortimentov se deponira na poseben podračun zavoda. Zavod v roku sedmih dni od prejema kupnine na podračun nakaže zavezancu kupnino, zmanjšano za stroške izvršbe. O vseh stroških iz prejšnjega stavka in vrednosti prodanih gozdno-lesnih sortimentov zavod izda poseben sklep. Če kupnina ne pokrije vseh ugotovljenih stroškov, plačilo razlike krije zavod, ki jo izterja od zavezanca.

Pojasnilo ministrstva

Uredba postopka izvršbe, v katerem se les v imenu in za račun lastnika tudi proda, je koristna tudi za lastnika. Les lubadark namreč s časom izgublja na vrednosti, z izvršbo pa se lubadarke posekajo prej, kot bi jih lastnik posekal sam.

V obdobju od leta 2014 do vključno leta 2017 je zavod izdal skupaj 3.161 sklepov o izvršbi, in sicer v povprečju v 22 dneh po poteku roka za izpolnitev obveznosti po odločbi⁹⁷, pri tem pa je sklepe o izvršbi izdal le v 11,1 odstotka primerov, ko lastnik v 30 dneh po poteku roka za izpolnitev obveznosti po upravni odločbi še ni izvršil svojih obveznosti.

Ugotavljamo, da zavod ne izda vedno sklepa o izvršbi, ko zavezanec dela, naloženega z odločbo, ne opravi v roku, določenem v odločbi, in ga ne opravi niti še v dodatnih 30 dneh.

⁹⁶ Uredba o postopku in natančnejših pogojih za izbiro centrov za zbiranje oziroma predelavo lesa, okuženega ali z insekti napadenega, ki je predmet upravne izvršbe odločbe o sanitarni sečnji, o določitvi minimalne cene gozdnih lesnih sortimentov ter podrobnejšem postopku prodaje gozdnih lesnih sortimentov (v nadaljevanju: uredba o izbiri centrov); Uradni list RS, št. 15/17, 43/17.

⁹⁷ Rok je izračunan na podlagi 1.713 izvršb, za katere smo prejeli datumski podatek o začetku postopka izvršbe.

Pojasnilo zavoda

V času velikih prenamnožitvev podlubnikov zavod dela v skladu s prioriteta in kadrovskimi ter finančnimi zmoglostmi. Odkrivanje novih žarišč ter obveščanje lastnikov gozdov večkrat predstavlja prvo prioriteto in porabo velike večine delovnega časa. V poletnem času zavod ob prenamnožitvi podlubnikov izda veliko odločb o izvedbi sanitarne sečnje, ker pa je razvojni cikel podlubnikov zelo kratek, se večkrat zgodi, da zavod začne postopek izvršbe le v primerih, ko se sanacija žarišč podlubnikov še ni začela. Marsikje v delno saniranih sečiščih pa ob navedenih dejstvih razlog za izvršbo odpade.

Zavod je v obdobju od leta 2014 do vključno leta 2017 izvedel skupaj 147 izvršb, od tega 31 izvršb po drugi osebi in 116 izvršb s prisilitvijo. Podatke o izvedenih izvršbah v obdobju od leta 2007 do vključno leta 2017 prikazujemo v tabeli 2.

Tabela 2: Podatki o izvedenih izvršbah v obdobju od leta 2007 do vključno leta 2017

Leto	Zasebni gozd	Državni gozd	Skupaj	Po drugi osebi	S prisilitvijo
2007	8		8	8	
2008	1		1	1	
2009	4		4	4	
2010	4		4	4	
2011	3		3	3	
2012	1		1	1	
2013	4		4	4	
2014	3		3	3	
2015	8	4	12	9	3
2016	79	29	108	9	99
2017	17	7	24	10	14
Skupaj	132	40	172	56	116

Vir: podatki zavoda.

Ugotovili smo, da je zavod v letu 2016 izvedel precej večje število izvršb kot v ostalih letih in da je število izvedenih izvršb v ostalih letih zelo majhno. Izvršbe s prisilitvijo je zavod izvajal tudi še v letu 2017, kljub temu da se je 1. 1. 2017 pričel uporabljati spremenjen Zakon o gozdovih, ki eksplicitno določa izvajanje izvršb po drugi osebi.

Pojasnilo zavoda

Postopki izvršb s prisilitvijo so se v letu 2017 izvajali le izjemoma v primerih, ko so bila dela v zaključevanju, a so bila za daljši čas prekinjena, lastnik pa je imel izvajalca. Zavod meni, da bi moral imeti še vedno možnost, da se sam odloči, ali bo izvedel izvršitev po drugi osebi ali izvršitev s prisilitvijo.

Ukrep zavoda

Zavod je med izvajanjem revizije sprejel Interna navodila za zagotavljanje sanitarnega poseka in drugih varstvenih del s poudarkom na varstvu pred podlubniki, v katerih je natančneje opredelil:

- v katerih primerih je dopustno podaljševanje rokov v odločbah o sanitarnem poseku od predpisanih 21 dni od odkritja žarišča podlubnikov;
- spremljanje izvrševanja odločb ter evidentiranje pregledov, v okviru katerih odločba še ni bila izvršena;
- v katerih primerih je treba začeti postopek upravne izvršbe, ter dokumentiranje in preverjanje odstopanja od pravil.

Nadzor nad izvrševanjem odločb o poseku s podlubniki napadenih dreves izvaja tudi gozdarska inšpekcija. Gozdarska inšpekcija ima pri tem od leta 2014 dostop do informacijskega sistema zavoda, kjer lahko spremlja dinamično izdajanje odločb, enostavno dostopa do podatkov o odločbah, ki v roku niso bile izvršene, o posekih brez odkazila in o izdanih sklepih o dovolitvi izvršbe.

Zaradi velikega obsega poškodovanosti gozdov in velikega obsega sanacije v žledu poškodovanih gozdov je gozdarska inšpekcija delovala predvsem preventivno in kršitelje s preventivnimi dopisi opozarjala, da je treba sanitarne sečnje izvesti takoj, oziroma jih opozarjala na spoštovanje rokov, ki so bili določeni v odločbah zavoda. Pri tem se je osredotočala predvsem na lastnike večjih gozdnih parcel na najbolj poškodovanih področjih. Proti tistim, ki opozoril gozdarske inšpekcije niso upoštevali, je tudi prekrškovno ukrepala. Po navedbah predstavnikov gozdarske inšpekcije so imeli težave predvsem z lastniki gozdov, ki izhajajo iz mestnih okolij. Gozdarska inšpekcija je v primeru neurejenega lastništva imenovala tudičasne zastopnike, ki so namesto lastnikov gozdov izvedli vsa potrebna dela. Podatke o izvedenih ukrepih gozdarske inšpekcije glede podlubnikov navajamo v tabeli 3.

Tabela 3: Izvedeni ukrepi gozdarske inšpekcije glede podlubnikov

Leto	Število izrečenih opozoril	Število izrečenih opominov	Število izrečenih glob	Vrednost izrečenih glob v evrih
2007	88	50	61	19.236
2008	12	30	20	5.121
2009	5	8	9	3.200
2010	3	21	14	5.600
2011	2	4	7	4.200
2012	2	17	10	5.200
2013	6	26	14	5.600
2014	8	38	15	6.000
2015	39	162	77	22.760
2016	260	646	271	158.260
2017	92	352	191	93.100
Skupaj	517	1.354	689	328.277

Vir: podatki gozdarske inšpekcije.

Ugotovili smo, da je gozdarska inšpekcija po letu 2015 okrepila svoje delo na področju ukrepov glede podlubnikov in se po naši oceni na ta način ustrezno odzvala na situacijo po žledolomu leta 2014.

Pojasnilo gozdarske inšpekcije

Že s posredovanjem preventivnih dopisov ter pričetkom inšpekcijskega postopka je gozdarska inšpekcija večino lastnikov spodbudila k izvršitvi odločb zavoda o izvedbi sanitarne sečnje.

Gozdarska inšpekcija ima kot pomoč lastnikom pri iskanju usposobljenih izvajalcev za izvajanje del v gozdovih javno objavljen seznam izvajalcev, ki so ob inšpekcijskem nadzoru izpolnjevali pogoje strokovne usposobljenosti ter varstva in zdravja pri delu delavcev.⁹⁸

3.4 Drugi ukrepi

Ministrstvo je v letu 2016 ustanovilo delovno skupino. V delovno skupino so bili imenovani predstavniki ministrstva, zavoda, inštituta, gozdarske inšpekcije, Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, gospodarske družbe Slovenski državni gozdovi d. o. o. ter Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije (v nadaljevanju: zbornica). Kot naloge delovne skupine so bile opredeljene:

- redno spremljanje biotskega ravnovesja in škodljivih organizmov v gozdu,
- evalvacija stanja in možnosti ukrepanja za zagotavljanje biotskega ravnovesja in obvladovanja škodljivih organizmov v gozdu,
- redno zbiranje poročil o biotskem ravnovesju ter stanju populacij škodljivih organizmov v gozdu in izvajanju ukrepov,
- analiza podatkov, izvedenih ukrepov in presoja načrtovanih ukrepov za zagotavljanje biotskega ravnovesja ter za preprečevanje širjenja in za zatiranje škodljivih organizmov v gozdu,
- priprava poročil o stanju, ki jih posreduje ministrstvu,
- na podlagi podatkov in analiz po potrebi predlaga ministru dodatne ukrepe za urejanje biotskega ravnovesja ter obvladovanje škodljivih organizmov v gozdu,
- na podlagi podatkov in analiz po potrebi predlaga ministru spremembo predpisov, ki urejajo biotsko ravnovesje ter obvladovanje škodljivih organizmov v gozdu,
- pripravlja izjav za javnost o izvedenih ukrepih in stanju biotskega ravnovesja ter populacijah škodljivih organizmov v gozdu.

Delovna skupina se je v obdobju, na katero se nanaša revizija, sestala šestkrat. Pri svojem delu analizira in obravnava posamezne dodatne ukrepe, ki bi jih glede napadov podlubnikov še lahko izvedli. Med drugim je obravnavala tudi predlog uvedbe ukrepa, s katerim bi lastnikom gozdov do izvedbe sanitarne sečnje prepovedali izvajanje redne sečnje. Delovna skupina je presodila, da bi z uvedbo tovrstnega ukrepa povzročili več škode kot koristi ter da je mogoče izvedbo sanitarne sečnje zagotoviti z obstoječimi ukrepi in z novimi spodbudami, kot jih predvideva Zakon o dodatnih ukrepih za odpravo posledic škode zaradi prenamnožitve populacije podlubnikov⁹⁹ (v nadaljevanju: ZUOPŠP), ki je bil sprejet po obdobju, na katero se nanaša revizija. ZUOPŠP določa, pod kakšnimi pogoji se bo prenamnožitev populacije podlubnikov obravnavala kot naravna nesreča. Poleg tega ZUOPŠP za lastnike prinaša spodbude v obliki davčnih ukrepov ter dodatne administrativne ukrepe v obliki gradnje gozdnih prometnic in zapore cest.

⁹⁸ [URL: http://www.ikglr.gov.si/si/delovna_podrocja/izvajanje_del_v_gozdovih/], 6. 9. 2018.

⁹⁹ Uradni list RS, št. 14/18.

Do spodbud bodo v skladu z ZUOPŠP upravičeni lastniki gozdov, ki bodo izvršili ukrepe, vezane na zatiranje podlubnikov ter obnovo poškodovanih gozdov, skladno z odločbo zavoda.

Delovna skupina je pripravila tudi predlog sedmih kazalnikov za ugotavljanje uspešnosti obvladovanja podlubnikov v zavodu, ki bodo omogočali ocenjevanje dela krajevnih in območnih enot zavoda ter tudi posameznih gozdarjev. Ministrstvo je v okviru delovne skupine predlagalo naslednje kazalnike¹⁰⁰:

- razmerje med posekom v roku in skupno količino za posek označenih lubadark;
- razmerje med odločbami, izvršenimi v roku, in vsemi izdanimi odločbami;
- število odločb, ki niso bile izvršene v roku, in število izdanih sklepov o izvršbi po drugi osebi;
- število postavljenih pasti na količino za posek označenih lubadark;
- število postavljenih nastav na količino za posek označenih lubadark;
- število ur, opravljenih za zatiranje podlubnikov;
- število usposabljanj in drugih aktivnosti za varstvo pred podlubniki.

Iz izračunanih kazalnikov bo mogoče ugotoviti razlike med načinom in učinkovitostjo dela med posameznimi enotami zavoda ter na podlagi rezultatov ugotoviti, v katerih enotah zavoda in na katerih področjih so potrebne spremembe, med drugim tudi, ali in kje zavod potrebuje kadrovske okrepitve.

Ocenjujemo, da so kazalniki, kot so predlagani, lahko učinkovito orodje za preverjanje in izboljševanje dela posameznih enot zavoda. Med kazalniki pogrešamo povprečni čas, ki je s posamezno odločbo določen za izvršitev odločbe in pomembno vpliva na rezultat prvih treh kazalnikov, saj je ob postavljanju daljšega roka navadno realizacija v roku večja. Ocenjujemo, da bi kazalniki, kot so predlagani, lahko spodbujali revirne gozdarje k postavitvi daljših rokov, kar pa ne bi prispevalo k uspešnejšemu obvladovanju podlubnikov.

Ministrstvo je v letu 2017 izvedlo Primerjavo sistema varstva gozdov pred podlubniki v izbranih državah, in sicer med Slovenijo, Avstrijo, Slovaško, Hrvaško in Federacijo Bosne in Hercegovine s poudarkom na organiziranosti sistema varstva gozdov, financiranju ukrepov varstva, ukrepih varstva gozdov, obveznostih in sankcijah za lastnike gozdov. Na podlagi analize je ministrstvo ugotovilo, da je sistem varstva gozdov v Republiki Sloveniji presek sistemov izbranih držav. Glavne ugotovitve so:

- v Sloveniji se izvajajo vsi ukrepi varstva pred podlubniki, ki jih izvajajo v primerjanih državah,
- sistem financiranja varstva in obnove gozdov je v Sloveniji najbolj prijazen do lastnikov, podoben je še v Avstriji, v ostalih državah pa ne zagotavlja denarnih sredstev lastnikom,
- sistem kaznovanja lastnikov zaradi neizvedbe ukrepov je najbolj strog v Avstriji, kjer je predvidena celo zaporna kazen,
- v Sloveniji, Avstriji in na Slovaškem morajo izvesti sanitarni posek lastniki na podlagi odločbe gozdarske službe sami, drugače so kaznovani z denarno kaznijo, na Hrvaškem in v Federaciji Bosne in Hercegovine pa sanitarni posek lahko namesto lastnikov izvedejo za to odgovorne institucije,
- Slovaška ima daleč največje število postavljenih pasti in nastav.

¹⁰⁰ Kazalniki za ugotavljanje uspešnosti obvladovanja podlubnikov v Zavodu za gozdove Slovenije, november 2017.

Zavod za lastnike gozdov vsako leto organizira različne delavnice, tudi s področja obvladovanja podlubnikov. Po žledolomu v letu 2014 pa je zaradi velike količine poškodovanega drevja za lastnike gozdov dodatno zagotovil tudi:

- pomoč pri izvedbi del, in sicer je izdelal spletno aplikacijo, v katero bi revirni gozdarji vpisovali podatke o vrsti, obsegu in lokaciji potrebnih del posameznih lastnikov gozdov, ki bi bili dostopni potencialnim izvajalcem del, tudi izvajalcem iz tujine, ter
- pomoč pri prodaji lesa, in sicer seznam vseh večjih domačih odkupovalcev lesa v območju, ki ga je prizadel žled, in njegovi okolici ter seznam vseh odkupovalcev lesa iz tujine, ki so po žledu izkazali zanimanje za možnost nakupa lesa.

Odziv lastnikov gozdov na tovrstno ponujeno pomoč zavoda je bil majhen.

Največji zastopnik zasebnih lastnikov gozdov je zbornica. Ta je po žledolomu v letu 2014 na ministrstvo naslovila več predlogov ukrepov, med drugim tudi omejitve redne sečnje iglavcev, vzpostavitev posebne koordinacijske skupine, opredelitev napada podlubnikov kot naravne nesreče, vzpostavitev mreže izvršiteljev in povečanje števila pasti. Kar nekaj od navedenih predlogov je bilo tudi že realiziranih. Zbornica je bila tudi pobudnik priprave predloga ZUOPŠP. Zbornica zagovarja stališče, da bi bilo treba glede strukture gozdov zasledovati cilj, da se izgubi čim manjši delež smreke. Smreka je namreč ekonomsko najpomembnejša drevesna vrsta, na katero je prilagojena tudi celotna lesna industrija.

3.5 Ocenjevanje škode

Ocenjevanje škode zaradi naravnih in drugih nesreč ter množičnega izbruha rastlinskih boleznih in škodljivcev v gozdovih je določeno v Pravilniku o podrobnejših merilih za ocenjevanje škode v gozdovih¹⁰¹ (v nadaljevanju: pravilnik o ocenjevanju škode). Škodo v gozdovih predstavljajo stroški za povrnitev gozda v stanje pred nesrečo v mlajših razvojnih fazah gozda, izpad čistega donosa v starejših razvojnih fazah gozda in stroški, potrebni za povrnitev gozdnih cest in gozdnih vlak v stanje pred nastankom nesreče. Obseg škode se ugotavlja po razvojnih fazah gozda, ločeno za gozdne sestoje, gozdne ceste in gozdne vlake, na podlagi predhodne ocene za gozdni kompleks ali na podlagi končne ocene za trajno ali najnižjo načrtovalno enoto oziroma posamezno gozdno parcelo. Škodo na gozdovih praviloma ocenjuje zavod.¹⁰²

Predhodna ocena škode se izdelava po potrebi in za nesreče velikega obsega na podlagi odločitve Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje ali ministra. Predhodna ocena škode se izdelava na podlagi ogleda, letalskih, satelitskih ali drugih posnetkov in na njihovi podlagi izvedene presoje deleža razvojnih faz, ki sestavljajo poškodovani kompleks gozda, ter ocene njihove poškodovanosti in poškodovanosti gozdnih cest in gozdnih vlak s pomočjo matrike, ki jo za tekoče leto izdelava zavod. Končna ocena škode se po uradni dolžnosti izdelava za gozdove, gozdne ceste in gozdne vlake na ravni občine in trajne ali najnižje načrtovalne enote, za raven gozdne parcele pa na zahtevo lastnika gozda. Končna ocena škode za različne razvojne faze gozda se praviloma ugotavlja z vzorčenjem tako, da se zagotovi 90-odstotna mera zanesljivosti. Končna ocena škode na gozdnih cestah in gozdnih vlakih se ugotavlja s popisom del, ki so

---

¹⁰¹ Uradni list RS, št. 12/09.

¹⁰² Uredba o metodologiji za ocenjevanje škode, Uradni list RS, št. 67/03, 79/04, 81/06, 68/08.

potrebna za povrnitev njihovega stanja v stanje, ki je bilo pred njenim nastankom, brez upoštevanja stroškov izboljšav.

Podlubniki povzročajo škodo na napadenem drevju, in sicer je vrednost lesa drevja, napadenega s podlubniki, manjša. Zmanjšanje vrednosti lesa je odvisno od tega, kako hitro je bilo napadeno drevo posekano in olupljeno. Zmanjšanje vrednosti lesa drevja, napadenega s podlubniki, v odvisnosti od časa, potrebnega za posek in lupljenje, ter delež saniranih napadov prikazujemo v tabeli 4.

Tabela 4: Padeč cene hlodovine glede na čas poseka s podlubniki napadene smreke in delež saniranih napadov

Opis hlodovine	Padeč cene v odstotkih	Delež saniranih napadov v odstotkih
Zdrava hlodovina		
Hlodovina v zgodnji fazi napada brez modrenja	0	20
Pomodrena hlodovina	45	60
Hlodovina sušic	74	20

Vir: podatki zavoda.

Ugotovili smo, da je večina napadenih dreves saniranih pozno, saj kar 60 odstotkov saniranih dreves izgubi skoraj polovico vrednosti, ena petina pa skoraj tri četrtine vrednosti. Izguba vrednosti napadenega lesa bi morala po naši oceni spodbuditi lastnike gozdov k aktivnejšemu odkrivanju napadov podlubnikov, saj bi s tem zaščitili predvsem svoje ekonomske interese.

Napad podlubnikov se v obdobju, na katero se nanaša revizija, ni obravnaval kot naravna nesreča. Zaradi tega ni bilo obveznega popisovanja škode vsako leto, prav tako zaradi tega oškodovanci niso imeli možnosti povrnitve vsaj dela škode. Kot naravne nesreče so se obravnavale vremenske ujme, ki v gozdovih povzročajo večjo škodo in posledično zaradi poškodb drevja lahko privedejo tudi do prenamnožitev podlubnikov.

Zavod je izdelal oceno škode v gozdovih po žledolomu v letu 2014 in po vetrolomu v letu 2017. Iz ocene zavoda je razvidno, da je žledolom v letu 2014 povzročil škodo v višini 214.326.537 evrov, vetrolom v letu 2017 pa škodo v višini 130.397.698 evrov.

Ker prenamnožitev podlubnikov v obdobju, na katero se nanaša revizija, še ni bila obravnavana kot naravna nesreča, zavod rednih letnih ocen škode ni pripravljajl.

V letih 2015 in 2016 je zavod na zahtevo ministrstva izdelal predhodne ocene škode zaradi prenamnožitve podlubnikov. Predhodne ocene so bile v teh primerih izdelane na podlagi terenskih ogledov ter podatkov o izbiri drevja za posek oziroma prognoz poškodovanosti v prihodnjih letih. Ocenjene so bile površine, na katerih bo treba gozd zaradi poškodb obnoviti. V predhodni oceni škode zaradi prenamnožitve podlubnikov, izdelani v letu 2015, je bila izračunana ocena škode za leto 2015 v višini 45 milijonov evrov, za obdobje od leta 2015 do vključno leta 2018 pa 120 milijonov evrov. V predhodni oceni škode, izdelani v letu 2016, je bila izračunana nova ocena škode zaradi prenamnožitve podlubnikov, tokrat za obdobje

od leta 2014 do vključno leta 2020, in jo prikazujemo v tabeli 5. Pri izračunu se je upoštevalo, da se cena s podlubniki napadenega m³ lesa zmanjša v povprečju za 35 evrov, ocenjen izpad prirastka poseka v 30 letih pa v znesku 5.250 evrov na ha.

Tabela 5: Predhodna ocena škode zaradi prenamnožitve podlubnikov v obdobju od leta 2014 do vključno leta 2020

v evrih			
Leto	Manjvrednost lesa, ocenjeni izpad prirastka/poseka	Vrednost gozdnogojitvenih in varstvenih del	Skupaj
2014	14.280.175	0	14.280.175
2015	75.600.000	3.522.000	79.122.000
2016	90.125.000	3.724.500	93.849.500
2017	80.500.000	2.035.500	82.535.500
2018	57.750.000	1.042.750	58.792.750
2019	37.625.000	728.500	38.353.500
2020	26.600.000	414.250	27.014.250
Skupaj	382.480.175	11.467.500	393.947.675

Vir: podatki zavoda.

Ugotovili smo, da naj bi se škoda zaradi prenamnožitve podlubnikov začela zmanjševati že v letu 2017, v nadaljnjih letih pa predhodna ocena škode predvideva še nadaljnje zmanjšanje škode zaradi prenamnožitve podlubnikov. Vendar pa ta ocena ne predvideva morebitnih novih vremenskih ujm, ki bi znova oziroma dodatno poškodovale drevje. Že med izvajanjem revizije se je zgodila večja vremenska ujma v decembru 2017, posledica katere je bilo veliko poškodovanega drevja, tudi smreke, in s tem nov potencial za prenamnožitev podlubnikov.

Inštitut spremlja podatke o prostorskem in časovnem spreminjanju vitalnosti dreves na ravni države.¹⁰³ Pri tem poskuša ugotoviti trend zdravstvenega stanja drevesnih vrst in v primeru poškodb oceniti njihovo intenziteto ter vir (biotska, abiotska ali antropogena poškodba).

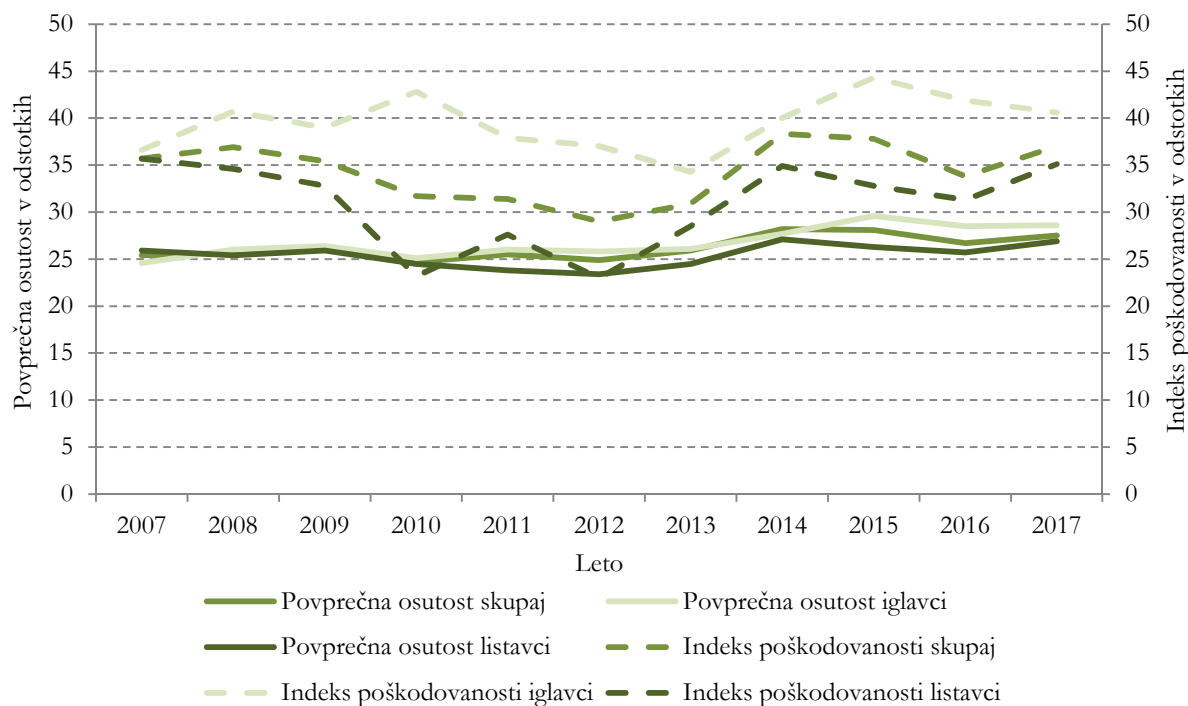
Sistem temelji na sistematični vzorčni mreži traktov (4 x 4 km ali 16 x 16 km), ki so sestavljeni iz koncentrično permanentne ploskve in ploskve šestih najbližjih dreves. Podatki, zbrani na teh ploskvah, predstavljajo osnovni vir priprave Poročil o zdravstvenem stanju gozdov na nacionalni ravni (Poročila o stanju gozdov in na EU ravni). Podatki na ploskvah 16 x 16 km se zbirajo letno, na ploskvah 4 x 4 km pa periodično, in sicer so se zadnjič zbirali v letu 2012.

Ocena zdravstvenega stanja temelji na oceni osutosti, kar je na oko ocenjen delež manjkajočih asimilacijskih organov (listov, iglic) v primerjavi z normalnim drevesom istega socialnega položaja, iste

¹⁰³ Usklajenost metodologije z drugimi evropskimi državami omogoča tudi primerjavo med državami.

drevesne vrste in z enakega rastišča. Ocene se podajo na 5 odstotkov natančno. Za poškodovano se šteje tisto drevo, katerega stopnja osutosti je višja od 25 odstotkov. Podatke o povprečni osutosti iglavcev in listavcev v obdobju od leta 2007 do leta 2017 v odstotkih prikazujemo na sliki 24.

Slika 24: Povprečna osutost iglavcev in listavcev v obdobju od leta 2007 do vključno leta 2017

Vira: Poročilo o spremljanju stanja gozdov za leto 2016 in podatki inštituta.

Ugotovili smo, da se je skupna osutost dreves v povprečju nekoliko povečala, pri tem se je v večji meri povečala osutost iglavcev. Glede na indeks poškodovanosti dreves se je skupno stanje dreves poslabšalo, pri tem pa se je poslabšal predvsem indeks poškodovanosti iglavcev. Stanje iglavcev je poslabšano predvsem zaradi močnih namnožitev podlubnikov, ki so se pojavile po žledu v letu 2014.

4. MNENJE

Izvedli smo revizijo smotrnosti poslovanja, da bi izrekli mnenje o učinkovitosti Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Zavoda za gozdove Slovenije in Gozdarskega inštituta Slovenije pri spremljanju in preprečevanju škode zaradi podlubnikov v obdobju od 1. 1. 2014 do vključno 31. 12. 2017.

Menimo, da so bili revidiranci v obdobju, na katero se nanaša revizija, zelo aktivni, vendar pa so bili pri spremljanju in preprečevanju škode zaradi podlubnikov *delno učinkoviti*. Poleg tega menimo, da bi revidiranci lahko izboljšali tudi medsebojno sodelovanje. Na učinkovitost spremljanja in preprečevanja škode zaradi podlubnikov pomembno vpliva več dejavnikov, na katere revidiranci nimajo vpliva, kot so podnebne spremembe in z njimi povezani ekstremnimi vremenski pojavi, oziroma je njihov vpliv omejen, kot v primeru ne dovolj aktivnih lastnikov gozdov.

Podlago za gospodarjenje z gozdovi predstavljata Resolucija o nacionalnem gozdnem programu in Zakon o gozdovih, ki določata usmerjanje razvoja gozdov k bolj naravni drevesni sestavi. Desetletne načrte za gospodarjenje z gozdovi pripravlja Zavod za gozdove Slovenije, pri njihovem sprejemu pa lahko sodelujejo tudi lastniki gozdov. Zavod za gozdove Slovenije je za usmerjanje razvoja gozdov določil optimalne modele gozdov, ki služijo kot podlaga za določitev ciljev v načrtih za gospodarjenje z gozdovi in ki se od naravne drevesne sestave povečini razlikujejo le po nekoliko večjem deležu smreke.

Bistveni ukrepi za doseganje ciljev načrtov za gospodarjenje z gozdovi so predvsem izvajanje poseka ter gojitvenih in varstvenih del, ki pa se ne izvajajo v zadostnem obsegu. Glavna razloga za to sta nezadostna aktivnost lastnikov, ki je povezana tudi z razdrobljeno lastniško strukturo gozdov, ter neobstoj učinkovitih vzvodov za usmerjanje razvoja gozdov. Pri tem se Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter Zavod za gozdove Slovenije ne strinjata, v kolikšni meri obstoječa ureditev že omogoča uveljavitev načrtov za gospodarjenje z gozdovi oziroma katere ukrepe gospodarjenja z gozdovi lahko Zavod za gozdove Slovenije opredeli kot javni interes ter njihovo izvedbo v primeru neaktivnosti lastnikov gozdov tudi uveljavi z upravno izvršbo.

Od naravne drevesne sestave v največji meri odstopa smreka, zaradi česar je vse bolj ogrožena predvsem na področjih, ki niso njeno naravno rastišče. Zato naj bi se smreko sadilo le na zanjo ustreznih rastiščih. Kljub temu je bilo v obdobju, na katero se nanaša revizija, med posajenimi sadikami še vedno skoraj polovica sadik smreke. Zavod za gozdove Slovenije v srednjeročnih potrebah po sadikah načrtuje zmanjšanje deleža sadik smreke na 30 odstotkov. Zaradi gospodarske pomembnosti smreke je pomembno tudi vprašanje, katera drevesna vrsta bi jo lahko nadomestila. Kot delno nadomestilo se obravnava duglazija, vendar pa Zavod za gozdove Slovenije ter Gozdarski inštitut Slovenije še nista dosegla soglasja, v kolikšni meri in kje bi jo lahko sadili ter predvsem kakšnega izvora bi bile sadike, ki bi jih pri tem uporabili.

Kljub vse večjim potrebam po obnovi gozdov zaradi abiotских in biotских dejavnikov se je obseg obnove s sadnjo zmanjševal in je bil v obdobju, na katero se nanaša revizija, pod mejo 500 hektarjev na leto, ki je dolgo veljala za najmanjšo površino redne obnove s sadnjo in ki še vedno velja za aktivno usmerjanje razvoja gozdov. Skladno s tem se je zmanjševalo število posajenih sadik, zmanjšalo se je tudi število drevesnic na zgolj tri, kar bi lahko vplivalo na zadostno preskrbo s sadikami v prihodnje. Zavod za gozdove Slovenije namreč načrtuje občutno povečanje obsega posajenih sadik do leta 2022, vendar pa je glede na število sadik v drevesnicah in pomanjkanje interesa lastnikov gozdov za izvajanje obnove s sadnjo vprašljivo, če bo cilj mogoče doseči.

Republika Slovenija zaradi splošnih gospodarskih, okoljskih in drugih koristi gozdov za vlaganja v gozdove zagotavlja javna sredstva. Ta so se glede na obdobje pred letom 2011 zelo zmanjšala, kar je zmanjšalo obseg del, ki so jih izvedli lastniki gozdov. Menimo, da bi si morale predvsem Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano prizadevati, da bi zagotovilo bolj stabilno financiranje vlaganj v gozdove. Od jeseni 2016 so za obnovo gozdov na voljo tudi sredstva Programa razvoja podeželja 2014–2020, ki bi lahko zagotovila stabilno financiranje obnove s sadnjo.

Po žledolomu leta 2014 je več kot 60 odstotkov celotnega poseka predstavljal sanitarni posek, največji delež je predstavljal posek zaradi prenamnožitev podlubnikov. V enem letu se v povprečju iz ene samice podlubnika razvije med 130.000 in 500.000 podlubnikov, zato je pomembno, da se njihova žarišča pravočasno odkrijejo in sanirajo. Gozdarski inštitut Slovenije izvaja projekt, v okviru katerega preverja možnost daljinskega zaznavanja žarišč podlubnikov, ter razvija model za napovedovanje namnožitev smrekovih podlubnikov, s čimer bi lahko v prihodnje v veliki meri olajšali delo Zavodu za gozdove Slovenije ter lastnikom gozdov pri odkrivanju in saniranju žarišč podlubnikov.

Eden od ukrepov proti širjenju podlubnikov je uporaba kemičnih sredstev, ki se v gozdovih lahko uporabljajo zgolj z dovoljenjem Zavoda za gozdove Slovenije. Med kemična sredstva so uvrščene tudi pasti, ki jih lastniki gozdov, zaradi potrebe po strokovnosti njihove postavitve, sami ne smejo uporabljati. Zavod za gozdove Slovenije redno spremlja podlubnike s pastmi in nastavami, pri tem pa še ne dosega priporočene gostote njihove postavitve.

Iz podatkov o odkritih žariščih podlubnikov izhaja, da veliko večino žarišč podlubnikov odkrije Zavod za gozdove Slovenije, kar pomeni, da večina lastnikov gozdov ne izvaja svojih dolžnosti glede odkrivanja podlubnikov. K temu prispeva razpršeno lastništvo gozdov, poleg tega pa ta neaktivnost lastnikov gozdov tudi ni sankcionirana. Odkrivanje s podlubniki napadenih dreves otežuje tudi težje prepoznani znaki napadenih dreves, saj napadenih dreves ni mogoče odkriti s površnim pregledom, ampak je treba podrobno pregledati vsako drevo. Zavod za gozdove Slovenije je po žledolomu v letu 2014 prek javnih del zaposlil dodatne uslužbenke, katerih glavna naloga je bila odkrivanje žarišč podlubnikov, vendar pa se je ukrep v letu 2017 iztekel.

V primeru odkritja žarišča podlubnikov je edini učinkovit ukrep posek in spravilo napadenih dreves. Zavod za gozdove Slovenije določi drevesa, ki jih je treba posekati, in rok izvedbe poseka z odločbo, pri tem pa je v povprečju določal rok za izvršitev odločbe daljši od 21 dni, ki je kot instruktorski rok predviden v pravnih podlagah. Lastniki gozdov se rokov, ki jih je določil Zavod za gozdove Slovenije, pogosto niso držali, saj kar za 53,8 odstotka odločb nismo mogli potrditi, da so bile izvršene v roku. Zavod za gozdove Slovenije, ki naj bi zagotavljal izvrševanje odločb, ki niso bile izvršene v roku, je sklepe, s katerimi je dovolil izvršbo, izdal le v 11,1 odstotka primerov, ko lastnik tudi v 30 dneh po poteku roka za izpolnitev

obveznosti po upravni odločbi še ni izvršil svojih obveznosti. Pri tem je tudi v letu 2017 še izvajal izvršbe s prisilitvijo oziroma izrekom denarne kazni, čeprav je veljavni Zakon o gozdovih dopuščal zgolj izvajanje izvršb po drugi osebi.

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je, z namenom, da bi ugotovili uspešnost Zavoda za gozdove Slovenije pri obvladovanju podlubnikov, predlagalo sedem kazalnikov, na podlagi katerih bi bilo mogoče ugotoviti razlike med načinom in učinkovitostjo dela med posameznimi enotami Zavoda za gozdove Slovenije ter na podlagi rezultatov ugotoviti, v katerih enotah in na katerih področjih bi bile potrebne spremembe ter kje bi bile potrebne kadrovske okrepitve.

Nadzor nad izvrševanjem odločb Zavoda za gozdove Slovenije je izvajal Inšpektorat Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo, ki ima dostop do informacijskega sistema Zavoda za gozdove Slovenije, kar mu omogoča sprotno spremljanje izdanih odločb Zavoda za gozdove Slovenije ter s tem učinkovitejše izvajanje inšpekcijskega nadzora.

Metodologija ocenjevanja škode zaradi napadov podlubnikov je opredeljena v pravnih podlagah. Zavod za gozdove Slovenije ocen ne pripravlja redno, ampak na podlagi odločitve Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje ali Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. V obdobju, na katero se nanaša revizija, je ocenil škodo po žledolomu v letu 2014 in vetrolomu v letu 2017. Poleg tega je Zavod za gozdove Slovenije izvedel tudi dve predhodni oceni za ocenjevanje škode zaradi podlubnikov, in sicer v letu 2015 za obdobje od leta 2015 do vključno leta 2018 in v letu 2016 za obdobje od leta 2014 do vključno leta 2020. Stanje gozdov redno spremlja tudi Gozdarski inštitut Slovenije, ki letno spremlja zdravstveno stanje drevesnih vrst.

5. PRIPOROČILA

Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prebrano priporočamo, naj skupaj z Zavodom za gozdove Slovenije in Gozdarskim inštitutom Slovenije:

- izvede analizo, v okviru katere bo proučilo, na kakšne načine bi bilo mogoče spodbuditi lastnike k aktivnejšemu upravljanju z gozdovi;
- prouči, ali bi lahko za lastnike gozdov, ki jim gozdovi ne predstavljajo gospodarske koristi, organizirali in jih spodbudili, da v njihovem imenu in za njihov račun z njihovimi gozdovi gospodarja upravljavec državnih gozdov ali drug subjekt, ter s tem zagotovili izpolnjevanje načrtov za gospodarjenje z gozdovi v večji meri, pri tem pa bi lastnik gozda dobil tudi del prihodkov, zmanjšanih za stroške izvedbe del;
- prouči, če je v pravnih podlagah treba bolj natančno določiti, kateri ukrepi za gospodarjenje z gozdovi so predvsem v javnem interesu ter je njihovo izvedbo po potrebi mogoče uveljaviti z izvršbo;
- prouči, s katerimi drevesnimi vrstami bi bilo mogoče nadomestiti smreko, pri tem pa poleg podnebnih sprememb upošteva tudi ekonomski interes lastnikov ter potrebe lesne industrije;
- doseže soglasje glede obsega in izvora duglazije, ki se jo bo uporabilo pri obnovi gozdov;
- prouči, ali bi bilo treba izvajati provenienčne teste drevesnih vrst v večjem obsegu, kot se izvajajo sedaj;
- prouči, na kakšen način bo vzpodbudilo razvoj drevesničarstva ter ali bi lahko, vsaj za svoje potrebe, sadike gozdnega drevja gojil upravljavec državnih gozdov, morda tudi izvajalec javne gozdarske službe;
- prouči možnost in smiselnost povečanja obsega obnovljenih površin s sadnjo in setvijo, predvsem na površinah, prizadetih zaradi vremenskih ujm ali podlubnikov, ter pri tem spodbuja, da se smreko sadi zgolj na področjih, primernih zanjo, oziroma kot predkulturo;
- zagotovi bolj stabilen vir financiranja vlaganj v gozdove;
- nadaljuje raziskave glede daljinskega zaznavanja žarišč podlubnikov ter sanacij žarišč podlubnikov;
- prouči, ali bi bilo treba optimalne modele gozdov prilagoditi novejšim spoznanjem glede prihodnjih tveganj in sprememb naravnih arealov drevesnih vrst zaradi podnebnih sprememb.

Pravni pouk

Tega poročila na podlagi tretjega odstavka 1. člena ZRacS-1 ni dopustno izpodbijati pred sodišči in drugimi državnimi organi.

Tomaž Vesel,
generalni državni revizor

Poslano:

1. Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, priporočeno s povratnico;
2. Zavodu za gozdove Slovenije, priporočeno s povratnico;
3. Gozdarskemu inštitutu Slovenije, priporočeno s povratnico;
4. mag. Dejanu Židanu, priporočeno;
5. Državnemu zboru Republike Slovenije, priporočeno;
6. arhivu.

*Bdimo nad potmi
javnega denarja*

Računsko sodišče Republike Slovenije
The Court of Audit of the Republic of Slovenia
Slovenska cesta 50, 1000 Ljubljana, Slovenija
tel.: +386 (0) 1 478 58 00
fax: +386 (0) 1 478 58 91
sloaud@rs-rs.si
www.rs-rs.si